

Møte tirsdag den 29. mars 2011 kl. 10

President: Dag Terje Andersen

Dagsorden (nr. 68):

1. Redegjørelse av statsministeren om situasjonen i Libya og Norges deltakelse i den internasjonale koalisjonsstyrken
2. Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om endringer i klimakvoteloven
(Innst. 260 L (2010–2011), jf. Prop. 69 L (2010–2011))
3. Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2008/101/EF av 19. november 2008 om inkludering av luftfart i klimakvotesystemet (luftfartskvotedirektivet)
(Innst. 259 S (2010–2011), jf. Prop. 68 S (2010–2011))
4. Forslag fra stortingsrepresentant Henning Skumsvoll på vegne av Fremskrittspartiet og Høyre fremsatt i Stortingets møte 21. mars 2011 (jf. Innst. 243 L):
«Stortinget ber regjeringen sørge for at det overordnede ansvaret for plan- og bygningsloven legges til ett departement som vil ha en helhetlig tilnærming til lovens formål, slik at mange ulike samfunnshensyn blir veid mot hverandre på en god måte. Stortinget mener dette bør skje ved at forvaltningen av hele lov om planlegging og byggesaksbehandling av 27. juni 2008 (plan- og bygningsloven) samles hos Kommunal- og regionaldepartementet.»
5. Forslag fra stortingsrepresentant Henning Skumsvoll på vegne av Fremskrittspartiet og Høyre fremsatt i Stortingets møte 21. mars 2011 (jf. Innst. 243 L):
«Stortinget ber regjeringen sørge for at det lokale selvstyret styrkes i arealsaker, gjennom at bestemmelsene om nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging, statlige planretningslinjer og statlige planbestemmelser fjernes, at statens mulighet til å fremme innsigelse kun ut fra skjønn fjernes, samt at statlige myndigheter kun skal kunne overprøve dispensasjoner der det kan dokumenteres at dispensasjonen fra byggeforbudet klart vil gå utover allemannsretten i området.»
6. Forslag fra stortingsrepresentant Henning Skumsvoll på vegne av Fremskrittspartiet og Høyre fremsatt i Stortingets møte 21. mars 2011 (jf. Innst. 243 L):
«Stortinget ber regjeringen sørge for at begrepet «inngrepsfrie naturområder» ikke lenger skal tillegges vekt ved behandling av arealsaker i statlige forvaltningsorganer.»
7. Forslag fra stortingsrepresentant Henning Skumsvoll på vegne av Fremskrittspartiet og Høyre fremsatt i Stortingets møte 21. mars 2011 (jf. Innst. 243 L):
«Stortinget ber regjeringen i løpet av 2011 fremme en sak for Stortinget om en endring i Fylkesmannens oppgaver der disse innskrenkes til kun å omfatte legalitetskontroll for å ivareta enkeltmenneskers rettighet når det gjelder den kommunale forvaltningen og at kommunene holder seg innenfor vedtatte lover.»
8. Forslag fra stortingsrepresentant Henning Skumsvoll på vegne av Fremskrittspartiet og Høyre fremsatt i Stortingets møte 21. mars 2011 (jf. Innst. 243 L):
«Stortinget ber regjeringen i løpet av 2011 fremme en sak for Stortinget om overføring av forvaltningsmyndigheten over områder som er vernet med hjemmel i naturmangfoldloven til de berørte kommuner. Det forutsettes at Norges nasjonale mål og forpliktelser når det gjelder bevaring av artsmangfoldet, ligger fast.»
9. Forslag fremsatt i Stortingets møte 21. mars 2011 (jf. Innst. 243 L):
«Stortinget ber regjeringen legge frem en strategi som gjør det lettere å drive næringsutvikling og skape arbeidsplasser i kommuner med høy andel vern. En slik strategi bør bestå i
 - a) å kartlegge hvilke kommuner som har stor båndlegging av areal til vern eller andre felleskapsformål
 - b) å utvikle en kategorisering av kommuner etter båndleggings- og vernegrad
 - c) å lage nasjonale retningslinjer for alle etater med verne- eller arealbruksmyndighet, slik at det tas hensyn til at kommuner med stort båndleggingsbehov også skal ha rom for næringsmessig utvikling
 - d) å lage nasjonale strategier for næringsutvikling i kombinasjon med vern
 - e) å vurdere om det bør innføres en særskilt lokal kompensasjon til kommuner som tar en svært stor del av belastningen med vern fra storsamfunnet.»
10. Forslag fremsatt i Stortingets møte 21. mars 2011 (jf. Innst. 243 L):
«Stortinget ber regjeringen sørge for at frivillighet og makebytteløsninger kommer i sentrum i forbindelse med vern. Tvang må være siste utvei.»
11. Forslag fremsatt i Stortingets møte 21. mars 2011 (jf. Innst. 243 L):
«Stortinget ber regjeringen sørge for at bruksrestriksjoner ikke går lenger enn det som er nødvendig av hensyn til verneformålet.»
12. Interpellasjon fra representanten Hadia Tajik til kunnskapsministeren:
«PISA-undersøkelsen fra desember i fjor viser at norske 15-åringer i gjennomsnitt er flinkere enn for tre år siden. Samtidig er andelen av de aller flinkeste elevene lavere enn før. Det er en styrke ved fellesskolen at vi har som mål å løfte alle elever. Videre er det et adelsmerke ved vårt skolesystem at den er felles, offentlig, gratis og for alle. Vår regjering har et berettiget fokus på elever som strever med grunnleggende ferdigheter på skolen. Å få dette på plass har avgjørende betydning for den enkelte og for samfunnet som helhet. Samtidig må også skoleflinke elever utfordres og oppmuntres til videre innsats.
Hvordan vil statsråden sørge for at også elever som lærer raskt eller er faglig sterke, får nok utfordringer innenfor rammene av fellesskolen?»
13. Interpellasjon fra representanten Marianne Aasen til kunnskapsministeren:
«Ifølge Elevundersøkelsen opplever ca. 8,5 pst. av

norske elever mobbing minst to ganger i måneden. Dette er uakseptabelt. Felles nasjonalt tilsyn fra 2010 viser at de fleste skolene har planer og rutiner, men at rektorer og ansatte i altfor liten grad stanser krenkende atferd i skolehverdagen. Til tross for at opplæringslova gir hjemmel for straff dersom skolen ikke griper inn i mobbesaker, har vi foreløpig ingen rettspraksis på dette området.

Mener statsråden at dagens regelverk er godt nok for å sikre at skolen umiddelbart griper inn i alvorlige mobbesituasjoner, hvordan kan vi eventuelt tydeliggjøre bedre enn i dag at unnfallenhet i mobbesaker skal få konsekvenser, og hvordan kan nasjonale myndigheter bidra til at kommuner og enkeltskoler får flere verktøy i kampen mot mobbing?»

14. Interpellasjon fra representanten Aksel Hagen til kunnskapsministeren:

«De siste ukers debatt om mobbing har avdekket at det blir stadig mer digital mobbing, mobbing på sms og gjennom sosiale medier. Ifølge ung.no er 70 prosent av norske barn og unge utsatt for digital mobbing eller kjenner noen som er det. Ofrene for en slik utpekert mobbeform har vanskelig for å varsle og for lærere er denne mobbingen vanskeligere å identifisere fordi den kan være usynlig i klasserom eller i skolegården. Ei jente har skrevet til ung.no at «jeg hadde lagt ut bilder på facebook en gang. Det var seriøst helt normale bilder av meg selv. Men når jeg kom på skolen begynte de som mobbet meg å erte meg på grunn av de bildene. De truet med å lagre bildene og redigere dem og legge dem ut igjen».

Hva gjør statsråden for å bekjempe digital mobbing?»

15. Interpellasjon fra representanten Anne Tingelstad Wøien til kunnskapsministeren:

«Til tross for et økt fokus på mobbing er det fortsatt et uakseptabelt høyt antall elever som daglig gruer seg for skoledagen. Mobbing er først og fremst en krenkelse og en stor belastning for den enkelte. Men mobbing påvirker i høy grad også læringsmiljøet ved skolen. Følgene av mobbing representerer dermed et stort samfunnsproblem. I Manifest mot mobbing 2011–2014 er det lagt stor vekt på å forankre arbeidet mot mobbing lokalt. Forskning viser at en forutsetning for å lykkes i arbeidet mot mobbing er at skolen arbeider systematisk, målrettet og over tid med problematikken. Mange kommuner har god erfaring med bruk av ulike programmer som gir skolens ledelse, lærere og elever verktøy i arbeidet med å forebygge mobbing.

Hvilke forventninger har statsråden til kommunenes oppfølging av manifestet, og hvordan kan nasjonale myndigheter konkret bistå det lokale arbeidet?»

16. Referat

Presidenten: Det foreligger fem permisjonssøknader:

- fra representantene Ingrid Heggø og Øyvind Vakdsal om permisjon i dagene 29. og 30. mars, begge for å delta i Den interparlamentariske unions nordiske møte i Helsinki

- fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om permisjon for representanten Sonja Mandt i tiden fra og med 29. mars til og med 31. mars og for representantene Tone Merete Sønsterud og Gorm Kjernli i dagene 30. og 31. mars, alle for å delta i møter i Nordisk Råd i Stockholm

Disse søknadene foreslås behandlet straks og innvilget. – Det anses vedtatt.

Fra første vararepresentant for Hedmark fylke, Farah-naz Bahrami, foreligger søknad om å bli fritatt for å møte under representanten Tone Merete Sønsteruds permisjon, på grunn av sykdom.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknaden behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:
 - For Akershus fylke: Anita Orlund for onsdag 30. mars
 - For Hedmark fylke: Ivar Skulstad for onsdag 30. mars
 - For Rogaland fylke: Terje Halleland i dagene 29. og 30. mars
 - For Sogn og Fjordane fylke: Sonja Edvardsen i dagene 29. og 30. mars
 - For Vestfold fylke: Heidi Ørnlo i dagene 29. og 30. mars

Presidenten: Terje Halleland, Sonja Edvardsen og Heidi Ørnlo er til stede og vil ta sete.

Sak nr. 1 [10:02:13]

Redegjørelse av statsministeren om situasjonen i Libya og Norges deltakelse i den internasjonale koalisjonsstyrken

Statsminister Jens Stoltenberg [10:02:47]: Norge deltar i militære operasjoner for å håndheve FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1973 om våpenembargo, flyforbudssone og beskyttelse av sivile i Libya. Våre F-16-fly har vært på vingene siden torsdag, og om lag 120 kvinner og menn fra Forsvaret er utplassert på Kreta for å understøtte operasjonen.

De sanksjoner som er vedtatt mot Libya i FNs sikkerhetsråd, er gjennomført i norsk lov. EU arbeider med ytterligere styrking av sanksjonsregimet.

Vi har bidratt med 50 mill. kr til å avhjelpe den dramatiske humanitære situasjonen som følge av den store flyktningstrømmen, og vi vurderer fortløpende ytterligere tiltak. I dag er utenriksministeren i London for å drøfte de politiske utfordringene i forbindelse med Libya-krisen og sikre en politisk overbygning mellom de landene som deltar i den brede koalisjonen. Norge deltar med andre ord i gjennomføringen av alle deler av de resolusjoner FNs sikkerhetsråd har vedtatt når det gjelder krisen i Libya – politisk, humanitært, økonomisk og militært.

Vårt engasjement bygger opp under en lang linje i norsk utenrikspolitikk, nemlig støtten til en FN-ledet ver-

densorden der bruk av makt er regulert av FN-pakten og vedtak i FNs sikkerhetsråd. Formålet med bruken av makt er tydelig uttrykt i Sikkerhetsrådets vedtak: Det handler om beskyttelse av sivile.

Resolusjonen åpner for bruk av «alle nødvendige midler» for å beskytte sivilbefolkningen. For første gang viser Sikkerhetsrådet til prinsippet om «ansvar for å beskytte» i forbindelse med bruk av makt.

Det er ikke et lands indre anliggender når det skjer så massive overgrep mot sivilbefolkningen. Vedtaket er derfor historisk. Samtidig er det viktig å understreke at Gaddafi-regimets omfattende væpnede overgrep mot det libyske folk og den åpne konflikten mellom regimet og opposisjonen har stilt verdenssamfunnet overfor en svært krevende oppgave: hvordan lykkes med å beskytte sivile og samtidig bidra til en politisk og fredelig løsning?

Resolusjonen utelukker bruk av utenlandske okkupasjonsstyrker på libysk territorium. Med dette ene forbeholdet legitimerer vedtaket om Libya et svært bredt sett av virkemidler. Men selv disse vide fullmaktene gir ingen garanti for en snarlig løsning. Vi må være klar over at det kan bli en langvarig og krevende operasjon.

Bruken av militær makt leder i seg selv ikke til en politisk løsning på de sammensatte konfliktene i Libya. Ja, en militær intervensjon kan i seg selv gjøre slike konflikter dypere. Det må derfor være en meget høy terskel for bruk av militær makt i internasjonale relasjoner.

I tilfellet Libya sto verdenssamfunnet overfor flere langt fra perfekte handlingsalternativer. Det klart dårligste av alle alternativer ville være *ikke* å handle. Sikkerhetsrådet hadde omfattende informasjon om at en akutt nødsituasjon for Libyas sivilbefolkning var under utvikling. Verden var vitne til en autoritær hersker som møtte fredelige protester med skarpe skudd og tungt skyts. Situasjonen utviklet seg i retning av en borgerkrig. Oberst Gaddafi sa klart ifra om at hans hensikt var å knuse opposisjonen, og at det ikke ville bli vist nåde.

Regimets overlegne militærmakt hadde nådd fram til forstedene av Libyas nest største by Benghazi, som hadde blitt opprørets hovedbase. Sikkerhetsrådets vedtak og den resolute anvendelse av militær makt hindret trolig massive overgrep mot sivile.

Norge berømmer FNs sikkerhetsråd for å ha tatt ansvar. Det er gledelig at rådet er i stand til å fatte et så omfattende vedtak uten at noen av vetomaktene går imot, og uten at noen av rådets medlemmer stemmer nei. I en tid der det stilles spørsmål ved FN-institusjonenes effektivitet og evne til å ta vanskelige beslutninger, er det meget positivt at FN viste handlekraft i Libya. Det bekrefter FNs helt sentrale rolle i å opprettholde internasjonal fred og sikkerhet.

Norge advarte mot å tro at en flyforbudssone i seg selv ville løse de libyske konfliktene. Vi arbeidet for samlende løsninger som ville kombinere bruk av militær makt med klare føringer for å finne en politisk og humanitær løsning på konflikten.

Våre hovedmål ble godt ivaretatt i Sikkerhetsrådets resolusjon. Derfor ga Norge umiddelbar støtte til resolusjonen sent om kvelden den 17. mars. To dager senere, under

toppmøtet i Paris med bred deltakelse av engasjerte stater og organisasjoner, varslet jeg at Norge var rede til å bidra til gjennomføringen av militære operasjoner for å beskytte sivile. Stemningen på møtet i Paris var preget av at det handlet om timer. Dersom Gaddafis styrker hadde lyktes i å rykke inn i Benghazi, var det lite man kunne oppnå med luftmakt. Angrepet på Benghazi måtte stoppes, mens det ennå var tid. Konsekvensene av ikke å handle kunne blitt katastrofale for sivilbefolkningen.

Etter toppmøtet i Paris har Norge deltatt i drøftingene i den indre kretsen av stater som står for gjennomføringen av resolusjonen. Norge skal være til å kjenne igjen når FN påtar seg krevende oppgaver, vi deltar og tar vår del av ansvaret.

Norske fly opererer i disse dager ut fra samme base som jagerfly fra Qatar. Den tydelige støtten fra land i den arabiske og afrikanske verden var avgjørende for vedtaket i FNs sikkerhetsråd. Den arabiske liga ga i meget klare ordelag uttrykk for at den ønsket internasjonalt engasjement og innføring av en flyforbudssone. De tre afrikanske landene i Sikkerhetsrådet stemte alle for resolusjonen. Koalisjonen av stater som støtter gjennomføringen, har vokst seg bredere og inkluderer nå en rekke land fra regionen. Koalisjonen er altså bred.

Den militære kommandoen som skal sikre gjennomføringen av de militære operasjonene, må på sin side være spiss, tydelig, avklart og kompetent til å samordne et så komplisert oppdrag. De forutsetningene vi har stilt til kommando- og kontrollordninger for norsk militær deltakelse, er vel ivaretatt. Vi har full kontroll med bruk av norske militære styrker. Norsk lov og folkerettslige forpliktelser legges til grunn for norske styrkers operasjoner, og vårt personell er underlagt norsk jurisdiksjon. Våre kampfly inngår i første omgang i den USA-ledede operasjonen Odyssey Dawn.

Etter NATOs vedtak søndag kveld vil norske kampfly i morgen bli underlagt NATOs etablerte og velprøvde kommandostruktur. NATO vil dermed ha hovedansvaret for alle delene av de militære operasjonene for å gjennomføre Sikkerhetsrådets vedtak. I politisk forstand forblir koalisjonen like bred som tidligere. NATOs innsats vil inngå i et bredt internasjonalt samarbeid for å følge opp alle sider ved Sikkerhetsrådets vedtak.

Det er viktig for den militære operasjonen at den nyter bred støtte blant Libyas naboer. Fra norsk side har vi brukt vårt nettverk i Midtøsten og Afrika til løpende kontakt med Den arabiske liga, Den afrikanske union og med landene i regionen. Møtene i London i dag er viktige for å drøfte den aktuelle situasjonen på bakken, videre oppfølging av vedtaket i FNs sikkerhetsråd og mulige politiske løsninger. Det er også viktig å få på plass en politisk overbygning for å ivareta en samlet oppfølging og koordinering av det internasjonale engasjementet i Libya.

Det knytter seg utvilsomt følsomhet til bruk av militær makt fra vestlige stater i et arabisk land. Den sterke folkelige reaksjonen mot Irak-invasjonen er fortsatt levende i den arabiske verden. Den koalisjonen som har tatt ansvar for å gjennomføre Sikkerhetsrådets resolusjon 1973, er langt bredere og har i dag god støtte i regionen. Vi mer-

ker oss at operasjonene blir hilst velkommen blant folk i den arabiske verden. Det er forståelig ettersom resolusjonens formål er å bidra til å beskytte sivile mot en brutal diktators framferd – og det i en historisk tid der befolkningen i land etter land i regionen reiser seg mot eneveldige ledere og krever respekt for demokrati og universelle menneskerettigheter.

Dette er bakgrunnsteppet for dagens dramatik i Libya: bølgen av folkelig oppstand og endringer som skyller gjennom den arabiske verden.

I Tunisia og Egypt gikk autoritære ledere av i møte med folkelige oppstander. Hæren valgte å ta parti med folket. Landene har begynt på den krevende veien mot demokrati, rettsstat og menneskerettigheter, og vi skal gjøre det vi kan for å støtte dem. I andre land i regionen slås folkelige protester ned med brutal vold, som i Syria og Bahrain. I Jemen svinner støtten om en president som har sittet med all makt gjennom flere tiår. I Saudi-Arabia og flere andre arabiske land tar stadig flere til orde for politiske og sosiale reformer. Vi fordømmer voldsbruk og krever at det finnes fredelige løsninger gjennom politisk dialog og demokratiske reformer.

Vi har ikke sett slutten på det dramaet som nå utspiller seg i den arabiske verden. Når historien skal skrives, er det vårt håp at hendelsene i 2011 vil stå fram som den arabiske verdens parallell til Europas dramatiske omveltninger i 1989.

Sikkerhetsrådet har i sin resolusjon 1970 enstemmig bedt Den internasjonale straffedomstol om å innlede etterforskning i Libya for mulige forbrytelser mot menneskeheten i lys av regimets overgrep. Straffedomstolen har begynt sitt innledende arbeid og skal rapportere tilbake til Sikkerhetsrådet innen utgangen av april. Store deler av det internasjonale samfunn sier at oberst Gaddafi, som bruker militær makt mot sitt folk, har mistet sin legitimitet som leder, og at han bør tre tilbake. Norge deler dette synet.

Den humanitære situasjonen i Libya er meget alvorlig. Med fortsatt væpnet konflikt og borgerkrigstilstander risikerer vi ytterligere forverring. Her har det internasjonale samfunn et ansvar ettersom målet for vårt engasjement nettopp er å beskytte sivile. Internasjonale hjelpeorganisasjoner har fortsatt ikke tilgang i myndighetskontrollerte deler av landet, noe som gjør det svært vanskelig å nå fram til mennesker som trenger hjelp. Å nekte slik adgang er i tillegg et grovt brudd på humanitærretten.

Det er også utfordringer i områder som kontrolleres av opprørerne, og de pågående kamphandlingene har gjort det enda vanskeligere å nå fram til mennesker i nød. Nærmere 400 000 mennesker – de fleste tredjelandsborgere – har flyktet fra Libya. Flere enn 75 000 mennesker er allerede hjulpet tilbake til sine hjemland. Vi må regne med at flyktningstrømmen ut av Libya fortsetter så lenge kamphandlingene pågår.

Norges bidrag på 50 mill. kr går til nødlidende i grenseområdene, til evakuering av tredjelandsborgere, til medisinsk nødhjelp og annen humanitær bistand. Norge arbeider for at tiltak på det humanitære området må prioriteres høyere, og det haster. Det gjelder humanitær tilgang, respekt for humanitære prinsipper og mobilisering

av politisk og økonomisk støtte til nødvendig humanitær innsats.

Jeg er glad for at EU har engasjert seg så sterkt nettopp på det humanitære området. Dette er også viktig for å holde koalisjonen samlet.

Humanitære mål står helt sentralt i Sikkerhetsrådets vedtak og var viktige for oppslutningen om resolusjonen. Det er et krav at begge parter i den væpnede konflikten fullt ut respekterer humanitærretten og menneskerettighetene.

Som så ofte i konflikt- og krisesituasjoner rammes kvinner og barn uforholdsmessig sterkt. Kaotiske situasjoner med mennesker på flukt gjør kvinner spesielt sårbare, bl.a. for systematiske seksuelle overgrep. Det er svært viktig at vi i den humanitære innsatsen ivaretar kvinners og barns særlige behov.

Vi må i økende grad rette oppmerksomheten mot de politiske prosessene. Den afrikanske union hadde dette høyt på sin dagsorden under møtene i Addis Abeba i forrige uke, der blant andre Norge deltok. Norge støtter unionens arbeid for en politisk prosess som respekterer det libyske folkets forhåpninger om demokrati, samt holder Libya samlet. Den arabiske liga engasjerer seg også. Det er etter norsk syn avgjørende at disse regionale organisasjonene og Libyas naboer tar et ledende ansvar. Det internasjonale samfunn må arbeide for at våpenhvile kan innføres, at militære styrker kan trekkes tilbake, at det åpnes for humanitære hjelpeorganisasjoner, og at det innledes en politisk prosess for forsoning og omfattende reformer.

Det er libyerne selv som har ansvaret for den politiske utviklingen i Libya. Politiske løsninger for Libya må være forankret i Libya. Libya er et samfunn av stammer og regionale motsetninger. Men de ulike delene av det libyske samfunnet har det til felles at de skal finne sin framtid innenfor rammen av Libya. En forhandlingsprosess må ha dette som perspektiv. Den må derfor være inkluderende.

Jo lenger krigshandlingene pågår, jo dårligere er utsiktene for varig stabilitet og fred. En langvarig borgerkrigstilstand eller en utvikling i retning av statssammenbrudd vil være svært negativt for sivilbefolkningen. Det vil skape ustabilitet, som vil være farlig for den nordafrikanske regionen og for Libyas naboer. Nettopp for å hindre dette bør de regionale organisasjonene i Libyas nærhet spille ledende roller i de neste etappene. Resten av oss må vise respekt for og støtte opp om disse regionale prosessene og ikke forsøke å overstyre dem. Samtidig må vi sikre at alle aktører tar utgangspunkt i Sikkerhetsrådets vedtak.

I Libya har militær makt fått tale de siste ukene. De internasjonale styrkene har lyktes med å håndheve våpenembargoen og flyforbudssonen. Vi har svekket regimets militære evne betydelig. Vi har lyktes med å forhindre angrep på sivilbefolkningen. Menneskeliv er reddet. Det viser at det var riktig å iverksette de militære tiltakene, og at det var riktig av Norge å bidra. Men usikkerheten om hva fremtiden vil bringe, er stor. Det pågår fortsatt kamphandlinger, og den militære situasjonen er uavklart. Sivilbefolkningen er fortsatt utsatt. Derfor er vårt oppdrag ennå ikke fullført.

La meg avslutte med å uttrykke vår felles anerkjennelse for det oppdrag våre kvinner og menn i uniform nå har

påtatt seg. De er godt trent, har moderne utstyr og er godt samkjørt med våre allierte. Det står stor respekt av den måten Forsvaret møtte utfordringen på. Det viser at vi har lyktes med omstillingen til et innsatsforsvar, med evne til raskt å organisere og flytte personell og utstyr for å møte nye og krevende oppgaver. Jeg vil berømme det mot og det ansvar våre militære viser i disse dager. De som deltar i innsatsen for å beskytte sivilbefolkningen i Libya, slutter seg til de mer enn 500 som i dag gjennomfører sitt krevende oppdrag i Afghanistan og i andre internasjonale operasjoner der Norge er med. Vi er stolte over soldatenes innsats. De skal vite at de har vår fulle støtte.

Presidenten: Presidenten vil nå i henhold til Stortingets forretningsorden § 34 a annet ledd foreslå at det åpnes for en kommentarrunde, begrenset til ett innlegg på inntil 5 minutter fra hver partigruppe og eventuelt et avsluttende innlegg fra statsministeren.

– Det anses vedtatt.

Martin Kolberg (A) [10:19:52]: Norge skal ta ansvar utover seg selv, men for å kunne bidra effektivt er vi avhengige av god internasjonal organisering. Derfor ligger respekt for folkeretten, de universelle menneskerettighetene og fremme av internasjonal rettsorden til grunn for vår utenrikspolitikk. Det er i norsk interesse at vi har en FN-ledet verdensorden. Vår deltakelse i Libya må derfor sees i sammenheng med ønsket om å styrke FN og internasjonal rett.

Når statsministeren i dag har redegjort for situasjonen i Libya og for Norges deltakelse i de internasjonale operasjonene i landet, og når Stortinget i dag diskuterer denne redegjørelsen, er det på bakgrunn av to viktige FN-resolusjoner – FN-resolusjon 1970 og FN-resolusjon 1973.

Alle medlemsland i FN har et selvsagt og selvpålagt ansvar for å følge opp Sikkerhetsrådets resolusjon. Norge bidrar nå sammen med våre allierte og land i regionen til å følge opp FN's vedtak. For Norge var det viktig at operasjonen i Libya fikk støtte fra de arabiske landene. Den arabiske liga og generalsekretæren i Den islamske konferansen fordømte bruddene på internasjonal lov i Libya, og Den arabiske liga var en aktiv part for å få på plass en flyforbudssone. Denne klare regionale støtten gir gjennomføringen av FN-vedtaket og Norges deltakelse ytterligere legitimitet.

At NATO nå skal stå for kommando- og kontrollfunksjonene, endrer ikke på det faktum at vi deltar i en bred internasjonal koalisjon av land som ønsker å sette Sikkerhetsrådets vedtak ut i livet. Denne koalisjonen som nettopp i dag møtes i London, går langt utover den tradisjonelle NATO-rammen. Bruk av militære tiltak gjør at vi må ta mye ansvar. Vi må bl.a. ta ansvar for at bruk av maktmidler kan få konsekvenser for mennesker i området, og vi må ta ansvar for at våre militære styrker kan komme til å lide tap av menneskeliv. Statsministeren har derfor påpekt i sin redegjørelse at det må være en meget høy terskel for bruk av militær makt i internasjonale operasjoner.

I det internasjonale samfunnet har vi vært vitne til an-

grep mot sivile i Libya. Jeg er sikker på at vi alle nå føler ansvar for dette når det gjelder Norges deltakelse i aksjonen. De militære tiltakene i Libya har så langt vært vellykket. Det internasjonale samfunnet grep inn i tide. Men det finnes ikke en ensidig militær løsning på situasjonen i Libya. Det må en politisk løsning til, en bred forankret politisk løsning. Utenriksministeren deltar i dag på et viktig utenrikspolitisk møte i London som skal se nettopp på hvordan det internasjonale samfunnet kan bidra til å finne en politisk løsning. Det internasjonale samfunnet er omforent om de sentrale punktene på dette området.

Jeg vil, i likhet med statsministeren, benytte anledningen til å rose vårt forsvar. Våre norske militære avdelinger har vært imponerende raske til å gjøre seg klare til sine oppdrag, og de har gjennomført oppdragene på en god og tilfredsstillende måte. De har Stortingets fulle støtte.

Karin S. Woldseth (FrP) [10:25:00]: Jeg vil takke statsministeren for redegjørelsen og si at Fremskrittspartiet selvsagt støtter Norges deltakelse i den internasjonale koalisjonen i Libya.

Vi fikk en historisk FN-resolusjon hvor det ikke var noen som stemte imot. Vi fryktet en stund at Kina, og kanskje også Russland, ville legge ned veto. Men heldigvis så kom resolusjonen på plass, og vi fikk et flyforbudsvedtak. Det har vel rørt oss alle: tv-bilder av en despot herjanger med sitt folk. Det rørte oss langt inn i sjelen. Gaddafi, som hevder, og har hevdet, å være en av folket, slakter nå hensynsløst ned sine egne ved hjelp av afrikanske leiesoldater. Personlig vil jeg nok hevde at flyforbudet og FN-resolusjonen kom i tolvte time. Opprørerne ropte til det internasjonale samfunnet om hjelp, mens FN's sikkerhetsråd forhandlet. Men til tross for noe sendrekthet fra FN har koalisjonen greid å beskytte sivile i stor grad, og det er godt å se.

I nyhetene i dag kan vi lese at 35 land er samlet, som statsministeren sa, i London for å finne en vei videre. Likevel sier president Obama i dag at han ikke vil fjerne Gaddafi. Han ser for seg at det kan bli et nytt Irak. Det kunne da vært interessant å høre hva statsministeren og regjeringen tenker om veien videre. NATO har nå overtatt ledelsen av håndhevingen av flyforbudet, noe som kanskje bekymrer en smule, fordi Den arabiske liga har vært særdeles vinglete. De har gått fra å støtte FN-resolusjonen til så å gå ut i mediene og si at det var ikke akkurat slik man hadde tenkt seg det, særlig når de i koalisjonen angriper bakkeinstallasjoner. Det er veldig viktig, tenker jeg, at dette ikke ender opp som en krig der Vesten er mot resten, eller der Den arabiske liga faktisk kan få det for seg at vi har helt andre intensjoner, og at agendaen er en annen enn det den er.

Jeg vil også på vegne av Fremskrittspartiet takke soldatene for den innsatsen de gjør, og som på det korte varselet rykket ut, og som gjør en fremragende jobb. Jeg synes også informasjonen fra Forsvaret under disse toktene har vært veldig bra, også ut til folk. Det er utrolig viktig at vi også har støtte i det norske folk for dette, for det er jo ikke til å komme fra at Norge er i krig.

Til slutt vil jeg også bare nevne, som også statsministe-

ren var inne på, flyktningstrømmene fra Libya. Man flykter nå i første rekke til nabolandene, men i dag kunne vi også lese i nyhetene at de første båtflyktningene var kommet til Europa. Det betyr at vi også må ta høyde for dette og se, og ha i bakhodet, hvor problemene kommer i Europa. For dette kan også skape konflikter på litt sikt i Europa hvis det kommer store flyktningstrømmer inn til allerede tungt økonomisk pressede land i Europa.

Erna Solberg (H) [10:29:27]: La meg også få takke statsministeren for redegjørelsen og understreke at det er selvfølgelig ingen hverdagslig opplevelse at Norge sender militære styrker til oppdrag som også medfører at man bomber på andre lands territorier.

Det har vært tverrpolitisk støtte demonstrert i Stortinget bak dette – tverrpolitisk støtte til å stille opp for dette FN-mandatet for å beskytte sivile, og det er i en god, norsk tradisjon, hvor Norge har vært opptatt av at menneskerettighetene, enkeltmenneskets rettigheter opp mot nasjonalitetssuverenitet, skal styrkes internasjonalt.

Mange stiller seg spørsmålet: Står vi, med tanke på det som foregår i Midtøsten, overfor en situasjon som ligner på Iran i 1979, eller en situasjon som ligner på Øst-Europa i 1989? Noen av dem som frykter islamistene, er redde for at det ligner Iran i 1979, og mange av oss som er opptatt av å være optimistiske i forhold til frihetskjempe, ytringsfrihet og et annet styresett i mange land i Midtøsten, håper på at vi står overfor noe som ligner det som skjedde i Øst-Europa i 1989.

Mange av spørsmålene om hvor det ender, handler også om hvordan vi agerer, hvilke handlinger vi gjør. Derfor mener jeg det har vært viktig at Vesten faktisk har vært med på – til tross for den krigstrettheten som jeg tror veldig mange europeiske land, USA og Canada opplever – å stille militært personell disponibelt for å gjennomføre et FN-mandat for å beskytte sivile i Libya. Hadde vi ikke gjort det, tror jeg faktisk at reaksjonene hadde blitt enda større i opprørsmassene, som ville sett på at folk som ønsket seg frihet, ble drept av deres tyrann, slik som det så ut til i Libya.

Jeg er opptatt av at vi må stå bak prinsippet om ansvar for å beskytte, for 1990-tallets utvikling fra Srebrenica og Rwanda til Kosovo viste hvor vanskelig det var å få til denne typen vedtak i FN, og viste hvor ofte man trakk seg tilbake og ikke stilte opp for rettighetene. Nå har vi fått dette mer regulert i FN-systemet, og fått det første vedtaket knyttet til det. Det betyr ikke at vi alltid vil kunne klare å stille opp, at det alltid vil være mulig. Men jeg har lyst til å advare mot den passiviteten som kommer av at man blir så redd for at man ikke ser at man når det endelige, et annet mål, at man ikke vinner en form for krig, at man lar være å gå inn og beskytte sivile på det tidspunktet det er mulig.

Det er mange som kan argumentere med at vi ikke er sikre på hva løsningen i Libya blir, men betyr det at vi skal la være å agere, la være å stille opp for å beskytte sivile på det tidspunktet? Men det er også farlig å la seg rive med av den logikk at fordi vi har begynt der, må vi videre. Den krigslogikken skal vi ikke la oss rive med av. Vi

skal alltid huske at det viktigste mandatet vi har fått, er å beskytte sivile i denne sammenheng.

Jeg er derfor glad for at regjeringen har reagert raskt. Jeg er glad for at vi har hatt disponibelt, hurtigreagerende personell. Jeg er enig med statsministeren i at dette er en bekreftelse på at de omdisponeringer og endringer som har vært gjort i Forsvaret slik at vi har mye raskere reaksjonsevne, nå viser seg å fungere. Jeg er opptatt av at vi i hvert steg fremover skal ha is i magen og huske hva mandatet er.

Men jeg må si at jeg blir litt skuffet – og skal derfor bruke mitt siste minutt på det – over å oppleve at den enstemmige, store og brede støtten som vi faktisk har gitt fra Stortingets side, ikke ser ut til å gi seg samme utslag i regjeringens egne, indre kretser. Jeg må få lov til å spørre statsministeren om det er helt kurant for en regjering, etter en kgl. resolusjon om deltakelse, å ha en statssekretær i Utenriksdepartementet som på Dagsrevyen den ene kvelden sier at det er uklart hvilket oppdrag det er, man er skeptisk til norsk deltakelse, og som neste kveld sier: Det som skjer nå, ser for meg ut til å være en vestlig militær aksjon, som går veldig langt i tolkningen av det som er et mandat fra FN. Er det slik at regjeringen har privatisert beslutningene og ageringene i utenrikspolitikken, eller er det slik at statssekretærer og statsråder, som Erik Solheim, faktisk representerer en praksis som er riktig? Det synes jeg er feil, for et enstemmig storting har ment noe annet.

Bård Vegar Solhjell (SV) [10:35:02]: Eg vil takke statsministeren for ei god utgreiing.

SV stiller seg bak FN-resolusjon 1973 av tre grunnar. For det første var det ein akutt situasjon. Det låg føre eit godt dokumentert akutt behov for å beskytte sivile mot potensielle alvorlege overgrep.

For det andre: Opprørarane i Libya bad sjølve om det. Det same gjorde den viktigaste regionale organisasjonen, Den arabiske liga – eit vedtak gjort mot to stemmer. Og det var ei brei einigheit om eit vedtak i Tryggingrådet.

For det tredje: FN og verdssamfunnet må stå opp for folkelege demokratikrefter i Midtausten og over heile verda. Det dreiar seg som oftast om å støtte med ord, med eventuelle sanksjonar, med incitament og på andre måtar, men i den ekstreme situasjonen som no var, òg med militær makt. Eg vil seie det slik at det hadde vore veldig alvorleg for demokratiske, folkelege krefter som står opp mot regimet, om lærdommen etter 2011 skulle blitt at dei diktatorane som gjer som Gaddafi og angrip si eiga befolkning med vald, gjorde det rette, mens dei som gjer som Mubarak og går av fredeleg etter litt tid, var berre dumme.

Så meiner vi at det er naturleg at Noreg deltek når FN har gjort det vedtaket, og vi står bak den norske deltakinga. Det som er viktig no framover, er for det første at Noreg bidreg alt vi kan til å behalde breidda i den internasjonale operasjonen og støtta bak han. Derfor vil eg særleg seie at kontakten med Den arabiske ligaen og enkeltland, med Den afrikanske unionen og enkeltland – det vi veit, er at det er svært ulike vurderingar mellom dei ulike landa – vert viktig framover, det same med den politiske breidda i operasjonen, slik ho no er.

Så må vi slå ring om mandatet. Det betyr først at det er

å beskytte sivile som er hovudmandatet, men òg at formuleringa om ei politisk løysing må brukast med klokskap. Verda kan bidra til ei politisk løysing i Libya, men det er, som statsministeren sa, libyane sjølve som har ansvaret for den vidare utviklinga i Libya.

Så må den norske innsatsen kontinuerleg vurderast ut frå om FN-resolusjonens målsetjingar vert oppnådde. Eg har tillit til at regjeringa kontinuerleg deltek i dei internasjonale vurderingane av balansen mellom bruk av makt for å beskytte sivile, som no er nødvendig, og ønsket om ei våpenkvile og ein politisk prosess for å sikre framtida for landet.

Så vil eg òg seie at både når det gjeld den sivile og den humanitære støtta, er eg glad for at regjeringa deltek her. Eg vil òg seie at det no er viktig at vi tek ansvar for ein diskusjon om flyktningssituasjonen, som kjem til å verte svært alvorleg. Vi ser allereie at det gjev grunnlag for uro i nabolanda. Det kan verte ein svært krevjande internasjonal situasjon, og eg reknar med at Noreg og andre land tek ansvar og stiller opp for det.

Det må òg seiast at ni av ti krigar, om ikkje fleire, går verre, varer lenger, skapar større problem enn det ein trudde. Alle må vere førebudde på at ein kan stå oppe i svært krevjande situasjonar etter det som no er starta. Det er eg og SVs gruppe svært førebudde på kan skje. Derfor vil eg rose statsministeren, utanriksministeren og forsvarsministeren som så tydeleg har delt dei dilemma og problemstillingane med befolkninga. Mi erfaring er at folk set pris på ærlegdom og openheit om at det er komplekse, vanskelege vurderingar, og at ting kan gå dårlegare enn det ein i utgangspunktet trudde. Men her hadde ein valet mellom noko som var ulevelig, og noko som er svært vanskeleg, men heilt nødvendig.

Til slutt, til Erna Solberg. Viss Erna Solberg kunne vere like engasjert i korleis vi skal arbeide med demokrati i heile regionen som å kritisere statssekretæren i Utanriksdepartementet, ville det vere ein fordel. For sanninga er jo følgjande: Det er ikkje sånn at Vesten på grunn av olje eller andre interesser har velta diktatur og gått inn militært. Sanninga er at vi har late diktatorar og regime bestå i Midtausten fordi stabilitet har vore viktigare enn demokrati. Eg kunne derfor tenkje meg å utfordre på andre ting: Er ein villig til at vi og andre land faktisk skal ta i bruk verkemiddel no for å støtte dei folkelege kreftene i andre land? Bør vi fortsetje å selje våpen til diktatur? Bør vi krevje at FN no gjer meir når det gjeld Bahrain og andre land, og tek i bruk dei sivile og rettslege moglegheitene som ligg føre?

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) [10:40:19]: Takk for redegjørelsen.

Til tross for den litt smålige kranglingen mellom SV og Høyre nå på slutten er det et samlet storting som står bak beslutningen om å sende seks F-16-fly og to militære transportfly til den FN-operasjonen som kom med bakgrunn i Sikkerhetsrådets vedtak i resolusjon 1973. Beslutningen om å bruke militær makt er alltid tung å ta, og målet må jo være at de militære aksjonene i Libya varer så kort tid som mulig, og at man

klarer å finne en politisk løsning på den krisen vi nå ser.

Denne vinteren har vi vært vitne til mange dramatiske hendelser – først i Tunisia, så i Egypt – som har spredt seg til nesten hele Nord-Afrika og Midtøsten. Protestene i Egypt og Tunisia endte relativt sett ganske fredelig, og diktatorene valgte selv å gå av. Situasjonen i Libya har fått – til nå – det mest tragiske utfallet. Libyas leder, oberst Gaddafi, valgte en annen vei og signaliserte tydelig både med ord og handlinger at han hadde til hensikt å begå overgrep – og drap – mot sin egen befolkning. Uttalelsene fra Gaddafi før den internasjonale operasjonen vitnet om at han var villig til å gå langt for å beholde makten. Han sa bl.a. at han ville knuse opprøret i øst uten medlidenhet og uten nåde. Han advarte opprørerne med at Gaddafis egne styrker ville komme, hus for hus, rom for rom i Benghazi. Valget mellom å gripe inn i Libya via en internasjonal operasjon og ikke å gripe inn, men se på at en diktator gikk til angrep på sitt eget folk, var en svært viktig, men vanskelig avgjørelse.

Det avgjørende for oss i Senterpartiet var vedtaket i FNs sikkerhetsråd som ga et klart mandat til å ta i bruk et bredt spekter av virkemidler for å beskytte sivile. En annen viktig faktor var bred oppslutning, ikke minst fra arabiske land, om at en operasjon var nødvendig. FN-mandatet ble gitt med ti stemmer for og fem avstående stemmer. Ingen land la ned veto, og ingen stemte imot. Ser man på Sikkerhetsrådet historiske holdning til intervensjon, eller «innblanding i indre anliggende», som enkelte land kaller det, er dette et historisk vedtak. FN viste politisk handlekraft. Men ettersom FN ikke har egne militære styrker, er evnen til å sette Sikkerhetsrådets vedtak ut i livet avhengig av at enkeltland stiller opp med militære kapasiteter, slik som vi nå gjør. Det er svært positivt at det er en bredde i de landene som deltar, og at Qatar og De forente arabiske emirater også nå er en del av operasjonen. Det er viktig for legitimiteten.

Norge er som et lite land avhengig av en FN-ledet verdensorden, og det har lenge vært et mål for oss å støtte opp om de av FNs beslutninger som viser handlekraft og beslutningsvilje.

Forhåpentligvis vil denne operasjonen forhindre det som kunne ha blitt en stor humanitær katastrofe, med alt det ville innebære av menneskelige lidelser, flyktningstrømmer og uro i en ellers ustabil region. I denne operasjonen står vi sammen om det militære, og vi står sammen om det humanitære. Den militære innsatsen må nå følges opp med tung humanitær innsats med støtte til Libyas folk og naboland. Den innsatsen må også vare lenge etter at blitzlampene er slukket og de militære operasjonene tilbaketrukket. Vi står sammen som storting om det militære nå, og det er viktig at vi også da i årene som kommer, står sammen om en kraftfull humanitær innsats i de områdene som nå blir berørt av den katastrofen som vi er vitne til.

Dagrun Eriksen (KrF) [10:44:27]: Det går en bølge av samfunnsomveltning gjennom den arabiske verden for tiden. Det som nå skjer i Libya og i flere andre land, kan vise seg ikke bare å bli en dramatisk hendelse, men også en

historisk hendelse. Folkelig opprør truer det ene arabiske tyranniet etter det andre, først i Tunisia, så i Egypt, og nå står kampen om Libya. Den 15. februar startet opprøret i Libya, et folk reiste seg opp for egen frihet. Regimets trusler om hevn gjorde at Sikkerhetsrådet til slutt viste handlekraft og vedtok resolusjon 1973, som autoriserte en internasjonal, væpnet aksjon og en flyforbudssone for å stanse blodbadet. Vern av sivilbefolkningen var hovedmålet.

Det var i siste liten. Da franske fly med autorisasjon fra FN ble satt inn, stanset de en militærkolonne som hadde kommet så nær Benghazi at de hadde byen på skuddhold. Blodbadet ble forhindret i siste liten.

Kristelig Folkeparti støttet opp om den brede enigheten i Stortinget om at Norge måtte være med og oppfylle FN-resolusjonen. De sentrale tiltakene, som flyforbudssone og militær innsats, for å forhindre den nedslaktingen av sivile som regimet i Libya hadde lagt opp til, var viktige. Kristelig Folkeparti har konsekvent støttet opp om det regjeringen har lagt opp til i denne sammenheng. Vi ser det som viktig at den internasjonale aksjonen har autorisasjon fra det høyeste organet innen folkeretten, Sikkerhetsrådet i FN, og at den har støtte både fra vestlige land, fra Den arabiske liga og fra mange andre land. Det er ikke Vesten som invaderer et arabisk land, men en arabisk sivilbefolkning som får vern av og støtte fra en solidarisk omverden.

Vi ser det som naturlig at en så krevende militær aksjon nå blir underlagt NATO-kommando. Alternativet ville vært amerikansk kommando – kanskje den eneste andre med kapasitet til å koordinere en så omfattende aksjon.

Siden de tragiske terroraksjonene 11. september 2001 har forholdet mellom Vesten og den arabiske verden blitt vanskelig og tilspisset, ikke minst etter invasjonen i Irak i 2003. Ekstreme islamistiske grupper har tolket krigen i Afghanistan og Irak som vestlige korsfarertokt mot muslimske land. Frykt og hat har blitt dyrket fram.

Kristelig Folkeparti mener det er avgjørende at all militær maktbruk har en klar forankring i folkeretten. I tillegg er det helt nødvendig med politisk og moralsk legitimitet. Militære engasjementer utlandet må være gjenstand for bred og åpen debatt, for det er selvsagt slik at en forankring i folket er avgjørende for å sikre nødvendig legitimitet. Samtidig er det viktig i en slik bred og åpen debatt å understreke at vi står 100 pst. bak dem som vi sender ut for å gjøre oppdraget for oss.

Det er viktig å understreke at Libya kanskje kan bli et vendepunkt. Men dette går på om vi gjennom et godt politisk håndverk og et godt samarbeid klarer å verne sivilbefolkningen og støtte det folkeoppørret som kan føre til et mer demokratisk styre i Libya.

Med tilstrekkelig klokskap har vi også en historisk mulighet til å utvikle et bedre forhold mellom den vestlige og den arabiske verden. Men da trengs det en strategi som går langt utover militær innsats, ja der militær innsats ikke engang er det viktigste vi kan gjøre. Vi må ha en samstemt politikk, der vi på mange områder gjør vårt for at autoritære og undertrykkende regimer blir skiftet ut. Vestlige land har ikke alltid gjort det. Kortsiktige interesser og frykt for alternativene har tidligere hindret en mer konstruktiv

politikk for demokratisering og modernisering. Nå må vi tenke nytt. Det vil være bra – både for folk i de arabiske landene og for verdenssamfunnet.

Den arabiske verden trenger nå en reformasjon der man ikke bare skifter ut tyranni med folkestyre, men der man også skifter ut vilkårlig maktmisbruk med respekt for menneskerettigheter, skifter ut kvinneundertrykkelse med likeverd og likestilling, skifter ut fordommer med utdanning, skifter ut korrupsjon med en rettsstat. Det er en slik gjennomgripende reformasjon som trengs, om det vi ser i disse dager – et folk i den arabiske verden som gjør opprør – skal lede til mer rettferdighet, mer utvikling, mer folkestyre og fred.

Trine Skei Grande (V) [10:49:49]: Jeg vil begynne med å takke for redegjørelsen. Til både statsministeren og presidenten vil jeg si at jeg synes det er viktig at vi har denne typen debatter i Stortinget. Når vi sender soldater i krig, fortjener de at vi har en runde her om hvorfor de skal gjøre det de skal gjøre. Det synes jeg er klokt og viktig – og viktig å understreke.

Det som skjer i de arabiske landene i Nord-Afrika i dag, er viktige og store endringer, endringer som våre barn og barnebarn kommer til å lese om i historiebøkene.

Problemet er at Vesten har opptrådt med doble standarder når det gjelder alle de arabiske landene. Vi har støttet diktatorer mens vi har snakket fint om demokrati, menneskerettigheter og styresett. Jeg tror at vi nå har muligheten til å vise at de verdiene som vi står for i våre egne land, som demokrati og menneskerettigheter, er verdier som vi mener er universelle. Hvis vi i Vesten håndterer denne situasjonen riktig, er kanskje det det beste vi kan gjøre i kampen mot terrorisme, i kampen mot ekstremisme og i kampen mot dem som mener at Vesten har opptrådt med doble standarder. Her har vi muligheten til å vise det motsatte.

Det betyr ikke at det som skjer i disse landene, vil ende godt. Vi er nå i en fase der dette kan gå alle veier. Men vi må sørge for å stimulere til det vi mener er godt, nemlig demokrati, menneskerettigheter og folkestyre. Vi må bidra – og i hvert fall ikke sitte og se på at folkemord skjer i et land, uansett hvor på kloden det skjer.

FNs resolusjon var viktig og historisk. Vi i Venstre støtter den fullt ut. Den var viktig fordi den sier noe om at statsledere ikke skal ha lov til å begå folkemord på egne borgere, men den åpner også for at man i framtida kan ha prinsipper knyttet til borgerrettigheter og til diktatorers makt over enkeltborgere. Jeg er glad for at regjeringa støttet den da den kom. Jeg hadde ønsket at regjeringa hadde bidratt til den. Jeg mener at det å ha en verdibasert utenrikspolitikk er viktig – en politikk som handler om å stå for de verdiene vi står for nasjonalt, også internasjonalt.

Så vil jeg bare si at jeg synes kanskje at man utenrikspolitisk skulle hatt et lite kollokvium med hensyn til krigsbegrepet. Norge er i krig ut fra alle folks forståelse av det. Hvis du spør folk i Libya, hvis du spør norske soldater, hvis du spør familien til norske soldater, er det oppfatningen. Så skjønner alle at vi ikke er det ut fra diplomatiske termer, men vi må snakke om ting som om det er ordentlig.

Så vil jeg gi fire utfordringer til statsministeren.

For det første: Jeg synes det er veldig viktig, og jeg håper Norge bidrar til det, at den operasjonen som vi er enige om, er så bred at vi både har arabiske land og afrikanske land blant oss i den jobben vi skal gjøre. Det er kjempeviktig for at vi skal lykkes med det jeg sa innledningsvis.

For det andre: Det å sørge for å få et rettsoppgjør etter en diktator er viktig. Vi vet alle hvordan sånne byller blir værende i land som ikke har rettsoppgjør etter diktatorers avgang. Det vil landene dras med hele tiden.

For det tredje: Så må vi ta vårt ansvar når det gjelder flyktningssituasjonen og den humanitære situasjonen. Vi er medlem av Schengen. Vi bør også være med og ta ansvaret for det presset som randsonelandene i EU nå opplever, og vi må sørge for at vi bidrar humanitært sånn at presset på nabolandene ikke blir så stort.

For det fjerde: I forrige periode fikk Venstre faktisk flertall for et Dokument nr. 8-forslag om nærmere mellomfolkelig samarbeid mellom de arabiske land. Sjøl om regjeringspartiene stemte for, har vi ikke sett så mye til det. Men nå er tida. Nå er tida for å sørge for mellomfolkelig samarbeid mellom de arabiske landene og oss. Nå er tida for å samarbeide med søsterpartier. Nå er tida for å samarbeide med NGO-er i dette området, for nå er tida for at vi kan bygge opp sivile samfunn, bygge opp demokratier i disse landene. Da bør vi legge alt på bordet for at de faktisk kan lykkes med den jobben de gjør.

Statsminister Jens Stoltenberg [10:55:05]: Det viktigste i dag er at et samlet storting har gitt sin klare støtte til at Norge deltar i de militære operasjonene for å følge opp FNs sikkerhetsråds vedtak om å beskytte sivile i Libya.

Vi har lang tradisjon i Norge for at det er bred enighet om denne typen militære operasjoner, men jeg tror det er lenge siden vi har hatt en så klar, så uforbeholden, så samstemt og tydelig enighet i Stortinget om full oppslutning om alle deler, om innretningen av de militære operasjonene og Norges bidrag. Det er viktig, det er gledelig, og det er ikke minst viktig fordi det er en veldig sterk støtte til de norske soldatene som nå deltar i de militære operasjonene. Det er jeg glad for, og det gir en styrke til den politikken Norge står for i konflikten i Libya.

Som det er sagt av flere talere, er en avgjørende grunn til den brede støtten at dette er så tydelig og klart forankret i et vedtak i FNs sikkerhetsråd. Vi ønsker en FN-ledet verden. Da må vi også være villig til å ta i bruk de maktmidler som er nødvendig for å sørge for det, når det er nødvendig.

Samtidig er jeg veldig klar på følgende, nemlig at det ikke er en militær løsning på konflikten i Libya. Det er nødvendig å bruke maktmidler for å hindre overgrep mot sivile. Det er nødvendig å bruke maktmidler og militær makt for å gjennomføre en våpenembargo og en flyforbudssone, men det er ikke slik at løsningen er militær. Løsningen er politisk. Man er nødt til å komme inn i politiske prosesser der man får til en våpenhvile, der man får til stans i kamphandlingene, der man etter hvert sørger for å få et samlet Libya, og der de partene som i dag er i kon-

flikt, lever fredelig sammen. Det er ingen enkel oppgave. Det er en oppgave som kan ta mange år. Utfordringen er at bruk av militær makt kan gjøre den oppgaven vanskeligere. Det er riktig å bruke militær makt for å hindre overgrep mot sivile, men vi vet av lang erfaring at når man bomber, når militære maktmidler brukes, forsterkes motsetninger, og arbeidet for politiske løsninger gjøres ofte vanskeligere. Det er dette dilemmaet vi står oppe i, og det er dette dilemmaet vi nå i fellesskap skal håndtere i mange krevende valg i dagene og ukene framover.

Nettopp fordi vi har lagt så avgjørende vekt på FN, mener jeg også vi i synet på spørsmålet om Gaddafis rolle skal legge helt avgjørende vekt på FN. Sikkerhetsrådet har gjort et vedtak om bruk av militær makt for våpenembargo, for flyforbudssone og for beskyttelse av sivile. Det er ikke et vedtak i FNs sikkerhetsråd om å skifte ut Gaddafi eller å avsette ham som Libyas leder, dvs. det som det er et vedtak om, er at man skal starte etterforskning av brudd på folkeretten. Og den etterforskningen har startet knyttet til regimets adferd og regimets handlinger i Libya. Derfor har mange land sagt at de mener at Gaddafi bør gå av. Jeg har sagt, og utenriksministeren har sagt, at vi er enig i det. Han bør tre tilbake, men vi mener at det ikke er del av det mandatet vi nå har fra FN. Det vil være i strid med det mandatet å bruke militære maktmidler for det. Det får FNs krigsforbryterdomstol eventuelt håndtere.

Så et par andre refleksjoner.

For det første var det nødvendig å handle raskt. Derfor var ikke alle spørsmål rundt kommandostruktur på plass, men Norge var mer enn nok tilfreds med de avklaringer som var, før vi sendte våre kampfly inn i Libya.

Så er det varslet at NATO nå skal overta. Det går enda raskere enn forutsatt, slik at beslutningen om at Norge overfører sine fly til NATO-kommando, kan tas allerede i dag. Det betyr at i morgen vil våre fly kunne fly under NATO-kommando. Det bidrar til å klargjøre og tydeliggjøre kommandostrukturen. Det er en velprøvd organisasjon som da skal stå for kommandoen i denne krevende militære operasjonen.

Det er også viktig at vi er ryddig i forhold til begreper. Norge er i folkerettslig forstand ikke i krig. Hadde vi vært det, hadde bl.a. norske soldater vært legitime mål. Det er de ikke. Norske soldater gjennomfører et FN-opdrag og er ikke legitime mål for regimets soldater i Libya. Derimot deltar vi selvsagt i kamphandlinger, som er krigshandlinger. Det gjør at vi deltar i militære operasjoner som folk i dagligtale kaller krig, og det forstår jeg godt.

Presidenten: Debatten om redegjørelsen er dermed avsluttet.

Presidenten vil foreslå at statsministerens redegjørelse om situasjonen i Libya og Norges deltakelse i den internasjonale koalisjonsstyrken vedlegges protokollen. – Det anses vedtatt.

Etter ønske fra energi- og miljøkomiteen vil presidenten foreslå at sakene nr. 2 og 3 behandles sammen – og anser det som vedtatt.

Sak nr. 2 [11:00:31]

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om endringer i klimavoteloven (Innst. 260 L (2010–2011), jf. Prop. 69 L (2010–2011))

Sak nr. 3 [11:00:44]

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2008/101/EF av 19. november 2008 om inkludering av luftfart i klimavotesystemet (luftfartskvotedirektivet) (Innst. 259 S (2010–2011), jf. Prop. 68 S (2010–2011))

Presidenten: Etter ønske fra energi- og miljøkomiteen vil presidenten foreslå at taletiden begrenses til 40 minutter og fordeles med inntil 5 minutter til hvert parti og inntil 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det gis anledning til replikkordskifte på inntil fem replikker med svar etter innlegg fra medlem av regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talarlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Marianne Marthinsen (A) [11:01:57] (ordfører for sakene): Sakene vi nå har til behandling, dreier seg om EUs luftfartskvotedirektiv og de endringene i klimavoteloven som er nødvendige for å tilpasse norsk regelverk til det nye direktivet.

La meg begynne med å si at det fra Norges side har vært gjort et aktivt arbeid lenge for å løfte både internasjonal luftfart og skipstrafikk inn i de globale klimaforhandlingene. Derfor er det ut fra et norsk ståsted svært gledelig at dette direktivet kommer på plass, og vi har et sterkt ønske om at et europeisk regelverk også skal bidra til å drive de globale diskusjonene framover på dette området.

Gjennom luftfartskvotedirektivet utvides EUs kvotesystem til også å omfatte utslipp av CO₂ fra flygninger til og fra EUs flyplasser, inkludert innenriksflygninger og flygninger til og fra land utenfor EU.

Utslippene fra luftfarten øker raskere enn i noen annen sektor, og derfor er dette en sektor hvor det er avgjørende viktig å få kontroll med utslippsveksten.

Det samlede antall kvoter som skal gjøres tilgjengelige for luftfartssektoren, skal i 2012 tilsvare 97 pst. av sektorens gjennomsnittlige årlige utslipp i perioden 2004–2006. I perioden 2013–2020 skal man redusere dette gradvis, slik at man ender opp på 95 pst. av de gjennomsnittlige årlige utslippene i perioden 2004–2006. Samlet kvotemengde vil dermed bidra til å begrense veksten i utslippene med 46 pst. sammenlignet med det man forventer fram mot 2020, og det er en formidabel innstramming.

Luftfartskvotene vil skille seg fra de ordinære kvotene i kvotesystemet ved at de ikke tilsvares av Kyoto-kvoter,

og derfor ikke har den doble identiteten som kvoter som er tildelt de stasjonære kvotepliktige virksomhetene, har. Luftfartskvoter kan dermed ikke kjøpes og benyttes til oppgjør for utslipp fra stasjonære virksomheter, og det er selvfølgelig en nødvendighet at man innretter seg på den måten for å unngå at det ordinære kvotemarkedet utholes av kvoter fra en sektor som ikke er omfattet av Kyoto-avtalen. Men det er selvfølgelig full anledning for luftfarten til å gjøre opp for sine utslipp ved å kjøpe ordinære kvoter, som vil innebære at man får ytterligere utslippskutt fra stasjonære kilder.

Fra Arbeiderpartiets side er vi glad for at direktivet implementeres raskt i norsk lov, og vi har også vært opptatt av at dette må skje uten særnorske avvik fra direktivet. Gjennom de lovendringene som nå gjøres, kan kvoteplikt innføres for alle norske flygninger fra 2012 med samme regelverk som for alle andre EU-land.

Det er en enstemmig komité som har avgitt innstilling i disse to sakene. Jeg vil kort bemerke at komiteen er opptatt av den oppfordringen som ligger i direktivet om at inntektene fra kvotesalg skal brukes til klimarelaterte formål i EU og i tredjeland.

Så har komiteen også kort bemerket i sin innstilling til endringer i klimavoteloven at lovproposisjonen er blitt oversendt til Stortinget før direktivet formelt er innlemmet i EØS-avtalen. Det har vært nødvendig på grunn av tidspresset i saken og det sterke ønsket man har om å få innlemmet direktivet samtidig med EU-landene. Det er et ønske vi deler. Men komiteen forutsetter naturligvis at saken kommer tilbake til Stortinget dersom det skulle vise seg at det blir vesentlige endringer i utkastet til beslutning i EØS-komiteen.

Ketil Solvik-Olsen (FrP) [11:05:58]: Dette er en enstemmig innstilling fra komiteen, så så veldig mye debatt blir det ikke. Men jeg vil fra Fremskrittspartiets side presisere at vi synes det er bra at vi får et harmonisert regelverk over landegrensene når det gjelder grenseoverskridende utfordringer. Det er jo det som gjelder i denne sammenhengen. I slike saker må vi unngå særnorske avgifter, særnorske reguleringer, for det hemmer bare vår egen konkurransevne. Så må vi sørge for at vi samarbeider med andre land, slik at vi får en best mulig internasjonal tilnærming. Derfor støtter vi dette forslaget – og synes det er bra.

Det forutsetter at også regjeringen gjør som de har lovt med hensyn til de CO₂-avgifter som allerede er på flytrafikken i Norge i dag. Regjeringen har tidligere nevnt at en ikke skal ha både avgifter og kvoter, slik at en får en betydelig økning, men at en ikke nødvendigvis fjerner avgiftene heller, hvis kvoteprisen blir veldig lav. Det har jeg forståelse for. Men målet må være at kostnaden ligger noenlunde på det nivået det er i dag, for norsk luftfart må ikke få en svekket konkurranse av dette.

Så håper jeg også at regjeringen legger denne prinsipielle tilnærmingen til grunn i andre saker som har med klimavotelov eller klimavotedirektiv å gjøre, slik at norsk industri også har en forutsigbarhet med hensyn til at de ikke får ekstra CO₂-kostnader ved å etablere seg i Norge

i forhold til om de hadde etablert seg i andre europeiske land.

Nikolai Astrup (H) [11:07:41]: Saken vi har til behandling i dag, er et viktig direktiv som vil bidra til å redusere utslippene fra en sektor i sterk vekst. Utslippene fra luftfarten utgjør bare 2 pst. av verdens utslipp i dag, men kan vokse betydelig dersom vi ikke setter inn tiltak som gir resultater, og som holder igjen utviklingen.

Høyre mener det er positivt at luftfarten vurderes i sammenheng med det øvrige kvotemarkedet i EU, og støtter direktivet slik det ligger. Direktivet ble vedtatt i EU i 2008, og det var tidlig klart at dette direktivet var og burde være EØS-relevant. Det er derfor spesielt at Stortinget må hastebehandle et tre år gammelt direktiv, fordi regjeringen ikke har funnet tid til å fremme sak om implementering i norsk lov tidligere. Stortinget må kunne forvente mer av regjeringen enn dette.

Når det er sagt, er vi som sagt godt fornøyde med hovedinnholdet i direktivet. Vi mener det er bra at luftfarten innlemmes i kvotemarkedet, og vi mener dette er en kostnadseffektiv måte å begrense utslippene på.

Det kan stilles spørsmål ved at en såpass stor andel av kvotene tildeles vederlagsfritt. I ytterste konsekvens kan dette medføre at flyselskapene faktisk øker lønnsomheten med det nye kvotesystemet – noe som neppe var hensikten. Samtidig oppveies dette av at regjeringen ser ut til å opprettholde CO₂-avgiften på mineralolje til innenlands flytrafikk og dermed innfører dobbel virkemiddelbruk for flytrafikk innenlands. Prinsipielt bør vi forsøke å unngå dobbel virkemiddelbruk. Jeg mener i dette tilfellet – og med bakgrunn i den store andelen vederlagsfrie kvoter – at dette likevel kan være akseptabelt.

Dette direktivet er nok et eksempel og en viktig påminnelse om at EU fatter beslutninger med stor betydning for Norge og norske virksomheter. Det understreker også nok en gang det demokratiske underskuddet som følger av vårt selv pålagte utenforskap i det viktigste politiske fellesskapet i vår del av verden.

Statsråd Erik Solheim [11:10:31]: Det er bred enighet om denne saken i Stortinget, og det var heller ikke noen uenighet i de punktene som kom fram i de tre innleggene som ble holdt av Marianne Marthinsen, Ketil Solvik-Olsen og Nikolai Astrup.

Det er en bra dag for miljøet, og det er et bra opplegg som vi nå får fra EU. Jeg er også enig med Astrup i at EU på dette området er av avgjørende betydning. Jeg tror vi alle helst hadde sett et globalt tak og en global regulering av luftfartsmarkedet. Men en europeisk regulering er mye bedre enn ingen regulering, og når det gjelder norsk luftfart, foregår jo den altoverveiende delen innenlands i Norge eller internt i Europa, så den blir regulert på en god måte gjennom det.

Men på miljøområdet – jeg har ingen problemer med å si det som motstander av norsk medlemskap i EU – har EU vært uvurderlig. Det at man kan regulere en såpass stor del av markedet gjennom EU, har vært en viktig drivkraft i klimaforhandlingene. Problemet er jo snarere det motsat-

te – at EU ikke har stor nok innflytelse og gjennomslag i de globale klimaforhandlingene.

Luftfart og skipsfart er også områder hvor Norge har engasjert seg sterkt. Vi har engasjert oss sterkere når det gjelder skipsfart, enn når det gjelder luftfart, og grunnen til det er ganske enkelt at Norge er en stormakt på skipsfartsområdet, mens vi på luftfartsområdet er én av mange aktører – en viktig aktør, men ikke en helt spesiell aktør. Så vi har lagt mer krefter inn i forhandlingene – og i andre sammenhenger – for å påvirke den globale skipsfartsreguleringen.

Det ble stilt spørsmål fra Astrup om vederlagsfrie kvoter. Jeg er enig i at det hadde vært en fordel om kvotene ble solgt. Det følger av forurenser-betaler-prinsippet. På den annen side, som jeg har gjentatt her mange ganger, vil jo flyselskapene ha akkurat den samme tilskyndelse til å redusere sine utslipp også om kvotene deles ut, fordi de da vil kunne selge kvoter og få fortjeneste av det. Så drivkraften til å forbedre flytrafikken vil være der. Slik som jeg ser det, er det viktigste positive vi kan håpe å få ut av dette, at det blir en sterkere tilskyndelse til flyindustrien selv å ta tak i alle de teknologiske mulighetene som ligger der. Grovt sett er det nye og bedre fly, nye og bedre drivstofftyper, f.eks. biodrivstoff. Det dreier seg om grønne avganger hvor man slipper å sirkle veldig lenge før man lander, men kan fly rett fra et sted til et annet, mer miljøriktig design på flyene og fulle fly. Det er et stort potensial for å redusere flytrafikkens utslipp.

Jeg vil også si at flyindustrien av og til har fått et litt urimelig stempel på seg som en slags verstingindustri. For øyeblikket kommer, som det ble sagt her, 2 pst. av verdens utslipp fra flyindustrien. Problemet er jo at dette er et område der vi må forvente en gigantisk global vekst. Fortsatt er det helt sikkert mer enn en milliard av Indias snart 1,1 milliarder innbyggere som aldri har vært oppe i et fly, og det er hundrevis av millioner kinesere som heller aldri har vært i nærheten av en flyplass. Så vi må regne med en stor vekst i dette markedet. For øyeblikket er f.eks. den internasjonale IT-industrien av samme betydning som flyindustrien.

Så ble det stilt spørsmål fra Solvik-Olsen og andre om hvordan vi ser på forholdet mellom CO₂-avgift og kvotemarkedet. Der er det i prinsippet tre tenkelige modeller. Det ene er å legge den ene avgiften oppå den andre. Det andre er å avvikle hjemlig CO₂-avgift som følge av at man går inn i EUs kvotemarked. Det tredje, som det interessant nok virket som om Solvik-Olsen hadde en viss forkjærlighet for, var å se disse tingene i sammenheng og da sørge for at den samlede belastning ikke blir større enn den er i dag. Regjeringen har ikke tatt stilling til dette, og vi vil legge det fram i forbindelse med statsbudsjettet for 2012.

Til slutt: La meg bare takke Stortinget for rask saksbehandling. Det har vært en litt uortodoks saksbehandling også, ved at saken ble lagt fram før den var helt formelt gjennom i systemet. Men den raske saksbehandlingen – med Stortingets samtykke, som vi forhåpentlig snart får – gjør at direktivet vil kunne bli for-

melt innlemmet i EØS-avtalen allerede førstkommende fredag.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sakene nr. 2 og 3.
(Votering, se sidene 3165 og 3167)

Sak nr. 4 [11:15:32]

Forslag fra stortingsrepresentant Henning Skumsvoll på vegne av Fremskrittspartiet og Høyre fremsatt i Stortingets møte 21. mars 2011 (jf. Innst. 243 L):

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det overordnede ansvaret for plan- og bygningsloven legges til ett departement som vil ha en helhetlig tilnærming til lovens formål, slik at mange ulike samfunnshensyn blir veid mot hverandre på en god måte. Stortinget mener dette bør skje ved at forvaltningen av hele lov om planlegging og byggesaksbehandling av 27. juni 2008 (plan- og bygningsloven) samles hos Kommunal- og regionaldepartementet.»

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.
(Votering, se side 3168)

Sak nr. 5 [11:15:51]

Forslag fra stortingsrepresentant Henning Skumsvoll på vegne av Fremskrittspartiet og Høyre fremsatt i Stortingets møte 21. mars 2011 (jf. Innst. 243 L):

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det lokale selvstyret styrkes i arealsaker, gjennom at bestemmelsene om nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging, statlige planretningslinjer og statlige planbestemmelser fjernes, at statens mulighet til å fremme innsigelse kun ut fra skjønn fjernes, samt at statlige myndigheter kun skal kunne overprøve dispensasjoner der det kan dokumenteres at dispensasjonen fra byggeforbudet klart vil gå utover allemannsretten i området.»

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.
(Votering, se side 3168)

Sak nr. 6 [11:16:07]

Forslag fra stortingsrepresentant Henning Skumsvoll på vegne av Fremskrittspartiet og Høyre fremsatt i Stortingets møte 21. mars 2011 (jf. Innst. 243 L):

«Stortinget ber regjeringen sørge for at begrepet «inngrepsfrie naturområder» ikke lenger skal tillegges vekt ved behandling av arealsaker i statlige forvaltningsorganer.»

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.
(Votering, se side 3168)

Sak nr. 7 [11:16:22]

Forslag fra stortingsrepresentant Henning Skumsvoll på vegne av Fremskrittspartiet og Høyre fremsatt i Stortingets møte 21. mars 2011 (jf. Innst. 243 L):

«Stortinget ber regjeringen i løpet av 2011 fremme en sak for Stortinget om en endring i Fylkesmannens oppgaver der disse innskrenkes til kun å omfatte legalitetskontroll for å ivareta enkeltmenneskers rettighet når det gjelder den kommunale forvaltningen og at kommunene holder seg innenfor vedtatte lover.»

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.
(Votering, se side 3168)

Sak nr. 8 [11:16:38]

Forslag fra stortingsrepresentant Henning Skumsvoll på vegne av Fremskrittspartiet og Høyre fremsatt i Stortingets møte 21. mars 2011 (jf. Innst. 243 L):

«Stortinget ber regjeringen i løpet av 2011 fremme en sak for Stortinget om overføring av forvaltningsmyndigheten over områder som er vernet med hjemmel i naturmangfoldloven til de berørte kommuner. Det forutsettes at Norges nasjonale mål og forpliktelser når det gjelder bevaring av artsmangfoldet, ligger fast.»

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.
(Votering, se side 3168)

Sak nr. 9 [11:16:56]

Forslag fremsatt i Stortingets møte 21. mars 2011 (jf. Innst. 243 L):

«Stortinget ber regjeringen legge frem en strategi som gjør det lettere å drive næringsutvikling og skape arbeidsplasser i kommuner med høy andel vern. En slik strategi bør bestå i

a) å kartlegge hvilke kommuner som har stor båndlegging av areal til vern eller andre felleskapsformål

b) å utvikle en kategorisering av kommuner etter båndleggings- og vernegrad

c) å lage nasjonale retningslinjer for alle etater med verne- eller arealbruksmyndighet, slik at det tas hensyn til at kommuner med stort båndleggingsbehov også skal ha rom for næringsmessig utvikling

d) å lage nasjonale strategier for næringsutvikling i kombinasjon med vern

e) å vurdere om det bør innføres en særskilt lokal kompensasjon til kommuner som tar en svært stor del av belastningen med vern fra storsamfunnet.»

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.
(Votering, se side 3168)

Sak nr. 10 [11:17:13]

Forslag fremsatt i Stortingets møte 21. mars 2011 (jf. Innst. 243 L):

«Stortinget ber regjeringen sørge for at frivillighet og makebytteløsninger kommer i sentrum i forbindelse med vern. Tvang må være siste utvei.»

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.
(Votering, se side 3169)

Sak nr. 11 [11:17:25]

Forslag fremsatt i Stortingets møte 21. mars 2011 (jf. Innst. 243 L):

«Stortinget ber regjeringen sørge for at bruksrestriksjoner ikke går lenger enn det som er nødvendig av hensyn til verneformålet.»

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.
(Votering, se side 3169)

Presidenten: Vi er kommet til sak nr. 12, som er en interpellasjon fra Hadia Tajik til kunnskapsministeren.

Presidenten ser ikke bort fra at Stortinget vil synes det er en fordel om interpellanten og statsråden er til stede. Presidenten har forståelse for at dagens kart har gått noe fortere enn det som har vært beregnet, og foreslår at vi tar en pause og venter til både interpellanten og den statsråden som skal svare på interpellasjonen, er til stede.

Stortinget tar da en pause, og møtet vil bli satt igjen når de aktuelle personer innfinner seg.

Møtet avbrutt kl. 11.18.

Stortinget gjenopptok sine forhandlinger kl. 11.21.

Presidenten: Nå er vi klare til å gå videre i behandlingen av dagens kart.

Sak nr. 12 [11:20:58]

Interpellasjon fra representanten Hadia Tajik til kunnskapsministeren:

«PISA-undersøkelsen fra desember i fjor viser at norske 15-åringer i gjennomsnitt er flinkere enn for tre år siden. Samtidig er andelen av de aller flinkeste elevene lavere enn før. Det er en styrke ved fellesskolen at vi har som mål å løfte alle elever. Videre er det et adelsmerke ved vårt

skolesystem at den er felles, offentlig, gratis og for alle. Vår regjering har et berettiget fokus på elever som strever med grunnleggende ferdigheter på skolen. Å få dette på plass har avgjørende betydning for den enkelte og for samfunnet som helhet. Samtidig må også skoleflinke elever utfordres og oppmuntres til videre innsats.

Hvordan vil statsråden sørge for at også elever som lærer raskt eller er faglig sterke, får nok utfordringer innenfor rammene av fellesskolen?»

Hadia Tajik (A) [11:21:56]: Denne interpellasjonen er en kjærlighetserklæring til og en kritikk av fellesskolen. Kjærlighetserklæringen er at den norske skolens adelsmerke er at den er gratis, offentlig og felles for alle, uansett bakgrunn og uansett forutsetninger.

Våre elever får brynt seg på hverandre, og de får lært av hverandre – eller som den generelle delen av læreplanen sier: Opplæringen «skal gi hver elev kyndighet til å ta hånd om seg selv og sitt liv, og samtidig overskudd og vilje til å stå andre bi».

Jeg er av den klare oppfatning at det er fellesskolen som er best for alle elevene, også de som er faglig sterke eller toppmotiverte. Men likevel vil jeg fremme kritikk av den samme skolen som jeg setter så høyt. For selv om vi har som mål at alle elever skal få tilpasset opplæring, vet vi at det ikke er tilfellet at alle får det.

I mange debatter her på Stortinget har vi, med rette, diskutert hvordan elever som strever på skolen, skal få bedre oppfølging mye tidligere. Framtiden til disse elevene avhenger av det, og framtiden til Norge som kunnskapsnasjon avhenger av at færre elever faller fra.

Samtidig vet vi at heller ikke alle elever som er faglig sterke eller toppmotiverte, får den oppfølgingen de trenger. Noen sier at flinke elever alltid vil klare seg. Jeg mener at de tar feil. En 12-åring som er flink i matte, er fortsatt en 12-åring og har ikke uten videre den sosiale modenheten som skal til for å klare seg. Det er et voksenansvar å bidra til at også disse elevene når sitt fulle potensial.

Elever som er faglig sterke og ikke får nok utfordringer, risikerer å miste motivasjonen. De risikerer å bli underyttere fordi ingen stiller krav til dem, eller fordi omdømmet som flink elev gjør at de får for lite motstand. Dette kan til gjengjeld gi dem dårlige arbeidsvaner, noe de kan få svi for senere i livet.

Med andre ord: Det er viktig å gi disse elevene større utfordringer å bryne seg på, både for at de skal fortsette å utvikle seg faglig, og for at de skal holde motivasjonen oppe. Det er viktig for elevenes egen framtid, men det er også viktig for resten av klassen.

Engasjement er smittsomt. Det samme er manglende motivasjon. Klarer vi ikke å ta bedre vare på de skoleflinke elevene, kan det få betydning for prestasjonene til klassen som helhet,

«Klassekamerat-effekten» kaller noen det når elever på ulike nivåer og med ulike bakgrunner inspirerer hverandre. Hun som kommer fra et hjem der lekser ikke er så viktig, kan få inspirasjon fra han som jobber flittig med lekser. Han som synes at matte er kjedelig, kan bli satt på nye tanker av hun som bobler over av begeistring for nye

tall og oppgaver. Men da må også de faglig sterke elevene møte nok utfordringer, slik at de bevarer motivasjonen og bevarer læregleden. Hvis ikke vil denne effekten utebli.

Da PISA-undersøkelsen for 2009 ble offentliggjort i fjor høst, kunne vi glede oss over at norske elever i gjennomsnitt presterer bedre enn før. Vi har også klart å redusere antallet elever som presterer svært svakt på de områdene PISA-undersøkelsen måler.

Selv om PISA-undersøkelsen ikke måler alt som er viktig, så måler den noe av det som er viktig. Da er det verdt å merke seg at undersøkelsen også viste at Norge har svært få elever på mestringsnivåene 5 og 6. Innenfor lesing og matte har dessuten antallet elever i Norge på de øverste nivåene gått ned siden år 2000. Land som bl.a. New Zealand, Australia og Canada har en høyere andel av sine elever i dette sjiktet.

OECD, som står bak PISA, kaller disse elevene «framtidens kunnskapsarbeidere av verdensklasse». Dette er jo litt pompøst, men jeg tror likevel at de til en viss grad har rett. Det å ivareta disse elevene handler både om den enkelte elev, om helheten i klassen og ikke minst om vår egen konkurransekraft i en stadig mer internasjonalt verden.

OECD har i mange år jobbet med å kartlegge hva det er som gjør at noen skoler lykkes og andre ikke. De påpeker at skolene lykkes best i land der man har en fellesskole, der elevene ikke blir skilt i grupper, klasser eller skoler etter prestasjonsnivå eller sosial bakgrunn.

Forskning viser også at elever som er spesielt faglig sterke, får utbytte av å gå raskere fram enn de andre elevene. Professor John Hattie påpeker i sin gjennomgang at raskere progresjon har en mye større positiv effekt enn å gi flere utfordringer og oppgaver som handler om det samme.

Dette er delvis imøtøgt av vår egen regjering ved at vi fra 2009 har åpnet for at elever som er motiverte for det, kan ta fag på nivået over. Slik kan elever på ungdomsskolen ta fag på videregående skole og elever på videregående ta fag på høyere utdanning. Det har vært en positiv erfaring for mange elever. Andre opplever likevel at de fortsatt får for lite informasjon om muligheten, og at det ofte er dårlig tilrettelagt for å ta vanskeligere fag.

Magasinet Skolelederen kunne i januar i år fortelle om unge Richard. Han går på Asker videregående skole. Han tok matematikk på videregående da han gikk i 10. klasse på ungdomsskolen. Da møtte han på en del praktiske utfordringer på grunn av manglende organisering. Tre av de fem timene han gikk ut av egen klasse, var norsktime. Richard savnet et opplegg for å holde tritt med norsktime som han gikk glipp av, mens han hentet inspirasjon i de mer avanserte mattetimene.

I dag går Richard på Vg1, og han tar matte på Vg2. Han synes ikke pensum er spesielt vanskelig nå heller. Han løser oppgavene veldig fort, han må sjelden sitte hjemme med hjemmearbeid. Han har enda ikke opplevd at han må konsentrere seg så veldig for å forstå faget.

Karriereveilederen på skolen vurderer å legge til rette for at Richard også kan ta fysikk på et høyere nivå, og eventuelt ta det som privatist i mai. Men det hun fortel-

ler, er at de møter praktiske hindre for dette på grunn av fellesfagene på Vg1.

Dette er én enkelterfaring, men den sier noe både om informasjonsbehovet og om tilretteleggingsbehovet for at muligheten for å forsere fag skal fungere best mulig.

Så vil jeg si helt til slutt at selv om jeg ikke skal la det bli en vane å bidra med anekdoter fra mitt eget liv fra denne talerstolen, er noe av grunnen til at jeg er engasjert i dette, at jeg vet hva det vil si å kjede seg veldig på skolen fordi man ikke får nok utfordringer. Så hadde jeg flaks i den forstand at min lærer og min rektor på ungdomsskolen la til rette for at jeg kunne fullføre raskere enn de andre elevene.

Men jeg er opptatt av at det ikke skal være flaks som avgjør hvilke muligheter man får på skolen. Derfor spør jeg nå i dag kunnskapsministeren hva hun vil gjøre for at elever som er faglig sterke eller toppmotiverte, mer systematisk skal få møte nok utfordringer på skolen.

Statsråd Kristin Halvorsen [11:30:09]: Jeg er glad for at denne interpellasjonen tas opp her i dag, og jeg deler representanten Hadia Tajiks utfordring eller spørsmål rundt hvordan vi skal sørge for at alle elever har noe å bryne seg på. Det vi vet er kjernen i motivasjonen, er at man får krevende, men realistiske forventninger stilt til seg, at man har noe å strekke seg etter, og at man får vurderinger og tilbakemeldinger på hvordan man klarer det. Det gjelder de elevene som kan streve med fag, men det gjelder også de elevene som har lett for fag, eller som har spesielle interesser i noen fag.

Alle elever, også de elevene som lærer raskt, har rett til en opplæring tilpasset elevens evner og forutsetninger. Det står i opplæringsloven § 1-3. Dette gis i dag på ulike måter innenfor rammen av dagens regelverk. Men i tillegg har vi noen spesielle ordninger som skal imøtekomme behovene for elever som lærer raskt og er faglig sterke.

Som representanten Tajik var inne på, viser forskning at det som er motiverende og utviklende for denne elevgruppen, ser ut til å være å la elevene gå fram raskere enn de andre elevene, inkludert å hoppe over klasser. Dersom ikke elevene får passende utfordringer, ser de heller ikke nytten av å lære seg gode arbeidsvaner og utvikle effektive læringsstrategier. Mange høytpresterende elever har høy motivasjon, men de trenger likevel læringsstøtte slik at de blir «sett på veien» og får faglige utfordringer tilpasset sitt nivå.

For å imøtekomme behovet for en raskere progresjon i fag for enkelte elever på ungdomstrinnet har vi innført muligheten til å ta matematikk, naturfag, samfunnsfag, engelsk og fremmedspråk fra videregående opplæring. Ordningen er ikke en rettighet for elevene, og elevene er avhengige av at skolen og kommunen samarbeider tett med videregående opplæring for å etablere et tilbud. Ifølge de dataene vi har for skoleåret 2009–2010, oppgir kommunene at til sammen 724 elever på ungdomstrinnet tar fag fra videregående skole. Cirka 400, altså mer enn halvparten av disse elevene, er elever på skoler i Oslo, og i flere fylker er det ingen eller bare en-to elever som benytter seg av denne ordningen.

Nå kan det være ganske store lokale ulikheter som gjør om det er lett eller vanskelig å tilrettelegge for at man kan følge undervisningen fra en videregående skole hvis man er elev på en ungdomsskole. Det kan ha med nærhet til videregående skole å gjøre og andre ting. Men det er uansett sånn at det er potensial for et langt større omfang av den muligheten man har til å tilrettelegge for at elever på ungdomsskolen som trenger større faglige utfordringer, kan følge et opplegg på videregående skole.

Det går ut på at de elevene som har kommet seg gjennom den matematikken det er forventet at de skal gjøre på ungdomstrinnet, på et mye tidligere tidspunkt enn ved slutten av 10. klasse kan gå videre og starte med matematikk på et høyere nivå i videregående og eventuelt fortsette med faget på universitetsnivå mens de er elever på videregående.

Vi ser at det er behov for bedre informasjon til skoleeiere og skoler om ordningen. I tildelingsbrevet til Utdanningsdirektoratet for 2011 blir direktoratet bedt om å utarbeide og formidle eksempler om ordningen med å ta fag fra videregående opplæring. I tillegg blir direktoratet bedt om å vurdere om ordningen kan utvides til flere fag, og om det er grep som kan gjøres for å legge bedre til rette for bruk av ordningen.

Jeg vil komme tilbake til hvordan dette fungerer, bl.a. i forbindelse med meldingen om ungdomstrinnet, som kommer om noen få uker. Men det er sånn at vi har fått en stadig økt oppmerksomhet rundt utfordringene knyttet til disse elevene. Mange av dem har opplevd å bli kraftig demotivert fordi mengden av oppgaver har økt, men utfordringene i tilknytning til oppgavene har ikke økt på samme måte. Det er en mye større bevissthet rundt disse problemstillingene nå enn det var for kun kort tid siden.

Jeg har også lyst til å ta opp et par andre muligheter som elevene har når det gjelder å strekke seg litt ekstra, f.eks. denne TAF-ordningen. Flere fylkeskommuner gir elever på yrkesfaglige utdanningsprogram tilbud om fagbrev og spesiell studiekompetanse på samme tid med fordypning i realfag i løpet av en fireårsperiode. Dette er et skoletilbud som skjer i samarbeid mellom den videregående skolen og lokalt næringsliv. Det er 16 videregående skoler i dag som har dette tilbudet, og TAF-ordningen stiller veldig store krav til elevene, fordi de i tillegg til ordinær opplæring i yrkesfag etter 2+2-modellen skal ha generell og spesiell studiekompetanse samtidig. TAF er ikke en del av den nasjonale tilbudsstrukturen, men vi ser på dette som et godt tilbud for elever som ønsker å kombinere praksis med de mer teoretiske fagene fra studiespesialiserende utdanningsprogram. Departementet har nylig hatt møte med «TAF-miljøet» for å se om vi kan legge bedre til rette for denne ordningen.

Så vil jeg gjerne nevne prosjekt til fordypning, som utgjør en betydelig del av den obligatoriske opplæringen på yrkesfaglige utdanningsprogram – 21,4 pst. over to år. Intensjonen med faget er primært at elevene skal få prøve seg på yrkesfagene i Vg3 når de går på Vg1 og Vg2. Men for enkelte elever som ønsker generell studiekompetanse, er det mulig allerede på Vg1 å bruke timer fra prosjekt til fordypning til dette. Timer fra prosjekt til fordypning

kan også brukes til å ta programfag fra studieforberedende utdanningsprogram, som f.eks. fremmedspråk eller idrett.

Det er også sånn at elever som ønsker å ta flere fag på videregående nivå enn det som ligger innenfor rammene for opplæring i skolen, kan melde seg opp i fag som privatist. Elever som gjør dette innenfor ordinær opplæringstid, vil kunne ha disse tilleggsfagene på vitnemålet fra videregående skole.

Avslutningsvis vil jeg bare si følgende: Det er viktig at vi er opptatt av å gi alle elever i skolen utfordringer og opplæring som er tilpasset deres evner og forutsetninger. Jeg deler interpellantens utgangspunkt, at vi er i veldig stor grad tjent med å videreutvikle den fellesskolen som er Norges skolemodell. Vi vet at det betyr at barn uansett bakgrunn går i den samme skolen i veldig stor grad, og vi vet at en viktig del av kjennetegnene ved et godt utdanningssystem er at man har stor grad av sosial likhet. Vi vet også at det gamle kursplansystemet, dvs. at man plasserte ungdom i kursplaner med ulike forventninger til seg, låste barn og ungdom inne i opplæringssystemer som ga mange av dem for lite forventninger, og gjorde at mange ble hindret i å utvikle seg i forhold til det potensialet de hadde. Så den utfordringen vi har, er å gi tilpasset opplæring på en sånn måte at alle har noe å strekke seg etter, men samtidig bevare det fellesskapet som vi vet er så avgjørende for alle elevenes utvikling i et samspill.

Med de tilpasningene som jeg har vært inne på her, som vi bør kunne få brukt mye mer i norsk skole, tror jeg vi er på vei til å lage en tilpasset opplæring innenfor fellesskolens rammer, som gjør at vi både holder læringstrykket i forhold til alle elevgrupper og også klarer å ta vare på det fellesskapet som er av så stor verdi.

Hadia Tajik (A) [11:39:08]: Jeg vil gjerne takke statsråden for en god tilbakemelding. Jeg er glad for at vi har en felles forståelse av at det er fellesskolen som vil være best for alle elevene, også de elevene som er faglig sterke eller topp motiverte.

Jeg vil også understreke at jeg tror at mange av de tiltakene som vi når vi diskuterer i denne salen, gjerne knytter til de elevene som strever på skolen, også er tiltak som i mange tilfeller vil komme de faglig sterke elevene til gode. Når vi f.eks. diskuterer lærerens rolle – og det er bred politisk enighet om at det å ha dyktige og engasjerte lærere har mye å si for læringsutbyttet til elevene, det er den viktigste faktoren for det – er det klart at det å ha dyktige og engasjerte lærere, det å jobbe med å rekruttere flere gode lærere, det å jobbe med lærerutdanningene, og det å kommunisere tydelig at det man trenger, er lærere med autoritet, med respekt i klasserommet, som klarer å gi elevene klare tilbakemeldinger på hvor de står, og hvordan de kan bli bedre, er noe som alle elevene får utbytte av, også de elevene som er faglig sterke.

Da vi behandlet og diskuterte spørsmål om tidstyvene i skolen, og hvordan vi kan fjerne tidstyvene i skolen, enten det er rapporteringsveldet eller altfor mange skjemaer som må fylles ut fra lærerens hånd, som trekker oppmerksomheten vekk fra det som er lærerens oppgave, kom det fram at det også er forhold som har betydning for at de faglig

sterke elevene får det bedre. Jeg er glad for å høre at statsråden vil ha med dette perspektivet i ungdomsskolemeldingen, og jeg ser fram til at vi får diskutert den i denne salen.

Jeg representerer Oslo, og i Oslo har jeg sett en del oppslag om skoler som opererer med det som jeg oppfatter er en form for rigid og langvarig nivådeling. Klassekampen skrev i september i fjor om at Kastellet barne- og ungdomsskole organiserer undervisningen sånn at de elevene som angivelig har en større grad av selvstendighet, er i gruppen som de kaller for «papir», de middels selvstendige er i gruppen som man kaller for «saks», og de som man anser for å trenge mye støtte og oppfølging, organiseres i «stein». Mitt anliggende er da å spørre hvordan statsråden reagerer på at det ser ut til å utvikle seg en trend med langvarig, rigid nivådeling, når det man har av forskning på dette feltet, ikke minst fra John Hattie, påpeker at det har tilnærmet ingen effekt med nivådifferensiering der man blir satt i grupper med andre elever som man antar er på samme nivå, og at det i tillegg er forbundet med risiko for feilplassering og forsterkning av sosiale forskjeller. Så er det selvsagt forskjell på det å ha en kortvarig nivådeling der man f.eks. jobber med leseforsterking over en definert tidsperiode, og det å ha det over lengre tid.

Statsråd Kristin Halvorsen [11:42:33]: Det er selvsagt ikke mulig for meg å gå inn og kommentere hvordan enkelte skoler løser de dilemmaene det ligger i å finne gode modeller for tilpasset opplæring, og samtidig unngå en nivådeling som låser barn og ungdom inn i et sett av forventninger som gjør at mange egentlig får for lite læringstrykk rettet mot seg. Dette er av de dilemmaene som jeg vet at det bales med på veldig mange skoler, og hvor veldig mange prøver å finne den rette balansen for å ta med seg verdien av det som er fellesskolen, ta med seg verdien av det fellesskapet og det kameratskapet som gjør at barn og ungdom utvikler seg selv og hverandre i et fellesskap, samtidig som man ikke nivådifferensierer over tid sånn at man låser barn inn i noen spesielle forventninger og kanskje risikerer å holde barn tilbake i forhold til deres utvikling istedenfor faktisk å fremme deres læring. Der har vi et regelverk og et lovverk, men jeg tror også at vi trenger mer opplysning om det vi har av forskning og erfaring på dette området. Dette er ett av temaene som vi kommer tilbake til i forbindelse med ungdomstrinnsmeldingen. Jeg tror at det er en for utbredt misforståelse mange steder at det er fremmede for læring å dele inn elever i grupper som varer over for lang tid, og at man da kan ta seg spesielt av elevene ut fra de forutsetningene de har. Det tror jeg ikke handler om vond vilje, det tror jeg ofte handler om at man ønsker å få til en praktikabel hverdag og praktisere tilpasset opplæring på en måte som ikke bare er individrettet, men som gjør at man kan legge opp undervisningen.

Jeg synes at det er en veldig viktig diskusjon å ta. Det er veldig viktig også at man tar fram det vi har av forskning, f.eks. fra Hattie, som nettopp dokumenterer hvor skadelig nivådeling er, eller at man tvinger unge mennesker til å ta valg som de må forholde seg til resten av livet. For eksempel da vi hadde ordningen med kursplaner, og barn ned

i 12–13-årsalderen ble tvunget til å gjøre valg, eller foreldrene deres gjorde valg, eller lærerne deres gjorde valg, ble alle deres framtidige muligheter til å velge yrke osv. egentlig avgjort da. Det er vi veldig lite tjent med.

Så jeg deler det utgangspunktet som interpellanten har. Jeg mener at på dette området er det viktig at vi belyser gjennom kunnskap og forskning at vi klarer å holde på det lovverket vi har, men samtidig nærme oss problemstillingene for hva som er tilpasset opplæring, både for dem som sliter, og for dem som ligger langt foran de andre, uten at vi faller for fristelsen til nivådeling eller gamle kursplansystemer.

Tord Lien (FrP) [11:46:04]: Dagens interpellasjon setter søkelyset på et viktig forhold i den norske skolen. Dagens interpellasjon viser at det i hvert fall er noen i Arbeiderpartiet som forstår at det er viktig også å dyrke talentene i den norske skolen. Det har ikke nødvendigvis vært gjennomgangstonen i Arbeiderpartiets retorikk rundt skolen, men jeg er glad for enhver forbedring man kan spore fra det holdet.

Det er altså sånn at PISA peker på en del utfordringer i norsk skole. Noe går rett vei: Det er færre som leser dårlig. Men det er også færre i kategorien framtidens kunnskapsarbeidere på høyt internasjonalt nivå. Det er selvfølgelig et problem. Vi har hatt en debatt nylig i denne sal med stastråd Aasland om realfagene. I realfagene er det 6 pst. som tilhører de to høyeste kategoriene i PISA i Norge. Det tallet er altfor lavt, all den tid jeg opplever at alle politiske partier i Stortinget er enige om at realfaglig kompetanse er viktig for norsk verdiskaping.

Så er ikke jeg så bekymret for nivådeling som representanten Tajik og statsråd Halvorsen. Jeg skal ta med meg Hattie-sitatene videre. For det er helt korrekt at Hattie påpeker at det ikke er så veldig god kost–nytte-effekt av nivådeling, som det heller ikke er av lærertetthet. Hattie blir nok med oss videre i denne salen i månedene som kommer.

Men Hattie er også veldig klar på, som representanten Tajik påpekte, at det som funker bedre enn nivådeling, er å la den enkelte elev få den progresjonen og den utfordringen han har best av, og som etter min oppfatning eleven etter norsk lov også har krav på. Det er vi uenige om, hører jeg her. Det får vi bruke litt mer tid på etter hvert. Men jeg synes representanten Tajik sier noe veldig bra. Det er ikke flaks som skal avgjøre. Det er ikke hvilken kommune som moren og faren din tilfeldigvis har valgt å bosette seg i, som skal avgjøre om du skal få reell tilpasset opplæring, også for de elevene som leverer langt over gjennomsnittet. Men det er flaks som avgjør det i dag.

Brodtkorb-saken fra Bærum kommune er et glimrende eksempel på det. Dette er altså en gutt som har veldig ressurssterke foreldre, og som etter mange års kamp fortsatt ikke er helt i mål. Nå har kanskje saken løst seg, men det har tatt mange års beinhard kamp mot øvrigheta i kommunen, hos fylkesmannen og i Utdanningsdirektoratet, ikke minst. Da denne debatten startet, satt jeg i telefonen med en far på en av øyene i Helgeland. Der er det ikke veldig mange universiteter, men det er heldigvis noen sterke foreldre også der ute som slåss for ungene sine. Han hadde

nettopp fått brev fra Utdanningsdirektoratet, som sa: Nei, sønnen din skal holde på med pluss og minus, selv om han er mer enn kvalifisert til å drive med annengradslikninger. Dette er å drepe talent, dette er ikke å gi tilpasset opplæring til de elevene dette gjelder.

Jeg synes også at statsråden er inne på noe viktig når hun peker på hvor få det tross alt er i Norge som faktisk får disse tilbudene. Vi vet at dette vil gjelde et sted mellom 5 og 10 pst. av elevmassen. Rekordene i Norge er vel 6 pst., som er i Lom kommune i Oppland. Jeg tror ikke med respekt å melde – jeg har vært i Lom noen ganger – at man kan skyldes på at det er så voldsomt mange akademikere i Lom. Jeg tror det handler om at man har ressurssterke folk i videregående skole som ønsker og brenner for dette, og at man har lokalpolitikere og skolefolk i kommunen som legger til rette for at det blir sånn.

Statsråden sa at dette ikke er en rettighet. Det burde ha vært en rettighet. Når det står i opplæringsloven at barn skal ha tilpasset opplæring, kan det ikke være sånn at det skal gjelde bare for 90 pst. av elevene. Det må gjelde for alle. Som historiker – representanten Tajik var god i alle fag, jeg var egentlig bare god i historie, og der ble jeg sjelden utfordret – håper jeg at statsråden i hvert fall tar med historiefaget i sin videre vurdering.

Elisabeth Aspaker (H) [11:51:19]: Det er med en viss undring jeg registrerer dagens rekke av interpellasjoner fra regjeringspartiene. Jeg mener at det ikke kan tolkes på noen særlig annen måte enn at også representantene fra de rød-grønne opplever det som en smule frustrerende at komiteen nesten har gått på tomgang siden jul.

Men til saken. Interpellanten skal ha stor ros for å ta opp dette viktige temaet. Høyre er helt enig med interpellanten i behovet for fokus på PISA-resultatene og deler bekymringen over at Norge har færre elever som presterer på det høyeste nivået. Det er en like stor utfordring for skolen å løfte de flinke som å løfte de svake. Spørsmålet er imidlertid om skolen har den nødvendige politiske backing for å drive effektiv differensiert opplæring. Det er mye opp til regjeringen i praktisk politikk å vise at man virkelig ønsker at flinke, ambisiøse elever skal gis større mulighet til å utnytte evnene sine fullt ut, og sikre at skolen er fleksibel nok til å tilpasse seg elever som vil mer.

Altfor ofte hører vi at flinke elever blir understimulert og kjeder seg på skolen. Det er en svært viktig oppgave å ta skolemotivasjon på alvor og ta vare på den også for disse elevene. Noe annet ville være sløsing med talent. En analyse av Elevundersøkelsen i 2010 viste at skolemotivasjonen var på topp i 5. klasse, for deretter å dale jevnt og trutt til elevene gikk ut av grunnskolen. Og Høyre spør: Hva slags tiltak vil skolemyndighetene sette inn for å snu en slik trend?

Jeg er overbevist om at motiverte elever lærer mer enn elever som kjeder seg på skolen. Derfor er det av største betydning å finne årsakene til den sviktende motivasjonen og ta aktive grep for at alle elever skal få et størst mulig læringsutbytte av skolen.

Kunnskapsløftet la stor vekt på at skolen skal gi alle elever utfordringer ut fra deres evner og talenter, og hadde

en klar visjon om at det skulle legges til rette for at elever kunne ta fag og begynne på pensum utover eget trinn når de hadde nådd sine kompetansemål. Interpellanten viser til Hattie og betydningen av raskere progresjon heller enn å øve mer på det nivået man var.

Aftenposten viste i fjor til en undersøkelse om hvordan denne ordningen fungerte for elever i grunnopplæringen. Resultatet var heller nedslående og avslørte store forskjeller i tilbud til elevene om å gå videre på pensum ut over eget årstrinn. Bare et lite mindretall kommuner tilbyr elevene dette. Her strander det ofte på uavklarte finansierings-spørsmål. Hva har regjeringen, eller kunnskapsministeren, gjort for å løse opp i denne finansieringsflokken?

Statsråden var inne på TAF-ordningen, men det er en ordning som opplever stadig kjepper i hjulene. TAF-elevne jobber knallhardt og kombinerer både yrkes- og allmennfag. Men det utrolige er at elevene har måttet slåss en meningsløs kamp mot byråkratiet for å få et avgangsvitnemål som viser at de faktisk har fullført to utdanninger. Systemet taklet ikke at dette utdanningstilbudet hadde behov for et vitnemål med plass til flere fag og karakterer enn det som er standard. Dette er for dumt, og dette burde disse elevene ha vært spart for.

Men TAF-elevne er ikke alene om å møte problemer i systemet. Elever som ønsker å gjennomføre videregående opplæring, studiespesialisering på to år, har også møtt problemer fordi de da ikke benytter retten til tre års opplæring. Det er nesten så man ikke tror det. Elevene har tatt tre år på to år og er klare til å gå videre til høyere utdanning, og så lager myndighetene et problem av dette. Ja, man kan gi opp av mindre.

Dersom regjeringen virkelig er opptatt av å legge til rette for at flinke elever kan holde et høyere tempo i opplæringen, må også direktoratet og utdanningsdirektørene instrueres til å innta en langt smidigere holdning når slike tilbud krever tilpasninger som bryter med normalen.

Det er heldigvis stuerent å satse på erner innenfor idretten og legge til rette for at de kan kombinere skole og å dyrke idrettstalentet sitt. Uten dette hadde det trolig blitt få medaljer i årets ski-VM i Holmenkollen. Men dersom fylker og kommuner vil tilrettelegge for lignende spesialisering innenfor tradisjonelle skolefag som realfag, språk eller kunsthøgskole, ja så er veien brolagt med snublesteiner. Hvorfor må det være slik?

Høyre mener det er viktig å stimulere til opplærings-tilbud som kan trigge de flinkeste elevene til å strekke seg enda lenger enn de ellers ville ha mulighet til. Det er viktig for kunnskapsnasjonen Norge dersom vi i fremtiden også skal ha mulighet til å henge med i den globale konkurransen.

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [11:56:21]: Jeg synes det har vært en veldig god debatt så langt, med veldig mange gode innlegg. Jeg tror de fleste, tverrpolitisk, har et felles mål om å gjøre undervisningen mest mulig tilpasset både de svake og de flinke. Så jeg har lyst til å gi ros til interpellanten Tajik for det hun tar opp.

Jeg har også lyst til å bidra til å understreke det hun har sagt om at fellesskapskolen må være basis for alle elever.

Det er viktig i den norske skolemodellen, som også statsråden sa. Likevel er det sånn at vi lærer forskjellig, og vi er forskjellige. Det er viktig at vi får mulighet til å lære i eget tempo – både de som trenger mer tid, og også de som trenger mindre.

Det betyr ikke nødvendigvis at vi trenger egne grupper for å jobbe differensiert. Elevene kan gå i samme klasse. Det handler om aksept for ulikhet og om å arbeide for god sjøllitt – også for dem som ikke lærer så fort.

Det viktigste i barneskolen er ikke at de leser samme lesebok, men at de leser på et visst forventet nivå. I en klasse med 8-åringer kan en ha lesere som leser tjukke bøker, og lesere som kanskje leser to linjer per side. Jeg mener det er viktig at vi som myndighet oppmuntrer til differensiering av undervisningen, sjøl om de går i samme gruppe. Det handler om metodikk, og det handler om organisering. Det er viktig å lytte til forskningen og Hattie, som er spesielt nevnt i denne sammenheng, og det er viktig at dette blir lært på lærerskolene.

Som interpellanten tidligere har sagt, har elever i dag også mulighet til å ta enkelte fag fra videregående trinn når de går på ungdomsskolen. Det er flott for de elevene det gjelder, som får denne muligheten. Likevel vil jeg rope et lite varsko – eller et lite: Hør på meg! – for dem som ligger i gruppen som nesten er der at de burde ta f.eks. matematikk fra videregående. Alle må få oppgaver som utfordrer. Det er ikke spesielt motiverende å bare gjøre flere oppgaver av det samme for å bli holdt med arbeid. Tilpasset opplæring er viktig.

For å kunne tilby en mer differensiert undervisning som også appellerer til elevenes motivasjon, har Senterpartiet bl.a. tatt til orde for valgfag i ungdomsskolen – som nettopp legger vekt på elevers ulikheter. Vår tanke er at dersom en kan få fordypningsfag, enten praktisk eller teoretisk, vil en kunne tilfredsstille flere som lærer i ulikt tempo og har ulike kvaliteter. Vi har derfor store forventninger til framleggingen av ungdomsskolemeldingen, og jeg regner med at statsråden kanskje berører det temaet i den.

På videregående skole har elevene flere muligheter til å spisse seg. De kan velge ulike retninger etter interesser og evner. På yrkesfag er i hvert fall vi opptatt av at flere må få mulighet til å kombinere allmenne fag med yrkesfag. De såkalte TAF-linjene, som flere har vært inne på her, har sine søstre og brødre i de mer ukjente HAF, helse- og allmennfag, og LAF, landbruks- og allmennfag. Dette er fireårige tilbud som enkelte elever i enkelte fylker gis. Jeg tror det er på tide at vi ser på hvordan vi kan gjøre slike studier mer allmenne og tilgjengelige for flere.

Når det gjelder studieforbereidende fag, er jeg enig med interpellanten. Det er mulig å ta fag på universitetet, men det skal ikke være avhengig av flaks. Noe vil det nok være, av praktiske årsaker, som statsråden har redegjort for, men det må være noe som kommuner og fylker bestreber seg på å gjøre. Representanten Lien viste på en forbillig måte hvordan dette kan gjøres også i små kommuner i Distrikts-Norge.

Hovedproblemet tror jeg kanskje ligger i at det føles uoverkommelig for den enkelte lærer å klare å differensiere. Det betyr at det er behov for flere lærere per elev, slik

jeg ser det. Læreren må ha tid til å se alle elevene. Skal elevene kunne følge sin egen progresjon, må den som skal undervise, ha tid til det.

Marit Nybak hadde her overtatt presidentplansen.

Truls Wickholm (A) [12:01:02]: Først av alt må jeg få lov til å undre meg over representanten Aspakers undring over at hennes kollegaer i utdanningskomiteen er interessert i å diskutere utdanningspolitikk. Men når det er sagt, har jeg lyst til å takke representanten Tajik for å ta opp dette temaet. Jeg tror det er viktig, og det viser et engasjement som Arbeiderpartiet og denne regjeringen har hatt lenge.

Det er feilaktig når representanten Lien sier at denne regjeringen ikke har vært opptatt av de flinkeste, eller at Arbeiderpartiet tradisjonelt sett ikke har vært opptatt av å hjelpe enene. Det er en slags forestilling som er prøvd konstruert av høyresiden i norsk politikk. Jeg mener at dette initiativet er et eksempel på at vi gjør det motsatte.

Den tidligere svenske statsministeren og sosialdemokraten Tage Erlander sa at politikernes oppgave er å bygge dansegulv som vi kan danse livene våre på. Jeg tror ikke han den gang mente at det dansegulvet skulle være et dansegulv bare for de dårligste, hvor det ikke skulle være plass for de flinkeste. For – som vi alle vet – det er litt kjedelig å være på dansegulvet hvis det bare er folk som danser dårlig der.

Det er en forutsetning for fortsatt stor oppslutning om fellesskolen at det er et sted hvor alle får mulighet til å strekke seg – de svakeste, men også de flinkeste. Derfor er det viktig med de ordningene som det har vært pekt på her tidligere, med mulighet til å ta fag på høyere nivå, enten det er på ungdomsskole, på videregående skole eller på universitetsnivå, slik at de elevene som er flinkest, får lov til å gå fort fram og får lov til å strekke seg etter nye oppgaver.

Jeg tror også at når de flinkeste forblir i fellesskapet, i klasserommet, at de får lov til å være der og får noe å strekke seg etter, er det også med på å gi drahjelp til de svakeste elevene, dersom dette gjøres på en god og strukturert måte.

Vi har mye forskning, som også har vært nevnt her tidligere, som viser at elever som er i et klassefellesskap, lærer best. Vi har forskning som viser at elever som opplever høyt læringstrykk og med god framgang, reagerer positivt på det og får lyst til å lære mer.

En av de mest omfattende skolesosiologiske rapportene som noen gang er laget – riktignok fra 1966 – Coleman-rapporten, som heter Equality of Educational Opportunity, viste at klassemiljøet var svært avgjørende for hva elevene lærte. Den viste helt konkret at i de klassene som ble dominert av en aktiv læringskultur, ble de svakeste elevene trukket opp, uten at det fikk negative konsekvenser for de sterkeste elevene. Det sier meg nok en gang at det å ha en helhetlig tilnærming til skolepolitikken, hvor de sterkeste og de svakeste kan få lov til å trekke veksler på hverandre, skaper det beste læringsmiljøet. Det er også det vi kjenner fra samfunnet vårt ellers,

at når alle deltar og arbeider sammen, får vi til de beste resultatene.

Jeg synes at Høyre prøver å lage dette til en kamp mellom enerne og resten av skolen. Man prøver å lage en motsetning mellom det at de flinkeste skal få lov til å strekke seg, og at resten skal lære noe. Jeg mener at det er veldig fjernt fra virkeligheten og er konstruert for å støtte opp under Høyres litt dogmatiske, ideologiske tilnærming til temaet.

Så Arbeiderpartiets gode, gamle valgkampslagord «Alle skal med» er nok det som også gjelder her, hvis vi skal få med enerne og i tillegg trekke opp dem som er på bunnen.

Kjell Ingolf Ropstad (KrF) [12:06:07]: Det er spennende å følge debatten, og jeg synes det er spennende å få diskutere det temaet som representanten Hadia Tajik har løftet opp. Og jeg synes det er gøy å diskutere det med Kristelig Folkepartis utgangspunkt, for jeg er stolt av den måten Kristelig Folkeparti ser på skolen og på elevene på. For man har som inngang og perspektiv i skolepolitikken at alle er forskjellige, og at det er noe vi verdsetter. Det at man lærer på forskjellige måter, det at man er forskjellig, det at man er på forskjellig nivå, er noe som er flott, og det er noe som lærere, skole og myndigheter skal møte med en positiv holdning. Det at vi er forskjellige, gjør at vi som politikere må tørre å være med på å løse utfordringene i skolen på forskjellige måter for hver enkelt elev. Det er nettopp det som flere har vært inne på i løpet av debatten, og det er nettopp det som kanskje skaper litt av striden i saken.

Kristelig Folkeparti er også opptatt av man samtidig har en skole som klarer å se at det ikke nødvendigvis bare er elever med 6-ere som skaper vinner skolen, det er ikke det som avgjør om man lykkes. Men skolen har også en dannelsesoppgave – det at man skal være med på å forme ungene og gjøre dem til «gagns menneske», er et minst like viktig perspektiv. Vi er hele mennesker, og det kun å fokusere på det faglige, at det er det som avgjør om en lykkes i skolen, blir ikke riktig.

Debatten i dag er viktig for å kunne hjelpe «flinkisene», som de blir kalt, men den er minst like viktig for å hjelpe dem som sliter. For når en snakker om å kunne møte hver enkelt elev på det nivået de ligger, er det viktig for dem som er flinke, men det er også viktig for dem som sliter litt ekstra. Jeg må innrømme at når jeg hører statsråden og interpellanten snakke, er jeg enig i mye av det de sier, men jeg er ikke nødvendigvis sikker på at politikken de fører, er den som er med på å løse det. For det er store forventninger, og det er mye tyngde som blir lagt på skuldrene til lærerne der ute når en sier at undervisningen skal tilpasses så mye til hver enkelt elev, og at lærerne skal møte de som sliter, de som er flinke, og skal gjøre det kanskje som én lærer med 25–30 elever i klasserommet. Det er en utrolig vanskelig oppgave. Derfor synes jeg det er litt leit at ikke statsråden er villig til å se mer på det som går på nivådeling også. Jeg sier ikke at nivådeling er løsningen på alt, men jeg tror at skal en klare å møte hver enkelt elev på det nivået de ligger på, må en også være villig til å se

at en trenger undervisning på forskjellige måter, kanskje i forskjellige klasserom.

Så tror jeg at det som er med på å skape en god skole, det som er med på å skape elever som synes det er spennende å gå på skolen, er mestringsfølelsen, og mestringsfølelsen kommer når du nettopp klarer å få undervisningen på rett nivå. Det er derfor jeg mener at det handler vel så mye om dem som sliter i skolen. For hvis du sliter i skolen, sitter du og føler på at all undervisning går over hodet på deg. En ting er alle de som sitter og kjeder seg fordi det blir for lett, men det handler vel så mye om dem som ikke klarer å snappe opp undervisningen fordi den går over hodet på dem. Derfor må en tørre å se på hvordan en skal klare å tilpasse undervisningen på en bedre måte. Det kan være mer nivådeling, over kortere tid i noen enkelte fag, men det kan også være den muligheten som ligger i at hver enkelt elev, iallfall i videregående, sitter med en PC foran seg. Det er en amerikansk organisasjon som har laget 2 000 engelskspråklige videoer, som er et verktøy som gjør det mulig å kunne lære, kunne øve, altså at man gjennom nettsider kan gi verktøy som gjør det mulig å måle progresjon, og også kunne gå litt videre på egen hånd. Kanskje det vil gi noen nye rom og nye muligheter også for den norske skolen å kunne ta i bruk slike typer virkemidler. Da kan en frigjøre tid for læreren, slik at læreren kan være mer til stede for hver enkelt elev, og en kan også ta i bruk slike typer verktøy for å få undervisningen mer tilpasset og mer på det nivået som den enkelte eleven ligger på.

Jeg er glad for at debatten er her, og jeg er glad for det ønsket alle har, og som flere har påpekt også er nedfelt i loven, om å ha en undervisning tilpasset hver enkelt elev. Men jeg er redd for at skolen slik den er i dag, ikke klarer å møte både de som sliter, eller de som er på et stadium der de er kommet mye lenger enn gjennomsnittet i skolen.

Presidenten: Da vil presidenten gi ordet til interpellanten. – Det har akkurat nå meldt seg en taler til, som vi har plass til, og dermed gir presidenten ordet til Aksel Hagen. Det kan kanskje lønne seg å be om ordet litt før man skal på talerstolen. Aksel Hagen, vær så god – deretter interpellanten, med mindre noen melder seg i løpet av de 2–3 neste minuttene.

Aksel Hagen (SV) [12:11:27]: Det er ikke så enkelt når en kommer fra Innlandet!

Vi driver her i denne debatten og undrer oss litt over hverandres innlegg. Det skal jeg delvis gjøre også. Jeg skal likevel først og fremst komme med et konkret forslag til en av representantene som har hatt innlegg her, og det er representanten Kjell Ingolf Ropstad. Jeg undrer meg litt over at Kristelig Folkeparti går så klart ut med den konklusjon at det er riktig med nivådeling. For jeg tror egentlig at også Kristelig Folkeparti er enig i, og jeg tolker innlegget slik, at det er viktig å ha en skole der vi lærer sammen, at det er viktig å ha en skole der vi lærer å leve sammen – og at det er en viktig del av oppgaven til skolen. Vi har også hørt gjennom mange gode innlegg her at vi lærer også veldig effektivt når vi nettopp gjør det sammen. Slik sett

syns jeg at det er en sjølsagt konklusjon at en støtter det som er SVs klare ambisjon, og regjeringas ambisjon, at vi skal få på plass en ressursnorm slik at vi får flere lærere på plass som i større grad kan sette vår alles ambisjon om tilpasset undervisning ut i livet. Så framfor å be om en norsk skole med mer nivådeling anbefaler jeg Kristelig Folkeparti å støtte en skole der vi får på plass en klar ressursnorm.

Presidenten: Da kan ikke presidenten se at det har meldt seg flere talere, og hun vil da gi ordet til interpellanten.

Hadia Tajik (A) [12:13:07]: Jeg vil gjerne takke for deltakelsen i denne diskusjonen, og for engasjementet som så mange representanter har utvist. Jeg er enig med representanten Ropstad i at denne diskusjonen handler om å verdsette ulikhetene i skolen, altså det at man har ulike innfallsvinkler, ulik erfaringsbakgrunn, at man kanskje også har litt ulikt potensial – noen lærer raskere enn andre – og at man skal bygge opp både under dem som strever med læringen, og ikke minst også opp under dem som har gode faglige forutsetninger for det.

Jeg opplever også at denne diskusjonen illustrerer et ideologisk skille mellom oss i regjeringsposisjonen og partiene på høyresiden i spørsmålet om hva vi mener gir best læringsutbytte. De rød-grønne partiene er klare på at det er fellesskolen, og vi har støtte i forskningen på det, mens Høyre og Fremskrittspartiet ut fra en rent ideologisk begrunnelse insisterer på at flere segregerte tilbud vil være klokt.

Det er ikke så lenge siden vi i denne salen diskuterte Fremskrittspartiets forslag om å opprette fire elitegymnas i realfag, og selv om Høyre ikke støtter dette, står det tydelig i programmet deres at de vil opprette spesialiserte videregående skoler etter mønster av toppidrettsgymnasene. Det var også noe som representanten Aspaker omtalte selv fra talerstolen i sitt innlegg.

Det er en prinsipiell og viktig forskjell på om man satser på fellesskolen for å løfte alle elevene, eller om man vil åpne døra for segregerte skoletilbud. Vi vil gjøre det første, og vi er av den oppfatning at det vil være best for alle elevene. Kunnskapspolitikk må være kunnskapsbasert. John Hattie har vært sitert fra talerstolen tidligere. Jeg vil også referere til skoleforskeren Jo Boaler. Hun har i fire år sett på matematikkutviklingen til 700 amerikanske tenåringer. Den viste at elevene som gikk i blandede grupper, oppnådde bedre resultater enn elevene som gikk i grupper der alle elevene lå på det samme faglige nivået. Faktisk viste det seg at den gruppen elever som oppnådde best resultater i denne studien, var den gruppen som var satt sammen av elever på ulike nivåer, som fikk ansvar for å hjelpe hverandre i læringsarbeidet.

For alle oss som er opptatt av at også de faglig sterke og toppmotiverte elevene skal fortsette å utvikle seg og sitt potensial, så tror jeg det er fornuftig å konkludere med at fellesskolen trenger gode venner, og gode kritikere.

Statsråd Kristin Halvorsen [12:16:01]: Jeg takker for en god og nyansert debatt, men også en debatt med en del ulike synspunkter. Jeg gleder meg til at vi skal legge fram ungdomsskolemeldingen, for der har vi gått igjennom en del av det forskningsgrunnlaget vi har om nivådeling, gamle kursplansystemer osv.

Det jeg kan si allerede nå, som også interpellanten var inne på, er at vi ikke bare har en god politisk begrunnelse for fellesskolen. Vi har også en god faglig begrunnelse for fellesskolen og en forskningsbasert begrunnelse for at vi ikke er tjent med – ikke de elevene som sliter med noen fag, ikke de elevene som er langt framme i noen fag – å lage en systematisk nivådeling som er sånn at man i 12–13-årsalderen må gjøre valg som legger føringer for resten av utdanningsløpet og for yrkesvalg.

Og det er ikke sånn at man innenfor idretten har sett seg tjent med å plukke talenter og spesialisere dem på et tidligst mulig tidspunkt. Det er tvert imot sånn at de holder tilbake litt – satser på breddeidretten lenge for å inkludere mange barn, og så etter hvert spesialisere litt. I tillegg er det ganske fremmed for den norske tradisjonen å tenke mer østeuropeisk og gjøre som man gjorde i gamle østblokkland, nemlig å plukke talenter og kjøre dem inn i spesialløp, uten kontakt med noen som ikke har akkurat samme type talenter som en selv. Det er faktisk ikke sånn at de nødvendigvis vinner i skisporet hver gang heller.

Så her må vi ha en kunnskapsbasert, og selvfølgelig verdibasert, politisk debatt. Det finnes en del myter om nivådeling som det er viktig at vi har en reflektert og skikkelig diskusjon rundt.

Jeg tror at en del av utfordringene i norsk skole, med bråk og uro og lærere som strever med å få hele bredden av elever til å falle til ro og konsentrere seg om det de skal, også handler om at elever med spesielle talenter ikke har nok å bryne seg på. Det handler om at de ikke holder oppe motivasjonen. Det er ikke nødvendigvis sånn at det blir stille og disiplinerte elever. Det kan også bli ganske bråkete og krevende elever. Så for hele fellesskapet og for alle barns utvikling er vi tjent med å lykkes bedre med en tilpasset opplæring hvor de som har helt spesielle talenter, også har muligheten til å følge en progresjon som går ut over fellesskapets.

Der har vi startet. Men vi bør ha mye større ambisjoner når det gjelder å få flere elever i ungdomsskolen til å følge med over på videregående skole, både til de yrkesfaglige retningene og til de mer teoretiske retningene som vi har nå. Men TAF-systemet er bare en litt annen måte å tenke på når det gjelder hvordan en skal kunne kombinere studiespesialisering og yrkesfag.

Med litt mer variasjon og bredde på dette og en diskusjon som vi bør ha om å utvide muligheten til flere fag, tror jeg vi kan treffe (presidenten klubber) bedre for barn med (presidenten klubber igjen) forskjellige forutsetninger.

Presidenten: Presidenten vil be om at taletiden overholdes.

Dermed er sak nr. 12 ferdigbehandlet.

Sakene nr. 13–15 er interpellasjoner, og presidenten vil med henvisning til forretningsordenens § 64 foreslå å

fravike den alminnelige behandlingsmåten for interpellasjonsdebatter, ved at disse blir behandlet sammen. De tre interpellasjonene berører i stor grad samme tema og er stilt til samme statsråd.

– Ingen har bedt om ordet til dette, og det anses vedtatt at sakene nr. 13, 14 og 15 behandles under ett.

Sak nr. 13 [12.20.03]

Interpellasjon fra representanten Marianne Aasen til kunnskapsministeren:

«Ifølge Elevundersøkelsen opplever ca. 8,5 pst. av norske elever mobbing minst to ganger i måneden. Dette er uakseptabelt. Felles nasjonalt tilsyn fra 2010 viser at de fleste skolene har planer og rutiner, men at rektorer og ansatte i altfor liten grad stanser krenkende atferd i skolehverdagen. Til tross for at opplæringslova gir hjemmel for straff dersom skolen ikke griper inn i mobbesaker, har vi foreløpig ingen rettspraksis på dette området.

Mener statsråden at dagens regelverk er godt nok for å sikre at skolen umiddelbart griper inn i alvorlige mobbesituasjoner, hvordan kan vi eventuelt tydeliggjøre bedre enn i dag at unnfallenhet i mobbesaker skal få konsekvenser, og hvordan kan nasjonale myndigheter bidra til at kommuner og enkeltskoler får flere verktøy i kampen mot mobbing?»

Sak nr. 14

Interpellasjon fra representanten Aksel Hagen til kunnskapsministeren:

«De siste ukers debatt om mobbing har avdekket at det blir stadig mer digital mobbing, mobbing på sms og gjennom sosiale medier. Ifølge ung.no er 70 prosent av norske barn og unge utsatt for digital mobbing eller kjenner noen som er det. Ofrene for en slik utpekert mobbeform har vanskelig for å varsle og for lærere er denne mobbingen vanskeligere å identifisere fordi den kan være usynlig i klasserom eller i skolegården. Ei jente har skrevet til ung.no at «jeg hadde lagt ut bilder på facebook en gang. Det var seriøst helt normale bilder av meg selv. Men når jeg kom på skolen begynte de som mobbet meg å erte meg på grunn av de bildene. De truet med å lagre bildene og redigere dem og legge dem ut igjen».

Hva gjør statsråden for å bekjempe digital mobbing?»

Sak nr. 15

Interpellasjon fra representanten Anne Tingelstad Wøien til kunnskapsministeren:

«Til tross for et økt fokus på mobbing er det fortsatt et uakseptabelt høyt antall elever som daglig gruer seg for skoledagen. Mobbing er først og fremst en krenkelse og en stor belastning for den enkelte. Men mobbing påvirker i høy grad også læringsmiljøet ved skolen. Følgene av

mobbing representerer dermed et stort samfunnsproblem. I Manifest mot mobbing 2011–2014 er det lagt stor vekt på å forankre arbeidet mot mobbing lokalt. Forskning viser at en forutsetning for å lykkes i arbeidet mot mobbing er at skolen arbeider systematisk, målrettet og over tid med problematikken. Mange kommuner har god erfaring med bruk av ulike programmer som gir skolens ledelse, lærere og elever verktøy i arbeidet med å forebygge mobbing.

Hvilke forventninger har statsråden til kommunenes oppfølging av manifestet, og hvordan kan nasjonale myndigheter konkret bistå det lokale arbeidet?»

Presidenten: Presidenten vil foreslå at debatten blir begrenset til 2 timer og 12 minutter og at taletiden fordeles slik:

Først får de tre interpellantene inntil 10 minutter hver. Videre får kunnskapsministeren inntil 15 minutter. Deretter åpnes det for inntil 15 talere med en taletid på inntil 5 minutter til hver. Til slutt gis henholdsvis de tre interpellantene og kunnskapsministeren ett innlegg hver, på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Presidenten vil videre vise til interpellasjonstekstene, som står på dagsorden nr. 68, og vil også fravike vanlig praksis, ved at presidenten ikke vil lese opp de tre interpellasjonstekstene etter hverandre.

Første taler er interpellant Marianne Aasen, deretter interpellantene Aksel Hagen og Anne Tingelstad Wøien.

Marianne Aasen (A) [12:21:26]: Denne interpellasjonsdebatten har en litt spesiell form. Det er tre interpellasjoner om mobbing som slås sammen til én debatt, i den hensikt å få en stor og bred diskusjon om et tema som dessverre fortsatt er svært aktuelt og viktig i norsk skoledebatt.

Også på Stortinget og i kirke-, utdannings- og forskningskomiteen opplever vi et bredt tverrpolitisk engasjement om denne saken. Dessuten har kunnskapsminister Kristin Halvorsen vist dette temaet stor oppmerksomhet fra første dag som ansvarlig statsråd for utdanningsområdet. Mitt inntrykk er i tillegg at dette får stor oppmerksomhet i lokale medier, i sentrale medier og ikke minst i sosiale medier, og at det er et bredt og stort engasjement. Det er veldig mange som deltar i debattene.

Vi ønsker fokus på forebygging, vi ønsker fokus på hvilke virkemidler vi bør tilby skolene når mobbing får en alvorlig karakter og det trengs mer kompetanse enn det skolene har til rådighet. Vi ønsker dessuten fokus på rettssikkerheten til elevene.

For ikke lenge siden ble en mobbesak omtalt i en lokalavis på Østlandet. Jenta selv skrev et innlegg hvor hun beskrev hvordan det var å ha blitt plaget fra 1. til 4. klasse. Familien opplevde at skolen ikke tok saken nok på alvor. Skolen opplevde at de nettopp gjorde det. Jenta byttet skole i 4. klasse.

Likevel tok familien saken opp med fylkesmannen, som undersøkte saken og skolens håndtering. Dette endte ifølge avisomtale i en ramsalt kritikk av skolen og kommunens håndtering. Konklusjonene var som følger:

- Skolens håndtering av mobbesaker er ikke god nok.
- Skolen burde ha grepet inn på et mye tidligere tidspunkt.
- Skolen skulle tatt stilling til forslag fra foresatte.
- Skolen skulle ha evaluert tiltakene de selv iverksatte overfor eleven.
- Skolens rutiner for å sikre handlingsplikten i opplæringsloven er ikke ivarettatt.
- Det er svikt i skolens interne kontrollsystem osv.

Det var en ganske ramsalt konklusjon i tillegg, uten at jeg refererer til det nå.

Skolesjefen i kommunen tok uttalelsen fra fylkesmannen svært alvorlig, men det var først da foreldrene opplevde at saken ble tatt på alvor fra kommunens side.

Skolen tar ikke selvkritikk på måten skolen har håndtert saken, men de tar selvkritikk på at de skal bli flinkere til å dokumentere det de har gjort. Det er umulig for utenforstående å vurdere om det var dokumentasjonen som var problemet i denne saken, eller hva som ble gjort på skolen med jenta og forholdene i klassen – slik det selvfølgelig er i veldig mange andre saker.

Årsaken til at jeg referer til denne saken, er at slik jeg opplever det, er dette en typisk mobbesak som har låst seg. Foruten systemsvakheter som fylkesmannen peker på, viser dette også at det er behov for en tredje instans som kan gå inn i en meklerrolle og bistå når forholdet mellom skole og barn har blitt fastlåst. I den sammenheng er det jo verdt å nevne en debatt som vi hadde for ikke så lenge siden, etter initiativ fra Kristelig Folkeparti, om mobbeombud, elevombud, eller hvordan man skal få på plass spisskompetanse i slike mobbesaker. For meg er det opplagt at vi trenger et slikt virkemiddel, men regjeringspartiene er ikke beredt til å konkludere konkret på akkurat hvordan vi skal gjøre det nå.

Bytting av skole er uansett en fallitterklæring. Det er ikke slik konflikter skal løses. Samtidig er det mulig å forstå foreldre som velger en slik utvei om ikke noe annet fører fram. Likevel må det være helt klart at det er den siste utveien. Mange opplever det som urettferdig at det er mobbeofferet som må bytte skole, og ikke den som mobber. Likevel mener jeg svaret er at ingen bør bytte skole.

Norsk lovgivning er egentlig ganske klar. Opplæringsloven skal sikre alle barn et trygt skolemiljø og et godt læringsmiljø. Likevel er det en kjensgjerning vi som lovgivere må forholde oss til, at ingen saker i Norge har ført til domfellelse i rettsapparatet.

Ifølge Elevundersøkelsen 2010 opplever ca. 8,5 pst. av norske elever mobbing minst to ganger i måneden. Dette er uakseptabelt. Felles nasjonalt tilsyn fra 2010 viser at de fleste skolene har planer og rutiner, men at rektorer og ansatte i altfor liten grad stanser krenkende atferd i skolehverdagen. Til tross for at opplæringsloven gir hjemmel for straff dersom skolen ikke griper inn i mobbesaker, har vi ingen rettspraksis på dette området.

Jeg synes ofte det er interessant å se til naboland – samfunn som er ganske like oss. I Sverige kan skoleeier bli avkrevd erstatning. Der har elev og barneombud begjært erstatning til skoleeier i 90 saker så langt. I de fleste sakene har skoleeier betalt. Men hvis de ikke gjør det, kan

saken komme for en domstol. Så vidt jeg har skjønnet, er det ca. ti saker som har havnet i domstolen, og to er dømt i rettsapparatet.

Det er viktig for meg å understreke at mobbesaker ikke kan løses i rettsapparatet. Rettsapparatet er ikke stedet for å få ned de store mobbetallene. Men det er to grunner til at vi bør gjøre noe i forhold til å ansvarliggjøre skoleeier om elever blir plaget i lang tid uten at tiltak settes inn. Det ene er signaleffekten, som handler om at vi som lovgivere bør gi et klart og tydelig signal om at vi vil ha nulltoleranse når det gjelder mobbing i skolen. Det andre er at jeg tror en slik sanksjonsmulighet vil føre til økt skjerping hos skoleeier.

To rettsaker, som vi har sett i Sverige, er ikke et stort tall. Men hvis det riset bak speilet er til stede, tror jeg det kan føre til at man forebygger. Hvordan det juridiske skal løses med hensyn til alle disse tingene, må utredes først, noe som Stortinget er kjent med at foregår. Det antar jeg at statsråden vil komme inn på i sitt innlegg.

Mange lærere og skoleledere gjør en kjempeinnsats mot mobbing – hver dag, hver uke. Mange foreldre er engasjert, og det er ofte krevende konflikter, også for dem som blir definert som mobbere og foreldrene deres. Det er heller ikke en lett situasjon å være i. Derfor er forebygging viktig, men andre talere etter meg skal komme nærmere inn på det. Men det er også viktig at vi har konkrete tiltak på bordet når problemet blir for stort.

Et tema som har vært lite framme i debatten, og som jeg har lyst til å trekke fram, er elever som opplever mobbing fra lærere. I dag er det 4 pst. som sier de blir mobbet ukentlig av læreren. Det er også 4 pst. som opplever det månedlig, ifølge tall fra Elevundersøkelsen 2010. Jeg mener vi trenger å jobbe mer systematisk rundt akkurat dette. For hva gjør en skoleleder med slike funn? Finnes det rutiner i alle kommuner på hva man da gjør? Det er jeg usikker på. Det er også mulig å forstå det, for det er kanskje enda vanskeligere å løse opp i en situasjon hvor det er skolens egne ansatte som er blandet inn i konflikten direkte.

Det er uansett alltid vi voksne som må ha ansvaret. Men det kan være vanskelig å avdekke mobbing, det kan være vanskelig å finne de rette løsningene og håndtere mobbing, og å finne de riktige tiltakene i alle de ulike tilfellene. Men det må uansett være helt klart at vi som voksne har ansvar for å gripe inn. Som politikere er vi ansvarlige for å vise vei og bruke de virkemidlene vi har til rådighet.

Så har jeg til slutt lyst til å si at alle voksne er forbilder for barn. Vi bør bestrebe oss på å oppføre oss skikkelig – eller som noen sa på et foreldremøte jeg var: Det viktigste er jo å vise folkeskikk. Klarer vi det, kommer vi langt.

Framsnakking er bedre enn baksnakking. Ros er bedre enn ris. Skryt er bedre enn kjeft, også i det offentlige rom. Og så bør vi alle ta fram nabokjerringa i oss og lytte til hennes stemme når det er påkrevd.

Presidenten: Da er neste taler interpellanten i sak nr. 14, Aksel Hagen.

Aksel Hagen (SV) [12:30:18]: Når en leser seg inn i denne problematikken, oppdager vi alle sammen, tror jeg, at det er vanskelig å definere hva mobbing er, og hva mobbing ikke er. Men det som forener oss, er i hvert fall at det er et fenomen, en oppførsel som vi alle er imot. Gode skoler og gode samfunn skal ha minst mulig av den typen oppførsel.

Derfor foregår det også mye godt arbeid i skoler og rundt omkring i samfunnet vårt når det gjelder mobbing, og det har det gjort i mange år. Men som representanten Marianne Aasen viste til i innlegget sitt, er det ikke nok. Det er ikke godt nok for å oppnå det vi er ute etter. Data kan føre oss fram til ulike konklusjoner her, men grovt sett ser det ut til at vi står omtrent på stedet hvil når det gjelder mobbing de siste årene. Det er ikke bra nok, og det er sjølsagt særlig vondt for alle dem som blir direkte berørt av det.

Det er vanskelig å definere «mobbing» når du står på utsiden og skal lage et begrep som i neste omgang er operasjonelt for alle oss som vil arbeide med dette fenomenet. Som også Marianne Aasen var inne på, er det vanskelig for den som blir utsatt for dette, å få klarhet i om han eller hun er i en mobbesituasjon: Blir jeg nå mobbet eller ikke?

Spørsmålet mitt går særlig på dette med digital mobbing. I spørsmålet opererer jeg med tallet 70 pst. Det blir så høyt nettopp fordi de fleste elever synes å mene at noen blir utsatt for dette fenomenet. Det viser hvor stort og alvorlig det er. Andre undersøkelser viser at det er nok ikke så mange som sjøl blir direkte berørt, men man ser at andre blir berørt av det.

Når det synes å være et stigende problem med digital mobbing, kan det ha sammenheng med at vi rett og slett har økt bruken av digitale medier, så det er ikke sikkert at det er mobbeaktiviteten i seg sjøl som øker, men at vi bruker digitale medier i stadig større grad. Det gjør at vi får en stigende kurve på dette området, noe som viser hvor viktig det er å ta tak i dette.

Denne definisjonsdebatten er viktig. Samtidig er et veldig viktig utgangspunkt for oss alle at definisjonsretten ligger til den som føler seg utsatt for mobbing. Det betyr ikke nødvendigvis at det er mobbing som foregår, men vedkommende har da en soleklar rett til at det skal settes på dagsordenen. Da skal noen bry seg på et eller annet vis. Jeg tolker nulltoleransegrensen slik at når noen føler seg mobbet, føler at nå er det noe vondt og vanskelig som skjer, skal dette tas opp. Det finnes ingen unnskyldninger for ikke å gjøre det.

Spørsmålet i dag er særlig knyttet til skolen og det digitale i forbindelse med den. Egentlig kunne jeg hatt lyst til å ha stilt spørsmålet på en mer åpen og generell måte, men det er nå i kirke-, utdannings- og forskningskomiteen jeg sitter. Vi vet jo alle sammen at skolen speiler samfunnet og kan ikke skjerme seg fra det, den kan ikke stenge samfunnet ute. Slik sett blir veldig ofte skolens problemer samfunnets problemer og vice versa. Når det er situasjonen, og det synes jeg er så typisk når det gjelder mobbing, og ikke minst digital mobbing, har både skole og samfunn et felles problem. Da må også skole og samfunn se på dette som et felles an-

svar for å finne fram til felles svar på den typen problemer.

Vi kan ikke nærme oss problemet med digital mobbing i skolen og få det løst uavhengig av det generelle mobbe-problemet i samfunnet vårt. Det er absolutt knyttet til den digitale delen av det. Jeg synes vi ofte gir skole, unge og ungdom et litt for smalt fokus i den forstand at det som foregår i skolen, blir særlig problematisert, og så går resten av samfunnet litt fri. Det er liksom unge og ungdom som har problemet og er problemeiere, og så kan samfunnet stå litt mer på utsiden og ikke få det samme kritiske søkelyset mot seg. Det er dumt. Det er i prinsippet dumt, for en skal ikke ha ulike etiske standarder i samfunnet vårt, slik at visse grupper må oppføre seg mer skikkelig enn oss andre, for å si det på den måten. Det også veldig ineffektivt når det kanskje nettopp er en helhet vi her prater om, og at en sammen må finne en løsning på problemet.

Særlig når vi kommer til digital mobbing, blir dette tydelig i den forstand at mye av den mobbingen som foregår digitalt, ikke foregår internt på skolearenaen, mellom elever. Den foregår ute i samfunnet, den foregår på alle arenaer til alle døgnets timer, og den foregår mellom grupper, bl.a. mellom aldergrupper. Vi har stadig vekk mange vonde og motbydelige eksempler i dagspressen på hvordan middelaldrende og eldre menn får kontakt med ungdommer, og kanskje særlig jenter, og så settes det i gang noe som – hva skal jeg si – minst kan benevnes som mobbing.

Jeg skal kommentere noen mulige tiltak, men jeg ser ellers fram til at statsråden besvarer spørsmålet mitt. Men jeg har noen forhåndsoppfatninger om hvordan vi skal nærme oss dette mens vi venter på bl.a. den utredningen som Universitetet i Oslo skal gi oss.

For det første litt om lovverksendringer: Representanten Marianne Aasen hadde noen betraktninger rundt det med at i utgangspunktet er kanskje lovverket godt nok, men at praksisen av ulike årsaker er for dårlig. Der står absolutt jeg også. For å gå litt videre på det: I og med at vi her prater om et så komplisert problem, tror jeg en vedbrudd på lovverket i utgangspunktet skal være veldig forsiktig med å tro at vi kan nå så langt med straff og bøter og den typen tiltak. Jeg tror det er helt riktig at alle elever, foreldre, lærere og skoleeiere er enige om at mobbing er uheldig på alle mulige måter. Når det likevel skjer, er det mer for at det er noen som trenger hjelp når det gjelder kompetanse og oppmerksomhet for å gjøre jobben sin på en mer aktiv og offensiv måte, sette det høyere opp på dagsordenen enn i dag. Da er det ikke nødvendigvis trusselen om straff som er den mest effektive måten å gjøre det på, men rett og slett positiv «framsnakking» – om vi kan bruke det ordet her også – vise at vi har tillit til den enkelte skole, lærer og elev, ikke minst. Er det en gruppe som virkelig er imot mobbing, er det elevene selv. La oss på en mer positiv måte hjelpe til med og oppfordre til, bl.a. nasjonale myndigheter, at dette kommer høyere opp på dagsordenen.

I den forbindelse har vi en interessant debatt om tilsyn. Tilsyn er veldig viktig når det gjelder å avdekke og å påpeke avvik. Jeg vet at mange av dem som driver med tilsyn, kunne ønske at de hadde noe mer ressurser og tid,

kanskje noen klare oppfordringer om at man kan få mer hjelp og veiledning inn i de miljøene som trenger hjelp og veiledning. Mye av det som blir avdekket gjennom kommunale tilsyn, er ofte det samme fra kommune til kommune. Slik sett trenger man kanskje ikke å ha så mange ulike typer tilsyn før man oppdager problematikken, og så kan ressursene brukes til å hjelpe alle til å løse det problemet som man gjennom tilsyn i enkelte kommuner og enkelte skoleeiere har avdekket.

Jeg er veldig glad for at vi har fått et manifest mot mobbing. Men ut fra at mobbing like mye er et samfunnsproblem, kunne kanskje det manifestet utvides til å bli et kommunalt manifest, nærmest et lokalsamfunnsmanifest, der hele lokalsamfunn på en god måte kan sette mobbing på dagsordenen, f.eks. å si at Lom kommune – som ellers gjør det godt, har vi lært her tidligere i dag – skal være en mobbefri kommune, og så skal hele lokalsamfunnet sammen ordne opp og arbeide med dette. Det tror jeg veldig klart vil gi positive signaler til skolen. Det er kanskje slik at det er skolen som har mye å lære bort til lokalsamfunnet om hvordan man skal nærme seg mobbing. Slik jeg kjenner skolen, har lærere, elever og foreldre i mange år satt dette på dagsordenen og prøvd å jobbe med det, mens vi ute i samfunnet for øvrig knapt har gitt problemet oppmerksomhet.

Jeg vil avslutte med et sitat fra SVs arbeidsprogram. Der står det:

«Skolen må gi elevene en digital dømmekraft.»

Det bør endres ved neste korsvei for oss til: Samfunnet må utvikle en digital dømmekraft.

Presidenten: Neste taler er interpellanten i sak nr. 15, Anne Tingelstad Wøien.

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [12:40:45]:

«Du må ikke sitte trygt i ditt hjem og si: Det er sørgelig, stakkars dem!

Du må ikke tåle så inderlig vel den urett som ikke rammer dig selv!

Jeg roper med siste pust av min stemme:

Du har ikke lov til å gå der og glemme!»

Disse ordene er hentet fra Arnulf Øverlands dikt «Du må ikke sove». Selv om dette er skrevet for en helt annen sak enn mobbing, synes jeg det passer godt som overskrift på debatten vår i dag.

Nå har de to foregående interpellantene både trukket tråder til hva de mener er nødvendige reaksjoner på uakseptabel adferd, og påpekt de store utfordringene som skyldes framveksten av digital mobbing. Sånn sett har vi fått et godt grunnlag for å diskutere forebygging og altså hvordan vi *ikke* skal få bruk for sanksjoner eller få mobbing på nett i det hele tatt.

Vi blir jevnlig presentert hjerteskjærende historier fra unge og voksne som er blitt mobbet. Det er mobbeofrenes historier som griper oss. Det er de som har tort å stå fram og fortelle om hvordan det føles og hvordan det har preget deres liv og kanskje også ødelagt dem. Det er flott at de står fram. Det viser styrke ved at de gjør det!

Likevel ønsker jeg å stoppe ved mobberen. Det er ingen

som er født som mobber. Det er noe vi lærer oss på veien mens vi vokser opp i interaksjon med andre mennesker.

Vi har hatt stort fokus på mobberne i forhold til hvordan vi skal sanksjonere mot dem og «plukke av dem» uakseptabel og krenkende adferd og be dem ta ansvar for egne handlinger. Det er veldig viktig. Jeg tror likevel også det er fornuftig å tenke gjennom hva vi kan lære av dem.

Da jeg forberedte meg til debatten i dag, lette jeg etter litteratur og nettartikler der mobbere sjøl står fram med egne historier og årsaker til hvorfor de ble mobbere. Jeg har ikke funnet særlig mye. Det er et paradoks når vi skal prate om forebygging. Men VGs kampanje «Bry deg» har vært til hjelp. Man kan si mye om kampanjejournalistikk, men de har i alle fall spurt mobbere. En av dem som sto fram, visste ikke helt hvorfor han ble en mobber, men han trodde det kunne skyldes at han ville unngå å bli et offer sjøl, og fordi han ville hevde seg.

En stor andel i VG/Infacts spørreundersøkelse om mobbing pekte på at de mobbet fordi de ble med når andre gjorde det, altså som gruppe. 17 pst. i spørreundersøkelsen pekte på at de ikke likte personen som hovedårsak til mobbingen. Hele én av fire innrømmet å ha mobbet. Likevel er det altså vanskelig å få noen til å innrømme det offentlig. Det tyder på at det er en aktivitet en slett ikke er så fornøyd med i ettertid.

Årsakene til at noen mobber, er nok veldig sammenhengende. Jeg har ikke sett noe sted at man kan begrunne mobbing utelukkende basert på sosial bakgrunn. Det handler ikke så mye om hvor du kommer fra. Det handler om sjølbilde, sjøltillit, evne til empati og medfølelse for andre, sjølkontroll og trygghet. Derfor blir det for lett å si at mobbere kommer fra hjem med dårlig oppdragelse.

Jeg ønsker ikke å være med på å bære stein til byrden for noen. Det hjelper ikke saken, verken mobber eller den som blir mobbet. Det å innta rollen som mobber handler om sjølhevdelse, om gruppeforventninger, om å tro at man viser styrke, om å få ut egen frustrasjon og sinne, om reaksjon på manglende trygghet i egen oppvekstsituasjon, og det kan også handle om mangel på empati og manglende aksept for ulikheter.

Derfor trenger både hjem, barnehage og skole hjelp til å bygge miljøer der man aksepterer ulikheter, gir tilbakemeldinger på positiv adferd og på empatiske handlinger, der man bygger sjøltillit og et godt sjølbilde og har klare og tydelige grenser og konsekvenser. Det høres veldig enkelt ut – det er forferdelig vanskelig. Dette er altså alle elementer som også kjennetegner et godt arbeids- og læringsmiljø.

Mål nummer én når det gjelder forebygging, må altså være å bli kvitt mobberne. Da mener jeg ikke fysisk å sende dem vekk eller overlate dem til andre, men sørge for at disse uvesena aldri ser dagens lys i første omgang.

Jeg har lyst til å vise til epilogen i boka til Kristin Oudmayer, «Fordi jeg fortjener det? En bok om mobbing, håp og ansvar». Epilogen har hun kalt: Dialog – ikke duell. Oudmayer tar nettopp til orde for å utvide fokuset vårt. Mobbing er ikke utelukkende skolens problem, ei heller myndighetenes alene. Kjeft og anklager fra partene hjelper heller ikke. Hun peker på hvor viktig det er at vi alle

tør å snakke åpent om hvilket ansvar det hviler på hver og en av oss når det gjelder hvilke holdninger vi formidler hvor, som det tidligere er tatt til orde for her i dag. Hvordan opptrer vi som forbilder? Vi må ikke glemme at den viktigste jobben gjøres *før* mobbingen og dens konsekvenser er et faktum. Mobbing er komplekst, og utrydding krever et helhetlig fokus fra hver og en av oss, sier Oudmayer.

I VGs kampanje gjentar hun viktigheten av å forstå hvorfor mobbing oppstår. «At så mange innrømmer det, underbygger at vi må være mer nysgjerrige på hvem mobberen er, og hvilken funksjon det har for vedkommende å mobbe», sier hun.

Å drive mobbeforebyggende arbeid er altså ikke bare opp til hjemmene, skolen eller kommunene alene. Det handler om hva du og jeg gjør og hva slags holdninger vi formidler. Å ha fokus på hvordan vi kan unngå at noen blir mobbere, høres kanskje enkelt ut, men er antakelig vanskeligst av alt – i all sin enkelhet.

Grunnskoleloven slår fast i § 9a-1:

«Alle elever i grunnskolar og vidaregåande skolar har rett til eit godt fysisk og psykososialt miljø som fremjar helse, trivsel og læring.»

Og i § 9a-3 står det:

«Skolen skal aktivt og systematisk arbeide for å fremje eit godt psykososialt miljø, der den enkelte eleven kan oppleve tryggleik og sosialt tilhør.»

Dette betyr at vi som skoleansvarlige har et stort ansvar for å drive forebygging mot mobbing, og jeg syns at regjeringa og kunnskapsministeren på en god måte har tatt mange grep i forhold til å sette mobbing på dagsordenen.

Elevundersøkelsene er et barometer på det kontinuerlige arbeidet som pågår. Det er svært viktig at dette følges opp. I Manifest mot mobbing 2011–2014, som regjeringa la fram i vår, er det lagt stor vekt på å forankre arbeidet mot mobbing lokalt. Forskning viser at en forutsetning for å lykkes i arbeidet mot mobbing er at skolen arbeider systematisk, målrettet og over tid med problematikken.

Det svares på det målrettede arbeidet på ulike måter i de ulike kommuner og skoler. Noen skoler mener de arbeider systematisk med det psykososiale miljøet uten egne antimobbeprogram, andre jobber systematisk etter slike program. Det får meg til å undres om en kan sammenligne det med at to avdelinger på et sykehus er opptatt av håndhygiene og har regler for det, mens den tredje mener det er greit med håndhygiene, men har ingen felles regler.

Forebygging av mobbing handler om å bidra til å skape et godt miljø. Det innebærer tydelige forventninger til positiv adferd og tydelige grenser for krenkende adferd. Skoleeierne har en viktig rolle. Elevenes svar på Elevundersøkelsen 2010 viser at læringsmiljøet generelt svekkes fra 5. til 10. trinn. Det er viktig å ha fokus på tidlig innsats også når det gjelder å bygge godt miljø, men det er kanskje grunn til å analysere nærmere hvordan en i sin kommune kan bidra til å øke trivselsmiljøet og dermed læringsmiljøet etter hvert som en kommer opp i trinnene. Er det her vi mister den enhetlige kulturen?

Rektorene har et overordnet ansvar for å bidra til et godt miljø i sin skole. Det gjelder både innad i kollegiet, i klassene og i uterommene. Det fins også lærere som mob-

ber, og disse uvesena skal heller ikke få lov til å vokse. Det skal heller ikke være mulig å mobbe lærere. Den engasjerte rektor og den engasjerte lærer er derfor igjen veldig viktig. Læreren må være engasjert både i det faget han skal formidle og i de elevene han skal undervise. Det går ikke an å skille dette og å overlate det psykososiale miljøet til andre yrkesgrupper.

Ansvar for et godt læringsmiljø tilligger alle skolens ansatte og integreres i all virksomhet ved skolen – til enhver tid. At bruken av antimobbeprogram går ned, er ikke nødvendigvis et tegn på at de fungerer dårlig, men at de kan være for kostbare og at de ikke er integrert i skolens kultur. I stedet for å foreslå å kutte ut midler til slike program burde Utdanningsdirektoratet etter min mening heller ha lyttet til de mange skoler som vitner om positive erfaringer med bruk av slike program gjennom et kontinuerlig arbeid for et godt læringsmiljø der slike program kan være nyttige.

Så har jeg lyst til å løfte fram et prosjekt som jeg syns er spennende, og som jeg knytter forventninger til. Det er forskningsbasert og støttes av Utdanningsdirektoratet og inkluderer også min egen hjemkommune, Gran. På Hadeland er alle de tre kommunene inkludert i prosjektet Bedre læringsmiljø. Det inkluderer hele 19 barneskoler og 371 lærere. Prosjektet legger vekt på nettopp det å skape det gode læringsmiljøet, og det fokuserer på læren. Jeg gleder meg til å følge prosjektet framover og se om det gir resultater i Elevundersøkelsen, som blir foretatt på Hadeland.

Vi stiller store krav til lærerne våre. De har en svært viktig jobb. Og for at de også skal kunne gjøre en god forebyggende jobb, tror jeg vi alle må tenke nøye igjennom hvordan vi kan bidra til at det skal bli lettest mulig for dem å oppfylle grunnskoleloven § 9a. Det handler om alles holdninger og formidling av disse. Ved å lansere et nytt manifest overfor kommunene signaliserer regjeringa at den har forventninger til oppfølging av antimobbearbeidet i skolen. Jeg er derfor interessert i å høre hva statsråden mener de nasjonale myndighetene konkret kan bistå med i det lokale arbeidet, både gjennom manifestet og gjerne også på andre måter.

Statsråd Kristin Halvorsen [12:51:14]: Først vil jeg takke for at jeg får muligheten til å legge fram et litt helhetlig syn på spørsmålet rundt mobbing. Når tre interpellanter – tydelig samkjørt – har lyst til å fokusere på dette, så gir det en veldig god mulighet til å få fram en bredde i bildet, og inviterer også resten av Stortinget til å være med på det. Jeg er helt sikker på at det at det er et stort tverrpolitisk engasjement i saken, i seg selv er med på å inspirere og holde fokus lokalt på det viktige arbeidet for et godt læringsmiljø og kampen mot mobbing – og som sådan er et tiltak for å redusere mobbing.

Den 27. januar i år signerte regjeringen og sentrale parter et nytt Manifest mot mobbing. Åtte parter forplikter seg nå til fire nye år med samarbeid mot mobbing. Manifestet har vært, og er, en viktig nasjonal plattform for arbeidet mot mobbing. Det bidrar til oppmerksomhet rundt

mobbing, og mange viktige tiltak har blitt satt i gang som del av manifestarbeidet.

Vi har likevel et behov for å revitalisere arbeidet med manifestet, først og fremst gjennom å forankre manifestet sterkere lokalt. På nasjonalt hold kan vi jo vedta oss bort fra mobbing så mye vi vil, men for å bli kvitt mobbing må det arbeides kontinuerlig mot mobbing i hver enkelt kommune og på hver enkelt skole systematisk over tid hver eneste dag.

Derfor inviterte vi ordførerne i landets kommuner til å bli med oss på manifestarbeidet ved å signere et lokalt manifest. Vi har oppfordret ordførere til å gjøre manifestarbeidet til et bredt samarbeidsprosjekt innad i sin kommune, og involvere alle relevante aktører.

Vi har tatt utgangspunkt i det som dreier seg om barn og unges oppvekst og skolens spesielle ansvar for å sikre et godt læringsmiljø. Men det vil jo være slik at resten av samfunnet og de kommunene som tenker enda litt større bredde, har ganske mye å lære av hvordan skolen jobber for å forebygge mobbing og for å løse opp i konflikter når de først har kommet. Slik sett synes jeg det er interessant at en del kommuner faktisk tenker bredere enn bare skole, barn og oppvekstmiljø, for da kan både voksne og barn samarbeide om en annen kultur for konfliktløsning også.

Sist jeg sjekket hvor mange ordførere og kommuner som hadde meldt seg på, hadde tallet kommet opp i 150 kommuner, og det er over en tredjedel av alle kommunene. Vi ser at kommunene satser ganske ulikt. Noen har valgt seg ut helt spesifikke områder de vil satse på, mens andre ønsker en mye bredere satsing på hele læringsmiljøet.

Det er gledelig å se at ordførere fra alle partier har meldt seg på Manifest mot mobbing. Vi behøver nettopp dette tverrpolitiske trykket som vi synes vi har oppnådd å få på Stortinget, ned på lokalt nivå også.

Kommunene har allerede et lovpålagt ansvar for å arbeide med læringsmiljø og mot mobbing. Det lokale manifestet kommunene signerer på, understreker og tydeliggjør dette ansvaret. Vår intensjon, og vår klare forventning, er at de kommunale manifestene skal gi ny giv til det kommunale arbeidet mot mobbing, bevisstgjøre kommunene på deres ansvar og bidra til en bred kommunal dugnad mot mobbing, forankret hos politisk ledelse. Så skal vi selvfølgelig fra nasjonalt hold støtte opp om kommunenes arbeid.

Et tiltak vi setter i gang gjennom manifestarbeidet, er å lansere årlige kampanjer rundt skolestart. Kampanjene vil fokusere på særskilte temaer som er spesielt sentrale mot mobbing, og vil bygge opp under og støtte det lokale arbeidet mot mobbing. Arbeidsgruppa for Manifest mot mobbing arbeider nå med utforming av kampanjen for høsten 2011, og temaet er digital mobbing.

Mange kommuner og skoler benytter seg av ulike programmer i arbeidet mot mobbing. Vi kommer til å fortsette å gi støtte til programmer, men vi kommer til å utvikle et sett med kriterier som må oppfylles hvis et program skal motta støtte. Disse kriteriene er under utvikling, men at programmet er forskningsbasert og har en god plan for implementering eller gjennomføring, vil være viktige deler av dette.

Det må understrekes at bruk av programmer ikke er den eneste måten en skole kan arbeide godt med læringsmiljøet på. For noen skoler kan program være en riktig framgangsmåte, mens andre velger egne opplegg. Jeg skal ikke gå inn på en lang diskusjon her om hvorvidt programmer gir effekt eller ikke, men jeg vil fastslå at det forskningen tydelig viser, er at det er det langsiktige, helhetlige og systematiske arbeidet som gir effekt på læringsmiljøet og mobbingen – uavhengig av om det benyttes program eller ikke.

Et av de viktigste tiltakene vi har satt i gang for å bistå det lokale arbeidet, er satsingen Bedre læringsmiljø. Dette er en femårig satsing som bl.a. inkluderer et omfattende forskningsbasert veiledningsmaterieell til bruk for skoleeier og skolene. Materiellet tar for seg sentrale elementer i læringsmiljøet, som klasseledelse og samarbeid mellom hjem og skole. Det er stor kjennskap til både satsingen og materialet i sektoren.

Vi har også gitt støtte til lokale prosjekter for bedre læringsmiljø. Til sammen 86 skoler har fått støtte, og vi vil effektevaluere disse prosjektene.

Vi har satset på læringsmiljø både i det nye utdanningstilbudet for rektorer, i lærerutdanningen og i etterutdanningstilbud for lærere. Dette er tiltak vi helt sikkert vil se effekter av på sikt.

Det er stilt spørsmål om dagens regelverk er godt nok for å sikre at skolen umiddelbart griper inn i alvorlige mobbesituasjoner, hvordan vi bedre enn i dag kan tydeliggjøre at unnfallenhet i mobbesaker skal få konsekvenser, og hvordan nasjonale myndigheter kan bidra til at kommuner og enkeltskoler kan få flere verktøy i kampen mot mobbing. For å danne meg et best mulig grunnlag for å svare på dette har jeg som nevnt ved flere tidligere anledninger, også fra denne talerstolen, bestilt en utredning fra Universitetet i Oslo.

I mandatet for denne utredningen heter det at det må ses nærmere på om opplæringsloven er kjent og benyttet i tilstrekkelig grad for å hindre mobbing og ta tak i situasjoner der elever blir mobbet eller opplever diskriminering og trakassering. Det heter videre i mandatet at det skal innhentes erfaringer fra ordninger med uavhengige kontrollutvalg/ombud for elever. Det skal vurderes om det er behov for å styrke den støtten og veiledningen som tilbys elever og foreldre i slike saker, også hvordan dette kan skje.

Når det gjelder det førstnevnte, rettslige virkemidler mot mobbing, skal dagens opplæringslov, dens muligheter og begrensninger i forhold til mobbing, diskriminering og trakassering, vurderes. Det vil altså bli vurdert i hvilken grad gjeldende opplæringslov er et egnet virkemiddel i bekjempelsen av mobbing. Dersom den vurderes å ha begrensninger, vil det videre bli vurdert hvilke endringer som bør gjøres i loven for å styrke den som et rettslig virkemiddel for å bekjempe mobbing.

Når det gjelder det andre temaet, elevombud, vil det bli vurdert om det er behov for å opprette en elevombudsordning, og i så fall hvilke oppgaver et slikt ombud kan ha. Det vil i denne sammenhengen også bli sett på et slikt ombuds oppgaver og dets grenseflater mot andre organer, og om

det er en av de allerede eksisterende ombudsfunksjonene som kan utvides.

Utredningen foreligger før sommeren. Jeg ser det som unaturlig å ta stilling til de helt konkrete spørsmålene som utredningen skal vurdere, før denne foreligger. Men jeg kan jo si at det er ikke tilfeldig at utredningen er bestilt, og at vi nettopp ønsker bedre svar på de spørsmålene som vi etterlyser. Jeg synes det er aktuelt å se på hva vi kan klare å få til her – ikke fordi det er noe mål for oss å få flere skoler eller skoleeiere dømt for unnfallenhet i forbindelse med mobbesaker, men fordi det kan være med på å understreke alvoret. Uansett er målet å forebygge og ta på alvor, slik at det oppstår minst mulig mobbing, og når det oppstår, at det løses så raskt som mulig.

Det vi allerede vet, på bakgrunn av både tilsyn i 2010 og en gjennomgang av klagesakene hos fylkesmennene, er at det ofte er mangelfull kompetanse og kunnskap om regelverket hos skoleeier og ute på de enkelte skolene. Likeledes vet vi at mange elever og foreldre ikke er klar over sine rettigheter i mobbesaker. Vi fortsetter med tilsyn av skolens psykososiale miljø i 2011 og vil legge vekt på at avvik som avdekkes gjennom tilsynet, lukkes, dvs. man gir seg ikke før det er ryddet opp. Tilsynet har også en viktig veiledende funksjon overfor skoleleder og skoleeier.

Vi har bedt Utdanningsdirektoratet om å utvikle maler for skoler og foreldre som kan brukes når det gjelder klager på det psykososiale miljøet. Det vil også utvikles sjekklister for skolene som de kan følge i arbeidet med skolens psykososiale miljø. Utdanningsdirektoratet har dessuten nylig utarbeidet en ny veileder for skolens arbeid mot mobbing. Denne veilederen sendes alle landets skoler.

Digital mobbing er et nytt fenomen som har kommet i kjølvannet av den teknologiske utviklingen de siste årene. Digital mobbing handler om alt fra stygge eller sårende meldinger på nett og mobil til publisering av uønskede fotografier eller videoer. Digital mobbing av barn og unge er en ny utfordring for de voksne. Mange foreldre og lærere har verken kompetanse eller kunnskap om hvordan barn og unges mediehverdag ser ut i praksis, og har vanskelig for å oppdage og avdekke denne typen mobbing. Selv om mye av den digitale mobbingen kan være skjult for mange voksne, er den veldig synlig for barn og unge. De får utmerket godt med seg hva som skrives og lastes opp på ulike nettsted. På mange måter er den digitale mobbingen enda verre enn tradisjonell mobbing fordi den ofte kan bli liggende ute på nettet i lange perioder og gjenopplevs gang på gang både av offeret selv og av et potensielt stort antall tilskuere.

Noen undersøkelser kan belyse omfanget. I Medietilsynets undersøkelse «Barn og digitale medier 2010» oppgir 10 pst. av barn i alderen 9–16 år at de er blitt mobbet gjennom elektroniske medier, mens 6 pst. oppgir at de er blitt mobbet eller truet via mobilen. I en nylig publisert europeisk undersøkelse om barn og unges nettvaner, «EU Kids Online II», finner forskerne at 8 pst. av norske barn oppgir å ha blitt mobbet på nett det siste året. Sammenlignet med andre europeiske land kommer Norge dårlig ut. Den vanligste typen nettmobbing er å få tilsendt stygge eller sårende meldinger, eller at mel-

dingen om en selv blir publisert, slik at andre kan se det.

Hvordan skal vi så gripe fatt i den digitale mobbingen? Først av alt vil jeg understreke at Norge har et godt utgangspunkt for å arbeide mot digital mobbing. I den nevnte undersøkelsen, «EU Kids Online II», oppgir 97 pst. av barna i Norge at læreren har engasjert seg i nettbruken deres, og 97 pst. sier at foreldrene engasjerer seg aktivt for å gi dem en trygg bruk. Begge resultater er høyest i Europa. Norske barn ligger dessuten over det europeiske gjennomsnittet i ferdigheter på nett. Det betyr at vi har et godt grunnlag her til lands for å få bukt med digital mobbing, og at deres høye forbruk av sosiale medier kan være med på å forklare de høye tallene i Norge.

Så vet vi at mange av dem som mobbes digitalt, er de samme som opplever mer tradisjonell mobbing. Det er ikke slik at det er én gruppe som mobbes på skolen, og én gruppe som mobbes digitalt. Det betyr at generelle tiltak mot mobbing også vil være av betydning for å redusere den digitale mobbingen. Som ved tradisjonell mobbing må vi oppfordre barn og unge til å si fra når de oppdager mobbing. Den tause tilskuer er et like stort problem ved digital mobbing – hvis ikke større. Barn og unge har førstehåndskjennskap til disse sakene, og oppdager dem gjerne lenge før voksne gjør det.

Jeg tror at mye av dette handler om nettvett. Barn og unge må vite hva som er tillatt på nettet, og hvilke grenser som gjelder. De må være seg bevisst at nettet ikke er et fristed for en type oppførsel som aldri ville ha blitt tolerert på andre arenaer eller hvis man sto direkte overfor hverandre. Her har vi voksne et ansvar også. Det er skremmende å se hvordan godt voksne mennesker oppfører seg på nettet. Voksne må gå foran med et godt eksempel når det gjelder nettvett.

Digital mobbing, som mobbing for øvrig, omfattes av straffebestemmelsene i opplæringsloven § 9a-7, som rammer brudd på oppfølging av bestemmelsene i kapittel 9a. Det betyr at denne bestemmelsen kan ramme en kommune som skoleeier eller f.eks. en ansatt ved en skole som ikke oppfyller sin varslings- eller handlingsplikt etter loven. Når det gjelder den som mobber, gjelder de alminnelige straffebestemmelsene i straffeloven. Framsettes f.eks. trusler gjennom digitale hjelpemidler, rammes dette av straffelovens bestemmelser på lik linje med trusler framsatt på andre måter. Det er ikke fritt fram selv om man opptrer digitalt. Det er viktig at barn og unge blir klar over dette.

Digitale ferdigheter er nå regnet som grunnleggende ferdigheter på linje med lesing, skriving, regning og muntlig framstilling. Vi må forsikre oss om at når vi lærer elevene om bruk av IKT, må dette også inkludere en etisk dimensjon. Vi må sende elevene ut på nettet med digital dannelse.

Det er satt i gang flere kampanjer for å bekjempe digital mobbing. Jeg kan komme tilbake til det på et senere tidspunkt. Jeg vil bare avslutningsvis si at jeg er veldig glad for at det er et bredt engasjement fra ytterst til venstre til ytterst til høyre i kampen mot mobbing. Det mener jeg er et viktig signal å gi også til det lokale nivå.

Anna Ljunggren (A) [13:06:33]: Først vil jeg takke interpellantene og statsråden for gode innlegg i denne saken.

Det er veldig bra at vi får en stor og omfattende debatt om mobbing her. Mobbing forekommer for ofte og blir for ofte oversett, og tiltak blir ikke igangsatt eller for sent igangsatt. Mange lærere og foreldre synes det er vanskelig å vite hva en skal gjøre når en oppdager at en elev i klassen eller ens eget barn blir mobbet. Det er kanskje ekstra vanskelig å vite hva en skal gjøre når en har mistanke om at ens eget barn er en mobber.

Hvordan skal skolen og foreldrene snakke om mobbing for å få en slutt på det? At vi setter fokus på mobbing, og at det skrives om det, er jeg overbevist om kan bidra. Da er et oppslag eller en kampanje en god introduksjon til et, for noen voksne, vanskelig tema.

I høst rullet NRK Super i gang kampanjen BlimE. Denne kampanjen retter seg inn mot yngre barn. Kampanjens hovedbudskap er å inspirere barn til å bry seg og vise hverandre respekt. Slagordet i kampanjen er «Si hei, vær en venn». NRK har laget noe så enkelt som turkise plast-armbånd. Disse har blitt revet bort og er veldig populære. Kampanjen har et enkelt budskap som alle forstår. Dette er en viktig kampanje for å forebygge mobbing, spesielt blant yngre barn.

Jeg mener at mobbing først og fremst må forebygges. Barn må så tidlig som mulig forstå hva mobbing kan forårsake, og hvor viktig det er å ha en venn og være en venn, slik som NRK fokuserer på gjennom et enkelt og lett forståelig budskap.

De siste månedene har også Verdens Gang, som tidligere nevnt her i debatten, kjørt sin egen mobbekampanje som heter «Bry deg». Tidlig denne måneden skrev avisen om en historie som beveget meg spesielt; en historie om jentemobbing, der mobbingen ble til grov vold. En jente forteller om en episode da hun skulle til byen med noen venner:

«Jeg ble sparket og slått mot hodet mitt, som også ble dunket i asfalten. Ble liggende i fosterstilling og bare tok i mot. Jeg trodde jeg skulle dø.»

Det ble rettsak av dette, og mobberne ble dømt til samfunnsstraff og besøksforbud. Like etter rettsaken og dommen gikk mobberne til angrep på nye ofre.

Jeg blir skremt av at unge jenter tyr til vold. Undersøkelser gjennom de siste ti årene viser at volden blant jenter øker både i Norge og internasjonalt. Dette er en relativt ny problemstilling for mange lærere. Man har gjennom alle tider måttet håndtere slåsskamper mellom gutter. Her trengs det nødvendigvis ikke å ligge så veldig mye bak. Det kan være en engangsforeteelse, og jeg tror nok gutter er flinkere til å legge slåsskamper bak seg. De kan være bestevenner igjen dagen etter, mens hatvold blant jenter stikker dypere. Lærere trenger verktøy for å håndtere også dette. Det er veldig bra at media setter fokus på mobbing gjennom slike kampanjer. Vi vet at når det skrives om dette, og vi politikere snakker om det, går mobbetallene ned. Vi trenger mer fokus på mobbing, både digital mobbing og mobbing i tradisjonell forstand. Dette må inn i barnehagelærerutdanningen og grunnskolelærerutdanningen.

Også hatvold blant jenter må på dagsordenen. For mange lærere kan det være fornuftig å få avløsning til denne type håndteringer. Derfor trenger vi andre yrkesgrupper i skolen – i disse tilfellene vernepleiere, som kan være ansatt som miljøterapeuter og sosiallærere. I tillegg er det behov for flere sosialpedagoger, slik som jeg ser det.

På de lavere trinnene kan et viktig tiltak være å forbedre utemiljøet. Når barna har mye å gjøre og har høy aktivitet i friminuttene, tror jeg det blir mindre mobbing. Da har de annet å gjøre.

En annen tilbakemelding som jeg har fått, er at utredning i barne- og ungdomspsykiatrien må gå raskere, fordi mange av de som selv mobber, trenger hjelp.

Representanten Hagen tar i sin interpellasjonstekst spesielt opp problemene rundt den digitale mobbingen, det jeg vil kalle den usynlige mobbingen, den mobbingen som det er umulig for læreren og skoleledelsen å se. Med teknologien har dette blitt et større problem. Barn og ungdom sender sms med innhold som støter mottakeren, og nettet er blitt en ny arena for å utøve mobbing. Bilder som legges ut på Internett, kan være tilgjengelige for veldig mange og vanskelig å fjerne. De kan forfølge deg i mange år senere.

Dette er et viktig tema som det er bra at vi får satt på dagsordenen i denne salen.

Bente Thorsen (FrP) [13:12:06]: Det at tre representanter fra posisjonen, som i tillegg har flertall på Stortinget, har reist viktige interpellasjoner som setter søkelys på å bekjempe mobbing i skolen og gjennom sosiale media og sms, viser hvor viktig kampen mot mobbing er. Mye er blitt sagt i debatten allerede som viser hvor vanskelig det er å komme mobbing til livs. Å ha fokus rettet mot mobbing har stor betydning for å bekjempe dette. Derfor er disse interpellasjonene viktige. De viser også at det ikke bare er opposisjonen som mener at det fra regjeringens side ikke gjøres nok i kampen mot mobbing.

Det holdes fram at ansatte og rektorer i altfor mange tilfeller ikke griper inn mot mobbing. Jeg lurer på om lærerne og rektorene er blitt spurt om hvorfor de ikke griper inn. Svaret kunne kanskje vært interessant og også vist oss hva som mangler i dagens regelverk.

Det understrekes fra mange hold at mobbing må bekjempes lokalt. Derfor er det positivt at mange kommuner har skrevet under på manifestet, i tillegg til at mange har egne ordensregler. Det er skoleeier som er ansvarlig, og som i det daglige er nærmest elevene og har størst mulighet for å gripe inn mot mobbing. Men dette forutsetter at regelverket brukes. Det er også viktig at skoleeier har tydelige nasjonale retningslinjer for å bekjempe mobbing.

Utdanningsdirektoratet har for skolen fått utarbeidet Råd og ressurser – Materiell for helhetlig arbeid med læringsmiljøet. Der står det:

«Manglende regelhåndhevelse bidrar til problematferd og uro.

Mange undersøkelser bekrefter at manglende regelklarhet og inkonsistent regelhåndhevelse er en medvirkende årsak til problematferd og uro på skolen. Bruk av regler og konsekvent regelhåndhevelse trekkes fram som en virksom strategi for å fremme sosial kompe-

tanse og ønsket atferd ikke bare i grunnskolen, men også i den videregående skolen. Men mest effektiv er god regelhåndhevelse når den kombineres med aktiv prososial læring med vekt på ros, oppmuntring og læring av sosiale ferdigheter. At reglene bidrar til å gi nødvendig trygghet og forutsigbarhet, er spesielt viktig for elever som ellers i livet kan oppleve manglende konsistens og forutsigbarhet. Hvis uforutsigbarhet og inkonsistens også er praksis på skolen, vil det bidra til økt usikkerhet og grenseutprøvende og negativ atferd.» Dette er Fremskrittspartiet helt enig i.

Men så kommer følgende, som jeg har problemer med å forstå:

«Det er en stor fordel om reglene i mindre grad vektlegger lydighet og tilpasning. Reglens hovedhensikt er ikke å disiplinere og kontrollere elevene. Reglene bør i større grad appellere til elevenes ansvarsfølelse, empati og samarbeidsevne.»

Jeg for min del har alltid tolket det dit hen at ansvarsfølelse og samarbeidsevner er grunnleggende forutsetninger for å kunne føle med og bry seg om andre, vise empati. Jeg kan heller ikke se at lydighet og tilpasning til og i skole-samfunnet skal medføre at elevene blir utsatt for kontroll og disiplin av en slik art at de tar skade av det, eller at de blir mindre selvstendige, selvtenkende og kritiske. Jeg er mye reddere for de signalene som dette gir for å bekjempe mobbing. Derfor mener jeg at denne veilederen er utydelig, og er med på å så tvil om hvordan læreren og skoleledelsen skal ta tak i mobbing. Det kunne vært interessant å høre statsrådens mening om tolkning av dette punktet sett i lys av å bekjempe mobbing.

Dersom vi skal få et godt læringsmiljø som ivaretar den enkelte elevs følelse av tilhørighet, trivsel og trygghet, tror jeg at en gjennomgang av de ulike nasjonale regelverk i den hensikt å redusere dem for så å erstatte dem med færre, men tydeligere regler som ansvarliggjør skoleeier og gir muligheter for sanksjoner dersom skoleansvarlig ikke griper inn mot mobbing, hadde hjulpet mye. Fremskrittspartiet forutsetter også at ansvarlig skoleledelse gis klar melding om hvilke tiltak som kan settes inn mot mobbing, slik at tvil ryddes av veien. Dette kan også gjøre det enklere å gripe inn mot mobbing.

Fremskrittspartiet vil også ha et skoleombud som ivaretar foreldre som ikke når fram til skoleledelsen. Samtidig er det viktig å påpeke at kampen mot mobbing er et felles ansvar og må bekjempes på alle arenaer.

Svein Harberg (H) [13:17:32]: Først vil jeg bare si at jeg tror det var både naturlig og riktig å behandle disse tre interpellasjonene under ett, men det hadde vært verdifullt om komiteens medlemmer hadde fått beskjed om det. Det er stor forskjell på en debatt der man bare får ordet én gang i et femminuttersinnlegg, og en debatt der en forbedrer seg til to–tre femminuttersinnlegg. Dette burde vært systematisk formidlet. Tilfeldigvis fikk jeg vite det i går.

Så vil jeg si at det er veldig bra, om enn i en noe uvanlig form, at vi i dag får løftet en debatt omkring mobbing der vi ser problemet i en større sammenheng enn det vi ofte har opplevd her i salen. Det tror jeg er både viktig og

riktig. Mobbing oppstår av mange forskjellige årsaker, i mange forskjellige sammenhenger, på mange forskjellige måter, og håndteres på mange forskjellige måter av mobbere, mobbeoffer og personer som oppdager det. Det gjør det utfordrende å finne de rette tiltakene for å redusere problemet. Det forteller også at her er det ikke ett enkelt, men flere tiltak som må til for å få bukt med problemet.

Det er skremmende at samtidig som det settes fokus på mobbing fra flere hold, ser det ut til at problemet øker. Det er forferdelig å tenke på at det hver eneste dag er mange barn og unge som har vondt i magen på vei ut i en ny dag på grunn av mobbing.

Representanten Tingelstad Wøien viser til behovet for langsiktig, målrettet og systematisk arbeid for å endre holdninger. Det støtter jeg fullt ut, også ut fra egne erfaringer. Det er fantastisk å oppleve at det virker og endrer holdninger. Det er flott å se når de som før var fremst i mobberekken, tar ansvar og stopper andre som ikke behandler hverandre fint, når de som før ga blaffen i alt, blir de som alltid bryr seg om hvordan andre har det. Har du opplevd og sett slik forvandling, og jeg har sett det, vil du for alltid tro på forebyggende, holdningsskapende arbeid. I min kommune var det MOT-programmet som fungerte, og fortsatt fungerer godt. Andre kan bruke andre program. Jeg er glad for at statsråden har bekreftet at dette fortsatt skal være en del av arbeidet, og jeg ønsker at statsråden er klar på en forventning om at det nå settes inn ressurser på forebyggende arbeid i kommunene.

Vi kan nok antakelig slå fast at i en hverdag med trang økonomi er det kommuner som ser på kostnadene, selv om de er lave, som et hinder for å drive målrettet forebyggende arbeid. Det er derfor naturlig å spørre om statsråden er villig til å se på ordninger for støtte til de kommunene som kan dokumentere innsats.

Representanten Hagen tar i sin interpellasjon opp en utfordring som for mange av oss virker vanskelig å gripe fatt i. Han viser til økningen i mobbing gjennom digitale medier. Det skjer i en verden vi i liten grad deltar i, ikke fordi vi ikke bruker digitale medier, men fordi form og arena likevel i stor grad er ukjent for oss. Det gjør det vanskelig å oppdage, og det gjør det vanskelig å observere. Det fører meg inn på to spor.

Det første gjelder kompetanse. Både oppdagelse og oppfølging av mobbesaker er krevende. Det er derfor viktig at kompetanse i dette opparbeides hos både lærere, skoleledelse og helsepersonell. For å håndtere digital mobbing kreves det i tillegg kompetanse når det gjelder de medier som brukes, og hvordan de brukes. Jeg håper statsråden følger opp med å sørge for at slik kompetanse blir en del av både ny utdanning og ikke minst etterutdanningstilbudet.

Det andre sporet jeg vil kommentere, er kanaler for dialog med mobbeoffer og mobberne. Vi har tidligere diskutert mobbeombud som et alternativ, og vi snakker om skolens personale. Jeg tror vi vil oppleve at ingen av disse alternativene har særlig lav terskel for dem det gjelder. Den digitale verdenen som vi her omtaler som en ny utfordring, kan også være en løsning.

Jeg tror at nettopp dialog gjennom digitale medier kan være en løsning. Sist uke hadde jeg et møte her på Storting-

get med en engasjert og dyktig dame som gjerne vil hjelpe mobbeofrene. Derfor vil hun gjerne etablere et skikkelig lavterskeltilbud for dem som mobbes, med den forutsetning at det skal være fagpersonale som responderer. Statsråden fikk en liten folder om dette, og jeg håper vi sammen kan åpne noen dører det synes vanskelig å åpne for å få realisert et slikt prosjekt. Vi må finne de rette kanalene for å være et tilbud. Det er ikke lett å gå til noen og si fra. Vi har et ansvar for å legge til rette for det.

Jeg ser frem til videre oppfølging både i denne debatten og i oppfølgingssaker fra regjeringen, og håper vi kan ta konkrete grep som kan hjelpe flere – grep som kan resultere i at vi ser en bedring når det gjelder antallet mobbesaker.

Dagrun Eriksen (KrF) [13:22:36]: Det er nesten litt rørende å se alle interpellasjonene om mobbing i dag. Det kan tyde på at det er et litt undertrykt behov for å prøve å vise at også regjeringspartiene er opptatt av saken, kanskje et resultat av at de egentlig ikke liker å stemme ned alle de forslagene som opposisjonen har fremmet, og som kan bidra til økt bekjemping av mobbing. Jeg tror egentlig at det mange elever kunne ønske seg, var mer handling og mindre prat i kampen mot mobbing. De tre interpellasjonene har forskjellig tema, og det er en annen representant fra Kristelig Folkeparti som vil komme inn på digital mobbing.

I 2002 startet Bondevik II-regjeringen Manifest mot mobbing og lanserte sin nullvisjon. Bakgrunnen var en økende forekomst av mobbing i norske skoler og sterkt mediefokus på den negative utviklingen. Skoler ble tilbudt antimobbeprogram med dokumentert effekt. Mens mobbingen hadde økt med gjennomsnittlig 10 pst. i året i perioden 1995–2001, var mobbingen i 2004 redusert med 30 pst.

Flere undersøkelser som er lagt fram, også de siste årene, viser at utviklingen under de rød-grønne igjen har gått den gale veien. En landsomfattende undersøkelse ved Senter for atferdsforskning ved Universitetet i Stavanger viser at 28 000 elever fra 5. til 10. klasse blir mobbet hver uke. Det er 10 500 flere elever enn i 2004, og det utgjør 7,5 pst. av alle elevene i disse årsklassene.

Vi fra Kristelig Folkeparti mener at kampen mot mobbing i skolen må intensiveres, og den må pågå hele tiden. Ingen skal måtte behøve å grue seg til å gå på skolen på grunn av mobbing. Først og fremst skal mobbeproblemer gripes fatt i lokalt i samspill mellom elever, foreldre og skole. Men det er dessverre en del tilfeller der elev og foreldre ikke opplever at skolen i tilstrekkelig grad griper fatt i eller er i stand til å finne en løsning. Disse familiene må slippe å føre en kamp mot systemet i tillegg til de utfordringene de allerede har. Derfor vil Kristelig Folkeparti ha et mobbeombud i hvert fylke. Mobbeombudet skal være både elevenes og foreldrenes talerør og en ressurs i den løpende innsatsen mot mobbing, og når problemet ikke kan løses lokalt.

I Sverige har de et sentralt plassert barne- og elevombud som hjelper mobbede å nå fram i rettssystemet, og som pålegger kommunene å betale erstatning hvis det viser

seg at de har forsømt seg. Kristelig Folkeparti ønsker at en sånn modell kan brukes også av de lokale ombudene ute i fylket med sanksjonsmulighet.

NIFU kom med en ganske kraftig påstand om at anti-mobbeprogram ikke har en effekt. I ettertid er det blitt slått fast at den konklusjonen er på et meget sviktende grunnlag. Blant annet kan vi lese i en artikkel skrevet av Anne Arnesen, Wilhelm Meek-Hansen og Terje Ogden på Dagsavisens debattsider:

«Men det er uforståelig at Utdanningsdirektoratet underkjenner verdien av tiltak som bygger på og er evaluert gjennom forskning på et så tynt grunnlag som konklusjonene i NIFU-rapporten.»

I tillegg til at direktoratet da ville konkludere med å trekke tilbake bevilgninger til disse programmene foreslås det også å tone ned betydningen av direktoratets promotering av programmene. Det første har statsråden prisverdig avvist. Når det gjelder det siste, er jeg ganske sjokkert over hva statsråden har latt direktoratet gjøre.

Bondevik-regjeringen tilbød, som sagt, skolene et anti-mobbeprogram med dokumentert effekt. La meg vise til hvordan dette har blitt brukt når det gjelder ett av programmene.

Siden starten i 2003 har 375 skoler deltatt i Zero-programmet, fordelt slik på hvert år: I 2003 175 skoler og i 2004 100. Så kom Stoltenberg-regjeringen i 2005. Da var det plutselig nede i 41 skoler, og i 2006 elleve. I 2007 var det en liten økning på 20 skoler. I 2008 var det syv skoler, i 2009 tolv og i 2010 ni. Våren 2011 ser det ut til at det er fem nye skoler, kanskje noen flere, som starter, for det er ikke alle som helt har bestemt seg ennå.

Men så kommer jeg til det som sjokkerer meg: Helt siden 2003, bortsett fra i år, har Utdanningsdirektoratet hvert år invitert skolene til å delta i Olweus-programmet og Zero. Det ble sendt en forespørsel til Utdanningsdirektoratet om de kunne gjøre det også i år, men det fikk man ikke noen respons på.

Sjokket blir ikke mindre når vi vet at Stortinget vedtok enstemmig i Innst. S. nr. 262 for 2008–2009 etter forslag fra Kristelig Folkeparti:

«Stortinget ber Regjeringen utarbeide forslag til hvordan det på best mulig måte kan innføres antimobbeprogram eller en handlingsplan mot mobbing ved alle skoler.»

Dette er ikke måten å bekjempe mobbing på. Jeg forventer også at statsråden tar tak i denne saken, og at Utdanningsdirektoratet igjen tilbyr disse antimobbeprogrammene ute på skolene, spesielt siden de har en dokumentert effekt.

Elisabeth Aspaker (H) [13:27:59]: For et par uker siden hadde jeg et sterkt møte med ungdomsbedriften TØFF, sju jenter fra en videregående skole i Trondheim som hadde som forretningsidé å reise rundt til ungdomsskoler og holde foredrag om hvordan det er å være mobbeoffer. To av jentene hadde selv opplevd alvorlig og vedvarende mobbing på ungdomsskolen, uten at skolen hadde greid å sette en stopper for det. Læreren og skoleledelsen hadde bagatellisert det, og jentene slapp ikke fri fra mob-

bingen før de kom på videregående skole. Da fikk begge et nytt liv, og de bestemte seg for å stå fram. Det er modig gjort å fortelle sin historie om hvor tøft de hadde hatt det på ungdomsskolen.

Jentene fortalte om stor suksess med foredragene. De hadde kontrakt med Trondheim kommune om å besøke en rekke ungdomsskoler i kommunen, og de fortalte om sine tidligere mobbere som hadde tatt kontakt og bedt om unnskyldning. De fortalte også om ungdomsskoleelever i dag – når de var rundt på ungdomsskolene – som tok kontakt i ettertid, som fremstilte seg selv, eller så seg selv i rollen som passive mobbere, og som lovte at de skulle ta et oppgjør med seg selv og endre sin egen atferd.

Det er vanskelig ikke å bli berørt av disse jentenes historie. Jeg blir stadig sterkere overbevist om at vi ikke har det nødvendige riset bak speilet for at lærere, skoleledere og kommuner skal gripe inn og ta alvorlig mobbing, og ofrene, på alvor.

Jeg er helt enig med representanten Aasen i at det er en fallitterklæring når mobbeofre skifter skole. På den andre siden har jeg også stor forståelse for foreldrene som ikke kan se på at ungene deres nesten går til grunne fordi skolen ikke makter å stoppe mobbing. Vi vet at elever som mobbes, tappes for krefter, mister konsentrasjon og evne til læring. Da er det høyst forståelig at noen går til det skritt å skifte skole, når skolen ikke greier å rydde opp i slike forhold.

Regjeringen har gitt et oppdrag til juridisk ekspertise ved Universitetet i Oslo – å utrede bl.a. sanksjonsmuligheter i forbindelse med mobbeovergrep og en ordning med mobbeombud. Høyre imøteser med forventning resultatet av den utredningen. Her er det tydelig at vi også bør se hen til Sverige og se på de sanksjonsmulighetene man der har lagt til rette for, som også representanten Aasen viste til i sitt innlegg.

Høyre har tidligere tatt til orde for mer aktiv bruk av konfliktrådene for å sette tydelige grenser og vise at mobbing får konsekvenser. I min forrige stortingsperiode satt jeg i justiskomiteen. Da besøkte jeg bl.a. konfliktrådet i Sør-Trøndelag, som har gjort gode erfaringer med nettopp å ta mobbesaker inn i konfliktrådet. De arrangerte stormøter der alle de involverte, både mobberne og ofrene, fikk møte støttepersoner, og hvor man faktisk greide å løse opp i det som hadde vært svært fastlåste saker. Det må vi lære av. Vi må også bidra til at konfliktråd andre steder i Norge kan greie å løse slike konflikter.

Høyre har også tro på en tanke om å knytte politikontakter til skoler og å trekke også politiet inn i mobbeforebyggende arbeid. I mange henseende kan det se ut som at lærerne og skolene trenger andre autoriteter å støtte seg på for å understreke alvorret i situasjonen, slik at mobberne kan se at det er noen som ser, og som også er i stand til å fortelle noe om konsekvensene når man går over alle grenser.

Mobbemanifestet er viktig for å skape større bevissthet når det gjelder viktigheten av å bekjempe mobbing, men jeg vil advare mot at noen da kan tro at jobben er gjort. Det er jo da jobben begynner. Jeg er litt uenig med representanten Aksel Hagen, som mener at det bør lages

ytterligere manifest lokalt. Jeg tror det viktige nå ikke er mer papir, men mer inngripen når mobbing skjer.

Skal vi lykkes i antimobbearbeidet, må også alle voksne gå foran med gode eksempler, enten det er på facebook-profiler, på Twitter, på fotballtribunen, eller det er rundt middagsbordet. Voksnes holdning og handlinger spiller en rolle dersom vi skal bekjempe mobbing og fremstå som positive rollefigurer.

Kjell Ingolf Ropstad (KrF) [13:33:16]: Først vil jeg få takke interpellantene for å ta opp et viktig tema. Kampen mot mobbing er en kamp som vi ikke kan glemme, og en kamp som vi ikke kan tape. Så vil jeg også si at jeg er glad for at regjeringen nå har fulgt opp Bondevik II-regjeringens mobbemanifest, og også viser nulltoleranse overfor digital mobbing. Det er digital mobbing jeg har lyst til å fokusere på i mitt innlegg.

Digital mobbing er et komplekst og dessverre voksende problem. Det at det har skjedd en enorm utvikling på veldig kort tid, gjør dette til en enda større utfordring for mange voksne. Barn er rett og slett flinkere enn mange voksne til å bruke data og mobil. En undersøkelse som ble utført av Telenor, viser at én av tre foreldre opplever at de har liten eller svært liten grad av kontroll over barnas bruk av mobil og Internett. Dette gjør at mobbing som skjer via nettopp Internett eller mobil, er lettere å skjule og ofte vanskeligere å ta tak i, når de voksne ikke vet hva som foregår på disse arenaene.

Mobberer trenger ikke lenger å stå ansikt til ansikt med mobbeofferet. Den som mobber, må ikke lenger se fortvilelsen hos den andre. Dette gjør at de stygge kommentarene ofte blir verre enn ved tradisjonell mobbing. Når det i tillegg er mulig å sende anonyme meldinger, blir terskelen for å sende ut en stygg kommentar mye lavere. Terskelen blir lavere, og konsekvensene blir større. En annen undersøkelse utført av Telenor så sent som i januar i år viser at åtte av ti barn opplever at kommentarer som skjer skriftlig på nett, er like ille eller verre enn å få dem ansikt til ansikt. Det at «nettet fanger» det som blir lagt ut, øker hjelpeløsheten hos offeret, og følelsen av å være isolert blir verre.

Barn som utsettes for digital mobbing, har ingen fristeder. De er tilgjengelige så å si hele døgnet på alle typer digitale medier, noe som gjør at denne typen mobbing ofte oppleves verre enn tradisjonell mobbing. Det er ikke lenger bare på skolen barna må møte mobberne, mobberne kan også nå dem hjemme på soverommet eller når de er på ferie. Alle arenaer barna er på i hverdagen, blir nå utrygge, noe som gjør at digital mobbing kan få svært alvorlige konsekvenser for barnas utvikling videre.

Kampen mot digital mobbing må derfor kjempes på mange arenaer. Vi som er voksne og ikke alltid skjønner hva som foregår når barna sitter med dataen eller mobilen, må engasjere oss og sette oss inn i denne verdenen.

Jeg mener at en viktig nøkkel i dette arbeidet er nettopp foreldrene. Som nevnt tidligere opplever foreldre ofte en hjelpeløshet overfor det som de har liten kunnskap om. Dette er det naturlig at skolen kan ta tak i og hjelpe foreldrene med. Lærerne må få økt kompetanse på te-

maet, slik at de lettere oppdager denne skjulte formen for mobbing. Kristelig Folkeparti er opptatt av et godt hjem-skole-samarbeid. Når det kommer til digital mobbing, tror jeg at et tett samarbeid mellom foreldrene og skolen kan være nøkkelen.

Det trengs å gjøre grep både på skolen og hjemme. Da er det viktig at foreldrene for det første vet hva som skjer, og, for det andre, hvordan man kan håndtere det. Organisasjoner som f.eks. Barnevakten jobber mye med dette og har utarbeidet programmer som skal hjelpe både skole og foreldre til å ta tak i problemet.

Digital mobbing hindres ikke ved å nekte barna å bruke data. På samme måte som ved tradisjonell mobbing må barna læres opp i å ha respekt for hverandre og at slike handlinger ikke er tillatt, heller ikke på nett. Samtidig må barna opplæres i nettvett, både når det kommer til hva man kan legge ut om seg selv, og hva man kan si og legge ut om andre. Barna må gjøres bevisste på hvor alvorlig en stygg kommentar under et bilde på Facebook kan være. Tilgjengeligheten til digitale medier og enkelheten i å sende en stygg melding eller legge ut noe på nett gjør at det for mange barn kan oppleves som mindre alvorlig. Kommentarer som av sender er ment mer som en spøk, kan oppfattes av mottaker som sårende. Skole og foreldre må tørre å engasjere seg i denne ukjente verdenen og settes i stand til å prate med barna om konsekvensene av mobbing, ikke bare i skolegården, men også på nett og mobil.

Marianne Aasen (A) [13:37:53]: Dette har vært en veldig bra debatt, synes jeg. Det er ikke mulig å kommentere alt. Hensikten er nettopp også å få fram veldig mange ulike synspunkter, rett og slett fordi dette er et så omfattende og komplisert tema.

Jeg har lyst til å ta fatt i initiativet til Bondevik, som jeg mener var veldig prisverdig, som i 2002 med Manifest mot mobbing løftet opp dette temaet på den nasjonale dagsordenen på en måte som ingen hadde gjort før. På en måte forvalter vi den arven videre, og jeg synes den nåværende regjering gjør det på en utmerket måte, men hvor vi fortsatt må holde et trykk, for jeg tror det også er en del av historien at det er et politisk trykk på det ute i skolene. At det er mye omtale i mediene om det, medfører i seg selv bevissthet både hos barn og unge og hos alle dem som har med barn og unge å gjøre – skolene, idrettsbevegelsen og alle andre områder hvor man har med barn og unge å gjøre.

Så mener jeg også at det er et godt poeng og vel dokumentert at hvis man har et godt læringsmiljø hvor barn har faglige utfordringer i timen, både de flinke og de svake, de i midten og absolutt alle, er det mindre mobbing og plaging – altså hvis de har det interessant og spennende, og hvis det i tillegg er sånn at skolehverdagen i friminuttene også er meningsfylt. Det er mange som går og slenger i en skolegård, som er ganske kjedelig designet, med flat asfalt og ikke noe å gjøre. Da kommer ideene om å plage andre som et godt alternativ – dessverre.

Så vil jeg også si til det med klasseledelse at det er kjempeviktig at vi fokuserer på det i utdanningen av lærere. Flere har vært inne på ro og disiplin og orden i timen.

Det gjør det mye mer uoversiktlig, ikke minst for å evne å oppdage mobbing når det er veldig mye uro.

Det er nevnt det med å få andre autoriteter inn, alt fra politi, konfliktråd og programmer til Kjetil & Kjartan. De har ikke vært nevnt her, men det er også et bra tiltak som skjer i regi av Utdanningsdirektoratet, som også kan brukes av skolene og mobbe-/elevombudene. Jeg tror vi må tenke i et bredt spekter og ta i bruk mye av den kompetansen som flere har nevnt.

Så vil jeg også takke statsråd Kristin Halvorsen for en god og bred gjennomgang og en helhetlig tilnærming til det, som jeg synes er veldig bra.

Til slutt: Det går nå en film på kino som heter Jørgen + Anne = sant. Den handler veldig mye om forelskelse hos små barn, men den handler også om konflikter mellom barn som kan utarte seg litt, og som kan være litt traurig. Den anbefaler jeg å se. Det er en veldig god film. I tillegg er det en scene der som er vond å se på. Den handler om noe som fortsatt foregår på skolene, og det er å velge ut i gymmen, at man kan velge lag. Det foregår i stor grad i norsk skole. Jeg skjønner ikke hvorfor det er sånn. Der har lærerne en ting å gripe fatt i.

Aksel Hagen (SV) [13:41:07]: Som representant for ytterste venstre, som Kristin Halvorsen omtalte oss, vil jeg takke for debatten og for svaret. Det er mye enighet. Noen opposisjons- og posisjonsmarkeringer må det jo være i slike debatter, f.eks. om dette med «Fakta på bakken» og litt om ulike undersøkelser. Den breieste elevundersøkelsen viser, for å si det på den måten, at det er mer enn nok av mekling, og at det er omtrent status quo og har vært det de siste åra. Det er altfor mye, og det er hovedpoenget her.

Når det gjelder dette med at forskning eller undersøkelser viser at det er vanskelig å måle effekt av programmer og planer, tror jeg ikke vi skal få for mye panikk rundt det. Dette er veldig vanskelig å måle generelt. Det ser vi på mange områder, bl.a. ut fra at en del føler at når slike programmer kommer, så er de så godt i gang at de ikke har behov for å ta i bruk det hjelpemiddelet som ligger i slike programmer, og med rette kan si at de får det til like godt om de ikke bruker slike programmer. Jeg synes det er greit at slike utsagn kommer. Så vet vi at dette kommer til å fortsette, for det har vi jo fått klar beskjed om.

Så litt til dette med ytterligere manifest, som Elisabeth Aspaker påpekte. Det var godt ment fra min side. Det går på at jeg er overbevist om at vi ikke får en mobbefri skole hvis samfunnet rundt mobber. Derfor må dette løses i samhandling med samfunnet. For å ta det enda litt videre, som jeg prøvde i innlegget mitt, kan nettopp det at skolen tar en lederposisjon ved å sette det på dagsordenen i lokalsamfunnet, hjelpe lokalsamfunnet, og det kan også indirekte hjelpe skolen på en god måte med å ta opp sine egne interne problemer, særlig digital mobbing. For de elevene som befinner seg i skolen, er jo Internett-innfødte, som flere har vært inne på i innleggene her. De skjønner i større grad hva digitale medier er, og kan slik sett, nettopp når det gjelder mobbing i de samme mediene, være de beste til å lære oss andre som er på utsida av skolen, hva som

foregår, og i neste omgang hva vi skal gjøre for å redusere det.

Så har jeg, som Marianne Aasen, veldig sans for den breie tilnærminga som går på det totale læringsmiljøet og det psykososiale miljøet. Våre ambisjoner skal ikke først og fremst være å bli kvitt et problem, men det skal være at vi helhetlig sett forbedrer et læringsmiljø og på den måten blir kvitt dette mobbeproblemet. Så alt vi gjør på ulike områder for å gjøre skolen vår bedre, vil på ulike måter bidra til å redusere mobbeproblemet.

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [13:44:16]: Jeg har også lyst til å takke for en god debatt. Jeg vil takke kunnskapsministeren for den redegjørelsen hun har hatt, og for alle de tiltakene som faktisk nå er igangsatt, og som ruller og går. Jeg har også lyst til at vi skal legge oss på minne at det faktisk kommer en utredning om bl.a. dette mobbeombudet. Vi må ha litt tålmodighet, litt is i magen, mener jeg, og høre hva de sier før vi konkluderer der.

Jeg opplever at det er stor enighet. Jeg tror det er en styrke for saken at vi er tverrpolitisk enige om at vi ønsker å jobbe mot mobbing. At vi på den rød-grønne sida nå har reist tre interpellasjoner om mobbing, tror jeg bare må være en oppmuntring for opposisjonen til å reise flere saker om mobbing, slik at vi kontinuerlig kan ha denne saken til debatt og veksle litt på med hensyn til hvem det er som reiser de ulike sakene. Det er vel ikke vanlig egentlig å oppfordre opposisjonen til debatt, men jeg syns dette er en veldig, veldig viktig sak, der jeg tror vi har et felles mål.

Jeg hadde egentlig notert meg at det som for det første er viktig i mobbesaker, er langsiktig arbeid. For det andre og for det tredje er også langsiktig arbeid viktig, tålmodighet, og at vi har tro på at vi lykkes. Jeg tror det er viktig at vi helt fra barnehagen av har kampen mot mobbing innebygd i alt som skjer – fra pedagogene og de barnehageansatte og til skolen.

Jeg mener at det handler om at vi må ha tydelige voksne for å unngå mobbing. Jeg mener at vi skal ha en ambisjon om å bli kvitt mobbing, at den aldri vil oppstå. Men da må vi – både foreldre og ansatte – være tydelige voksne. Unger må få vite hva som er riktig, og hva som er galt. Vi må bli flinkere til å respondere på positiv atferd; det er lettere som pedagog enn som forelder. Det er mye lettere å være flink pedagog og rose det som er positivt i klasserommet, enn det er å være forelder når du kommer hjem og er litt sliten og ungen ikke vil spise opp maten sin. Da er det vanskelig å si: Det var fint at du spiste den lille erten der, i hvert fall. Det er en vanskelig jobb, men den er utrolig viktig.

Så skal vi være konsekvente. Har vi sagt en ting, må det få en konsekvens. Så er det utrolig viktig at vi bidrar til å gi ungene et positivt sjølbilde. Det høres ut som følerier, men det tror jeg er utrolig viktig. De må bli trygge på seg sjøl, og trygge unger trenger ikke å mobbe.

Når det gjelder dette med digital mobbing og mobbing generelt, er unger lure. Det gjelder bare at vi må være lurere enn dem. – Jeg tror jeg stopper der.

Statsråd Kristin Halvorsen [13:47:27]: Jeg vil gjerne istemme takken for en bred og god debatt. Jeg tror de fleste av elementene for å bekjempe mobbing har vært tatt opp.

Jeg har gjerne lyst til å starte oppsummeringen med å gi ros til det initiativet som den forrige regjering tok i 2002 i forbindelse med Manifest mot mobbing. De tiltakene vi nå har satt inn i kampen mot mobbing, er flere enn dem man startet med i 2002 – og det skulle på en måte bare mangle, for hvis det er behov for flere tiltak og bredere innsats, må vi bare stille opp med det. Jeg tror vi nå har en bredde av tiltak, et fokus nasjonalt og lokalt, med en blanding av arbeid for bedre læringsmiljø og innsats i forhold til mobbing som gir et godt utgangspunkt for at vi skal lykkes bedre. Den største undersøkelsen vi har om dette, nemlig Elevundersøkelsen, viser ingen økning av mobbing, men den viser heller ikke noen nedgang.

Samtidig er det et par ting vi ikke har full klarhet i. Hvis man f.eks. opplever mobbing ukentlig i norsk skole – og det er ca. én av 20 elever som gjør det – og det er en mobbesituasjon som løses i løpet av 14 dager fordi voksne, ansvarlige mennesker rundt dem tar affære, griper inn, snakker med dem som mobber, og med dem som mobbes, og får ordnet opp i det, er det en ubehagelig opplevelse. Hvis det varer i årevis, kan det prege resten av livet til vedkommende person. Så vi snakker om mange lag når det gjelder hvor stor alvorlighetsgraden er.

Det vi vet om skoler som har lite mobbing, er at de har en tydelig ledelse, og at de lykkes på mange andre områder også. Det er i veldig stor grad slik at det er sammenheng mellom en tydelig ledelse, fra rektor til lærere, fra lærerne i klassene, hvor det er systemer og kontroll, og hvor alle har den tryggheten at de vet hva som er akseptabelt, og hva som ikke er akseptabelt, og hva som er konsekvensen av de handlingene de gjør.

Det er riktig at vi har fått en rapport fra NIFU STEP om mobbeprogrammene og deres virkning, men det er ikke sikkert at man har en tilstrekkelig god belysning av mobbeprogrammenes virkning hvis man bare sammenligner skoler med og skoler uten mobbeprogrammer. Det kan være slik at noen som har hatt betydelige mobbeproblemer, f.eks. har brukt Zero eller Olweus' program og hatt et veldig godt hjelpemiddel til å få redusert mobbingen på sin skole. Så her må vi ha en nyansert holdning til hva som virker, og hva som ikke virker. Vi har gode forskningsbaserte programmer som vi vet virker, men vi vet at det som er suksesskriterium nummer én, er ikke om man benytter program eller ikke; det er om man jobber systematisk over tid. Og det skal alle skoler gjøre.

Presidenten: Da er sakene nr. 13, 14 og 15 ferdigbehandlet.

Etter at det var ringt til votering, uttalte

presidenten: Stortinget går nå til votering.

Sak nr. 1 har vi allerede votert over; statsministerens redegjørelse er vedlagt protokollen.

Votering i sak nr. 2

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt vedtak til

L o v
om endringer klimavoteloven

I

I lov 17. desember 2004 nr. 99 om kvoteplikt og handel med kvoter for utslipp av klimagasser gjøres følgende endringer:

§ 1 skal lyde:

§ 1 (*lovens formål*)

Formålet med denne loven er å begrense utslippene av klimagasser på en kostnadseffektiv måte gjennom et system med kvoteplikt for utslipp av klimagasser og fritt omsettelige utslippskvoter.

Loven gjelder med de begrensninger som måtte følge av folkerettslig sedvane eller overenskomst som binder Norge.

§ 2 skal lyde:

§ 2 (*lovens stedlige virkeområde*)

Loven gjelder for utslipp av klimagasser

- a) *i riket, unntatt på Svalbard,*
- b) *fra virksomhet på Norges kontinentalsokkel,*
- c) *fra luftfartsaktiviteter innen EØS-området,*
- d) *fra luftfartsaktiviteter til og fra EØS-området, samt*
- e) *fra luftfartsaktiviteter til, fra og på Norges kontinentalsokkel.*

Kongen kan bestemme at loven skal gjelde for Svalbard, samt gi nærmere bestemmelser om lovens stedlige virkeområde ellers.

§ 3 skal lyde:

§ 3 (*utslipp som omfattes av denne loven*)

Loven gjelder utslipp av CO₂ i forbindelse med

- a) energiproduksjon
- b) raffinering av mineralolje
- c) produksjon av koks
- d) produksjon og bearbeiding av jern og stål, herunder røsting og sintring av jernmalm
- e) produksjon av sement, kalk, glass, glassfiber og keramiske produkt
- f) produksjon av papir, papp og papirmasse fra tre eller andre fibermaterialer
- g) *luftfartsaktiviteter*

Loven gjelder likevel ikke for utslipp fra forbrenning av biomasse og fra energiproduksjon som nevnt i første ledd bokstav a ved forbrenning av farlig avfall og vedforbrenning av avfall i avfallsforbrenningsanlegg.

Kongen kan i forskrift gi bestemmelser om at utslipp omfattet av første ledd fra produksjonsenheter med kapasitet under en fastsatt grense skal være unntatt fra denne lov, herunder bestemmelser om at flere produksjonsenheter som står i nær driftmessig eller fysisk sammenheng skal vurderes under ett ved beregningen av kapa-

siteten. *Kongen kan i forskrift også gi bestemmelser om at visse transportaktiviteter, herunder transportaktiviteter som ikke overstiger visse aktivitets- eller utslippsgrenser, skal være unntatt fra denne lov.*

Kongen kan i forskrift gi bestemmelser om at utslipp av CO₂ fra virksomhet eller aktiviteter som ikke er nevnt i første ledd og utslipp av andre klimagasser enn CO₂ fra andre nærmere angitte virksomheter eller aktiviteter skal være omfattet av denne loven, herunder gi andre regler om tildeling av vederlagsfrie kvoter enn det som følger av loven her for virksomheter og sektorer som inntas i kvotesystemet i medhold av bestemmelsen.

Kongen kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om hvilke kvotepliktige luftfartøysoperatører som skal forholde seg til norske administrerende myndigheter.

§ 4 skal lyde:

§ 4 (*kvoteplikt*)

Den som driver virksomhet eller utfører aktiviteter som nevnt i § 3 eller i forskrifter gitt i medhold av loven, er kvotepliktig etter denne lov og må innlevere kvoter tilsvarende sine kvotepliktige utslipp i samsvar med bestemmelsene i § 13. *For virksomheter som omfattes av forurensningsloven kreves i tillegg tillatelse etter forurensningsloven § 11. For luftfartøysoperatører kreves en godkjent plan for overvåking av utslipps- og aktivitetsdata. Dersom den kvotepliktige etter første punktum ikke lar seg identifisere, skal eieren av luftfartøyet anses som kvotepliktig for utslipp som nevnt i § 3 bokstav g.*

Kongen kan i forskrift gi bestemmelser om betaling av gebyr for godkjenning av overvåkingsplaner etter første ledd.

§ 5 skal lyde:

§ 5 (*søknad om utslippstillatelse og kvoter*)

Virksomheter som omfattes av forurensningsloven, som er kvotepliktige etter denne loven, og som ikke allerede har særskilt utslippstillatelse etter forurensningsloven § 11 annet ledd, må søke om slik tillatelse innenfor en frist fastsatt av Kongen for å få søknaden behandlet innen 1. januar 2008. Virksomhet som er berettiget til vederlagsfrie kvoter for 2008–2012 etter bestemmelsene i § 7 første ledd må søke om dette innen den samme fristen for å komme i betraktning ved tildelingen av disse kvotene. Søknaden må inneholde de opplysningene som er nødvendige for å vurdere hvor mange kvoter som skal tildeles etter § 8. Forurensningsmyndighetene kan i det enkelte tilfellet fastsette hvilke opplysninger eller undersøkelser søkeren må sørge for.

Luftfartøysoperatører som er berettiget til vederlagsfrie kvoter etter § 8 a må fremme søknad om tildeling innenfor en frist fastsatt av Kongen for å komme i betraktning ved tildelingen av disse kvotene. Søknaden må inneholde de opplysningene som er nødvendige for å vurdere hvor mange kvoter som skal tildeles, herunder opplysninger om den aktuelle operatørens verifiserte tonn-kilometerdata for 2010.

Departementet kan gi forskrift om saksbehandlingsregler til utfylling av reglene i tjenesteloven for søknad om

tildeling av vederlagsfrie kvoter og for godkjenning av den kvotepliktiges rapportering av klimagassutslipp etter § 17, herunder om saksbehandlingsfrist og rettsvirkninger av fristoverskridelse. Unntak fra tjenesteloven § 11 annet ledd kan bare gjøres når det er begrunnet ut fra tvingende allmenne hensyn, herunder hensynet til privatpersoners beskyttelsesverdige interesser.

§ 6 skal lyde:

§ 6 (*fastsettelse av det samlede antallet kvoter*)

Kongen fastsetter det samlede antallet kvoter som tildeles for perioden 1. januar 2008 til 31. desember 2012 til virksomheter som omfattes av forurensningsloven.

EØS-komiteen fastsetter det samlede antall kvoter som tildeles luftfartøysoperatørene som omfattes av det europeiske kvotesystemet.

Kongen kan gi nærmere bestemmelser om organiseringen og gjennomføringen av salg av kvoter omfattet av § 6.

§ 7 skal lyde:

§ 7 (*tildeling av kvoter vederlagsfritt for perioden 2008 til 2012*)

Vederlagsfrie kvoter for perioden 1. januar 2008 til 31. desember 2012 tildeles etter følgende prinsipper:

- a) Landbasert virksomhet som ikke er underlagt lov om avgift på utslipp av CO₂ i petroleumsvirksomhet på kontinentalsokkelen og som har fått utstedt særskilt utslippstillatelse etter forurensningsloven § 11 annet ledd før notifiseringen av den norske tildelingsplanen, skal tildeles vederlagsfrie kvoter i henhold til § 8. Ved tildelingen kan det tas særlig hensyn til anlegg som reduserer samlede utslipp av klimagasser gjennom å utnytte overskuddsgass fra landbasert industri som ikke er regulert gjennom kvotesystem eller avgift.
- b) *Luftfartøysoperatører tildeles kvoter vederlagsfritt i henhold til § 8 a første ledd.*
- c) *Annen kvotepliktig virksomhet skal ikke tildeles vederlagsfrie kvoter for perioden 1. januar 2008 til 31. desember 2012.*

Det settes av en kvotereserve for vederlagsfri tildeling til høyeffektive kraftvarmeverk. Kongen gir nærmere bestemmelser om størrelsen på denne reserven, hvilke typer virksomheter som kan søke og øvrige kriterier som skal ligge til grunn for tildelingen etter dette ledd.

§ 8 overskriften skal lyde:

§ 8 (*tildeling av kvoter vederlagsfritt til virksomheter som omfattes av forurensningsloven*)

Ny § 8 a skal lyde:

§ 8 a (*tildeling av kvoter vederlagsfritt til luftfartøysoperatører*)

For perioden 1. januar 2012 til 31. desember 2012 tildeles luftfartøysoperatørene kvoter vederlagsfritt ut fra operatørens verifiserte tonn-kilometerdata for 2010 sammenholdt med en felleseuropeisk referanseverdi (kvoter per verifiserte tonn-kilometer) fastsatt av EU-kommisjonen, som innlemmet i EØS-avtalen. Vedtak om tildeling

av kvoter til operatører administrert av Norge fattes av forurensningsmyndigheten senest 31. desember 2011.

For perioden 1. januar 2013 til 31. desember 2020 tildeles luftfartøysoperatørene kvoter vederlagsfritt ut fra operatørens verifiserte tonn-kilometerdata for 2010 sammenholdt med en felleseuropeisk referanseverdi (kvoter per verifiserte tonn-kilometer) fastsatt av EU-kommisjonen, som innlemmet i EØS-avtalen. Tildelingen skal fordeles på antall år i perioden. Vedtak om tildeling av kvoter til operatører administrert av Norge fattes av forurensningsmyndigheten senest 31. desember 2011.

Ny § 8 b skal lyde:

§ 8 b (*kvoterreserve forbeholdt luftfartøysoperatører*)

Luftfartøysoperatører som starter kvotepliktige aktiviteter etter den 31. desember 2010, eller kvotepliktige luftfartøysoperatører hvis gjennomsnittlige tonn-kilometerdata øker med mer enn 18 prosent per år i perioden 2010 til 2014, kan innen en frist fastsatt av forurensningsmyndigheten søke om tildeling av vederlagsfrie kvoter fra en felleseuropeisk kvotereserve forbeholdt luftfartsaktiviteter. Antall kvoter i reserven skal tilsvare 3 prosent av den felleseuropeiske samlede kvotemengden. Den nye eller økte aktiviteten kan ikke være en videreføring av en aktivitet tidligere utført av en annen operatør. Vedtak om tildeling av kvoter til operatører administrert av Norge fattes av forurensningsmyndigheten senest 30. september 2016. Kvoter tildeles vederlagsfritt fra reserven ut fra operatørens verifiserte tonn-kilometerdata for 2014, eventuelt økning i verifiserte tonn-kilometerdata fra 2010 til 2014, sammenholdt med en felleseuropeisk referanseverdi (kvoter per verifiserte tonn-kilometer) fastsatt av EU-kommisjonen, som innlemmet i EØS-avtalen.

Kongen kan i forskrift gi utfyllende bestemmelser om kvotereserven forbeholdt luftfartsaktiviteter.

§ 9 skal lyde:

§ 9 (*utdeling av kvoter*)

Forurensningsmyndighetene deler hvert år ut det antallet kvoter den enkelte kvotepliktige er berettiget til etter vedtak i medhold av § 8 eller § 8 a. Utdelingen av kvoter skjer ved at forurensningsmyndighetene innen 28. februar hvert år underretter Det norske registeret for klimakvoter om at et angitt antall kvoter skal overføres til den kvotepliktiges konto i registeret. *Utdeling av kvoter etter § 8 b finner sted senest 28. februar 2017.*

Dersom den kvotepliktige har fått utdelt et større antall kvoter enn det vedkommende er berettiget til i henhold til vedtak om tildeling av kvoter etter §§ 8, 8 a eller 8 b, skal forurensningsmyndighetene underrette Det norske registeret for klimakvoter om at overskytende kvoter skal slettes fra vedkommendes konto. Før forurensningsmyndighetene underretter Det norske registeret for klimakvoter om sletting, skal den kvotepliktige varsles og gis anledning til å uttale seg innen en nærmere angitt frist, med mindre vedkommende allerede på annen måte har hatt rimelig anledning til å uttale seg, varsle av andre grunner må anses åpenbart nødvendig, eller det er grunn til å frykte at det vil vanskeliggjøre slettingen.

§ 10 skal lyde:

§ 10 (*meldeplikt*)

Kvotepliktige virksomheter som omfattes av forurensningsloven skal gi melding til forurensningsmyndighetene dersom virksomheten forventer å ha eller har hatt lengre driftsstans eller er besluttet nedlagt. For andre kvotepliktige aktiviteter skal det gis melding til forurensningsmyndighetene dersom aktiviteten besluttes nedlagt.

§ 13 skal lyde:

§ 13 (*plikt til å overføre kvoter til oppgjør*)

Den kvotepliktige skal innen 30. april hvert år overføre et antall kvoter som svarer til virksomhetens eller operatørens rapporteringspliktige utslipp det foregående året, til en nærmere angitt oppgjørskonto i registeret. *Virksomheter som er omfattet av forurensningsloven kan ikke levere kvoter som er utstedt til luftfartøysoperatører etter § 6 annet ledd som oppgjør for kvoteplikt. Luftfartøysoperatører kan levere både kvoter som er fastsatt etter § 6 første ledd og etter § 6 annet ledd som oppgjør for kvoteplikt.*

Dersom den kvotepliktige ikke innen fristen etter første ledd har satt inn et tilstrekkelig antall kvoter på oppgjørskontoen, skal den kvotepliktige innen 1. mai året etter at oppgjør i medhold av første ledd skulle ha funnet sted, plassere kvoter på den angitte oppgjørskontoen svarende til underskuddet fra det tidligere året. I tillegg skal det ilegges overtredelsesgebyr etter § 21.

§ 17 skal lyde:

§ 17 (*forurensningsmyndighetenes kontroll*)

Forurensningsmyndighetene kontrollerer og godkjenner den enkelte kvotepliktiges rapportering av klimagassutslipp etter § 16. *Forurensningsmyndighetene kontrollerer og godkjenner den enkelte luftfartøysoperatørens rapportering av tonn-kilometerdata etter § 5 annet ledd. Godkjenningen av utslippsrapporten og luftfartøysoperatørens tonn-kilometerdata er et enkeltvedtak.*

Kongen kan i forskrift eller enkeltvedtak bestemme at den kvotepliktiges utslippsrapport og luftfartøysoperatørers tonn-kilometerdata skal verifiseres av en uavhengig tredjepart før innlevering. Kongen kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om krav til og akkreditering av verifikasjonsinstans, herunder om utarbeidelsen og innholdet av verifikasjonserklæringer.

Kongen kan i forskrift fastsette at omkostninger i forbindelse med forurensningsmyndighetenes kontroll etter denne bestemmelsen skal dekkes av den kvotepliktige.

Ny § 17 a skal lyde:

§ 17 a (*internkontroll*)

Forurensningsmyndigheten kan gi forskrifter om internkontroll og internkontrollsystemer for å sikre at krav fastsatt i eller i medhold av denne lov overholdes.

§ 21 skal lyde:

§ 21 (*overtredelsesgebyr*)

Dersom den kvotepliktige ikke har overholdt sine forpliktelser etter § 13 første ledd, ilegges forurensningsmyn-

dighetene et overtredelsesgebyr til statskassen. Overtredelsesgebyret skal tilsvare 100 euro på forfalltidspunktet for hvert tonn rapporteringspliktig klimagassutslipp som det ikke er plassert kvoter for på den angitte oppgjørskontoen i henhold til § 13 første ledd. Gebyret forfaller til betaling 14 dager etter påkrav. Ved forsinket betaling skal det betales renter etter lov 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling m.m. Vedtak om overtredelsesgebyr er tvangsgrunnlag for utlegg. Kongen kan i forskrift endre størrelsen på overtredelsesgebyret.

Informasjon om hvem som er ilagt overtredelsesgebyr og omfanget av overtredelsen skal gjøres tilgjengelig for offentligheten.

Ny § 21 a skal lyde:

§ 21 a (*driftsforbud for luftfartsaktiviteter*)

Kongen kan på begjæring av forurensningsmyndighetene fatte vedtak om driftsforbud innenfor EØS dersom en luftfartøysoperatør overtrer bestemmelsene om innlevering av kvoter i § 13, om rapportering i § 16 eller om overvåkings- og rapporteringsplan fastsatt i forskrift i medhold av loven her.

Kongen kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om vilkårene for å begjære driftsforbud og om krav til saksbehandlingen.

II

Loven trer i kraft straks med følgende unntak:

For luftfartsaktiviteter gjelder § 4 fra 1. januar 2012 og § 13 første ledd fra 1. januar 2013.

§ 21 a gjelder fra den tid Kongen bestemmer.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Votering:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli ført opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 3

Komiteen hadde innstilt:

Stortinget samtykker i deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av di-

rektiv 2008/101/EF av 19. november 2008 om inkludering av luftfart i klimavotesystemet (luftfartskvotedirektivet).

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 4

Presidenten: Det votes over forslag fra Fremskrittspartiet og Høyre fremsatt i Stortingets møte 21. mars 2011:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det overordnede ansvaret for plan- og bygningsloven legges til ett departement som vil ha en helhetlig tilnærming til lovens formål, slik at mange ulike samfunnshensyn blir veid mot hverandre på en god måte. Stortinget mener dette bør skje ved at forvaltningen av hele lov om planlegging og byggesaksbehandling av 27. juni 2008 (plan- og bygningsloven) samles hos Kommunal- og regionaldepartementet.»

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet og Høyre ble med 61 mot 42 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 14.00.42)

Votering i sak nr. 5

Presidenten: Det votes over forslag fra Fremskrittspartiet og Høyre fremsatt i Stortingets møte 21. mars 2011:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det lokale selvstyret styrkes i arealsaker, gjennom at bestemmelsene om nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging, statlige planretningslinjer og statlige planbestemmelser fjernes, at statens mulighet til å fremme innsigelse kun ut fra skjønn fjernes, samt at statlige myndigheter kun skal kunne overprøve dispensasjoner der det kan dokumenteres at dispensasjonen fra byggeforbudet klart vil gå utover allemannsretten i området.»

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet og Høyre ble med 61 mot 42 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 14.01.12)

Votering i sak nr. 6

Presidenten: Det votes over forslag fra Fremskrittspartiet og Høyre fremsatt i Stortingets møte 21. mars 2011:

partiet og Høyre fremsatt i Stortingets møte 21. mars 2011:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at begrepet «inngrepsfrie naturområder» ikke lenger skal tillegges vekt ved behandling av arealsaker i statlige forvaltningsorganer.»

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet og Høyre ble med 61 mot 41 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 14.01.38)

Votering i sak nr. 7

Presidenten: Det votes over forslag fra Fremskrittspartiet og Høyre fremsatt i Stortingets møte 21. mars 2011:

«Stortinget ber regjeringen i løpet av 2011 fremme en sak for Stortinget om en endring i Fylkesmannens oppgaver der disse innskrenkes til kun å omfatte legalitetskontroll for å ivareta enkeltmenneskers rettighet når det gjelder den kommunale forvaltningen og at kommunene holder seg innenfor vedtatte lover.»

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet og Høyre ble med 61 mot 41 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 14.02.06)

Votering i sak nr. 8

Presidenten: Det votes over forslag fra Fremskrittspartiet og Høyre fremsatt i Stortingets møte 21. mars 2011:

«Stortinget ber regjeringen i løpet av 2011 fremme en sak for Stortinget om overføring av forvaltningsmyndigheten over områder som er vernet med hjemmel i naturmangfoldloven til de berørte kommuner. Det forutsettes at Norges nasjonale mål og forpliktelser når det gjelder bevaring av artsmangfoldet, ligger fast.»

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet og Høyre ble med 60 mot 42 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 14.02.31)

Votering i sak nr. 9

Presidenten: Det votes over forslag fremsatt i Stortingets møte 21. mars 2011:

«Stortinget ber regjeringen legge frem en strategi som gjør det lettere å drive næringsutvikling og skape arbeidsplasser i kommuner med høy andel vern. En slik strategi bør bestå i

- a) å kartlegge hvilke kommuner som har stor båndlegging av areal til vern eller andre felleskapsformål
- b) å utvikle en kategorisering av kommuner etter båndleggings- og vernegrad
- c) å lage nasjonale retningslinjer for alle etater med verne- eller arealbruksmyndighet, slik at det tas hensyn til at kommuner med stort båndleggingsbehov også skal ha rom for næringsmessig utvikling
- d) å lage nasjonale strategier for næringsutvikling i kombinasjon med vern
- e) å vurdere om det bør innføres en særskilt lokal kompensasjon til kommuner som tar en svært stor del av belastningen med vern fra storsamfunnet.»

Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti står bak forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget ble med 55 mot 48 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 14.03.02)

Votering i sak nr. 10

Presidenten: Det votes over forslag fremsatt i Stortingets møte 21. mars 2011:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at frivillighet og makebytteløsninger kommer i sentrum i forbindelse med vern. Tvang må være siste utvei.»

Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti står bak forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget ble med 54 mot 49 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 14.03.31)

Votering i sak nr. 11

Presidenten: Det votes over forslag fremsatt i Stortingets møte 21. mars 2011:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at bruksrestriksjoner ikke går lenger enn det som er nødvendig av hensyn til verneformålet.»

Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti står bak forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget ble med 54 mot 49 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 14.03.58)

Presidenten: I sakene nr. 12–15 foreligger det ikke noe voteringstema.

S a k n r . 1 6 [14:04:14]

Referat

Presidenten: Det foreligger ikke noe referat. Dermed er dagens kart ferdigbehandlet.

Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 14.05.
